

3 1761 07869320 7

PA
6389
F4S7
1798

SEXTI

IVLII FRONTINI

STRATEGEMATICON

LIBRI IV.

CHRONOLOGICA ET HISTORICA
ANNOTATIONE INDICIBVSQVE

IN VSVM LECTIONVM INSTRVCTI

A

GE. FRID. WIEGMANN

SCHOLAE GOTTING. COLLABOR.

GOTTINGAE,
APVD VANDENHOEK ET RVPRECHT.

MDCCXCVIII.

1977
MORITAN

PA

6389

FA 57

1798

139.381

ILLVSTRISSIMO AC GENEROSISSIMO

D O M I N O

FRANC. AVG. DE MEDING

M. BRITANN. REGIS ET ELECTORIS BRVNSW. LVNEB.

PRAEFECTO REI METALLICAE HERCYNIIENSIS VI-

CIBVS FVNGENTI, COLLEGII REDITIBVS REGIIS

CVRANDIS CONSILIARIO

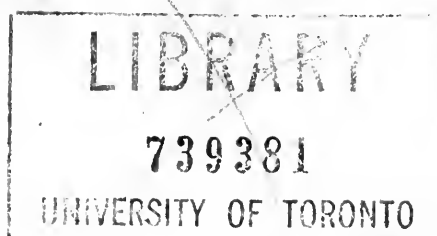
HANC FRONTINI EDITIONEM

GRATVM PRO MVLTIS BENEFICIIS ANIMVM
TESTATVRVS, DEDICAT

SEQVE ET SVA COMMENDAT

OBSEQVENTISSIME

GE. FRID. WIEGMANN
CLAVSTHALIENSIS.

PRAEFATIO.

Quum ad instruendam latinae linguae doctrinam accederem, recensum librorum mihi habenti, qui juventutis ejus linguae studiosae, parum tamen exercitatae, usibus satis convenirent, dilectu vulgo fieri solito, ei parum provissum esse videbatur. Peracto enim primo in fundamentis posito curriculo, perlectisque latinis libris facilioribus v. c. Gedickii, V. Cel. et aliorum, exoritur deliberatio, ad quem primum ex antiquitatis scriptoribus sit accedendum, quemnam sine ulla dubitatione puerorum manibus liceat tradere, ita ut et brevitatem et varietatem juventutis studiis accommodatam in eo haud desideres. Nominari quidem multi possunt, v. c. Eutropius, Nepos, Justinus, Valer. Maximus etc. Sed in his nominatis omnia fere ea desiderantur, quae quam maxime ad juventutis
* 3
lati-

latinae linguae studium indies augendum conferant. In Eutropio brevitatis quidem sed nulla fere varietas, nulla jucunditas est. In Nepote cognitio antiquitatis paullo doctior desideratur, isque tam breviter, obscure et incomposite narrat, ac paucissimis verbis seriem annorum magnam complectitur, ut saepius nescias, ad quam historiae universalis partem dicta referas. Pugnat omnino id contra principium: cum juventute nullum librum, nisi quem intelligat, aut sensibus ingenioque eorum accommodatus sit, esse legendum. Omnino his praefereendus esset Justinus, nisi immundities sermonis adversaretur; saepius enim narratiunculis res admiscet impudicas, quas separare et omittere difficile est (V. c. Lib. IX, 6. 7. X. XI, 11. XII, 3. 4. 7. 16). Hujus autem peccati nemo scriptorum tantum inculpandus est, quam Valerius Maximus, valde ab aliena manu interpolatus, atque narratiunculis vel parum jucundis, vel inutilibus, vel propter immunditiam sermonis omittendis, plenus. Sed jam ab aliis haec satis perspecta sunt, unde juventutis praeceptores, scriptoribus antiquitatis omissis, Chrestomathias, similesque libellos vel ex antiquioribus conscriptos, vel proprio Marte compositos (v. c. Robinsonum. Hist. belli sept.) juventuti commendant. Verum habet etiam hoc librorum genus plura incommoda, quae hoc loco enarrare nihil attinet. —

Cum ita dubius haererem, quid sequendum esset, in manus incidit liber inscriptus: *Frontini Strategem.*

gem. quem, cum eum curiosius inspexissem, consilio meo aptissimum cognovi, et confirmavit sententiam meam usus. Verum de editione, meo consilio idonea, mihi dispicienti, deesse videbatur talis editio, quae nec notis onerata esset, nec tamen omnino nihil haberet, quo juventuti consultum esset. In libro enim tam varias res ac diversas historias complexo desideratur saltem temporum et historiarum notatio, sine qua ipsa narratio obscura esset. Oudendorpiana vero editio (quae 1731 primum Lugd. Bat. prodiit, et auctior 1779 repetita est) maxime in criticis versatur. Schwebelius (ed. Lips. 1772) excerptis ex Oudend. notis suas adjecit, et ad calcem Herelii notas criticas addidit. Bipontinae tandem edd. et notis carent, et nostris temporibus ultra pretium venduntur. Omnino igitur mirandum erat, a nostratibus Frontinum tantum esse neglectum, cum in seculo XV et XVI saepissime impressus sit. Nam editionem principem (Romae 1474) secutae sunt edd. Romae 1478. 1487. 1497. Bononiae 1486. 1495. 1505. Florent. 1496. 1515. 1522. Paris. 1515. 1523. 1532. Colon. 1524. Basil. 1530 etc. Causa in titulo, qui a scholastica disciplina alienus videbatur, latebat; strategemata enim nihil ad juventutis studia conferre putabant. Sed cum ex historia tironibus tradenda vix alia via utilitas aliqua percipi possit, nisi per exempla eam doceas, ac singula facta illustriora enarres, antequam ad totum historiarum ambitum enarrandum accedas: facile intelligitur, strategemata

doctrinae juventutis haud male accommodata esse, eamque inde ad secundum historicae institutionis curriculum praeparari. — Aetas juvenilis porro gaudet varietate, brevitate ac facilitate, quas virtutes vix in alio scriptore quam Frontino tam junctas invenies. Quaecunque Graeci ac Romani gessere bella potiora, a Frontino memorata videbis. — Fuere quidem, qui ejus latinitatem suspectam haberent, alii contra eum laudarunt propter stilum brevem, simplicem et non fucatum, propter singulas dictiones puras et elegantes, sed crebro per librariorum turpissime corruptas. Praestat sane longe Florum et Valerium Max., et nullus dubitem, quin Frontino velut amico et hospite utaris, per quem tirores ad scriptores ceteros, Livium, Sallustium, etc. quin etiam ad Graecos, Herodotum, Xenophontem, et Thucydidem deducas. — Alia vero exoritur quaestio de fide Frontini historica; in qua re quidem fatendum est, vel ipsum auctorem multis in locis erravisse, vel a librariis vera falsis esse interpolata. Id pro certo haberi potest, Frontinum cum multa strategemata memoriter narraverit, a vero deflexisse, vel ex uno strategemata duo fecisse. Sed ejusmodi errores in singulis ac brevibus narrationibus non tanti momenti, ac in scriptoribus historiarum majoribus habendi sunt, modo vel in notis, vel a praeceptore notentur. Altera tamen ex parte Frontinus varia ex aetate, cujus scriptores amissos dolemus, exhibuit strategemata, quorum eum cum

cum Polyaeo fontem unicum habemus. — Fuere haec, quibus Frontinus commendandus videretur. Sed mihi de edendo eo deliberanti, ad haec duo respiciendum erat, primum, ut quam minimo pretio parari posset liber, tum ut in quovis strategemate, quantum fieri poterat, annos rerum narratarum adnotarem, fontes enumerarem, et nexum rerum, quarum particula tantum apposita est, ex historia universa exponerem. Opus, quamvis non exquisitè doctum, difficultatibus tamen multis impeditum aggressus, quantum et vires et tempus circumscriptum brevitasque studium permittebant, ea ratione ad finem perduxì, ut in margine annos, in notis fontes, et ubi necesse erat, summam historiae ipsius, vel alias observationes, in indice vero nexum historico - chronologicum et explicationem geographicam apponerem. Equidem non nescio, utpote in tanto strategematum numero, qui ad DC assurgit, multa esse relicta, quae explicanda fuissent, aliaque fugaci manu esse exarata. Sed spero fore, ut Benevolus Lector primum hoc mearum virium periculum aequo animo accipiat; et jam ipse in eo sum occupatus, ut juventutis studiosae manibus alio tempore tradam librum, quem inscribo: *Historische Erläuterungen zu Frontins Kriegserzählungen, als ein historisches Lesebuch für die Jugend bearbeitet*, in quo plura ad usum hujus libri proficua apponere decrevi. — Textum subjeci Oudendorpianum, nonnullis tantum in

locis mutatum v. c. pag. 18. strat. 9. pag. 60. strat. 15, ubi res aperte sic poscebat. — In fine praefationis liceat quaedam monere de methodo legendi Frontinum, omissis iis, quae ad ipsam interpretationis artem spectant. Quod si eum maxime historiae gratia legere placet, index exhibebit seriem strategematum chronologicam et secundum gentes ac bella divisam. Facile eligi possunt strategg. quae vel ad Atheniensem, vel Lacedaem. vel Romanorum historiam pertinent. Alius dilectus secundum bella diversa, v. c. Punica, Persica, Peloponnesiacum etc. haberi poterit; postremo etiam vitae singulorum imperatorum v. c. Hannibalis, Caesaris, ex iis componi poterunt et ad exercitationes stili latini adhiberi. Scrib. Gottingae d. XIV. Aprilis MDCCXCVIII.

FRONTINI VITA.

S. Jul. Frontinus genere quidem Patricius, sed ex iis, qui ab imperatoribus inter Patricios adsciti fuerant. Uti patria ejus, ita et res ab eo ad praeturam gestae in obscuro sunt *). Anno p. C. 70. bl. praetor urbanus fuit (Tacit. Hist. 4, 38.) Circa ann. 74 Cos. est susceptus, fortasse collega Domitiani. Anno sequenti Procos. in Britanniam missus, ut videtur successor Cerialis, Silures, populum bellicosum devicit; ejusque in hoc imperio successor fuit Agricola (Tac. Agr. 17). Anno p. C. 78. Romam reversus, manum scribendis libris admovisse videtur. Anno 84 edidit strategemata post Domitiani e Germania reditum et post confirmatum ei Germanici titulum.

*) Anno p. C. 96 stipendia sub Domitiano eum fecisse, patet ex Lib. IV, 3, 14.

FRONTINI VITA.

tulum. Post hoc tempus maximam vitae partem Roma ad fruendum quiete et otio abfuisse videtur. Anno 97 alterum Cos. fuisse videtur. Eodem anno curator aquarum factus, commentarium de aquaeductibus scribere coepit. Anno 101. Asiae Procos. factus videtur, ut patet ex Numo Smyrnaeo. Collegio Augurum cooptatus diem supremum obiit U. c. 860. p. C. 106 regnante Trajano. — Testimonia de eo, quae in ed. Oudendorp. collecta invenies, sunt: Tacit. Hist. IV, 39. Agric. 17. Plin. II, 8. IX, 19. Martial. Epigr. X, 58. Veget. I, 8. 2, 3. etc.

S E X T I
JULII FRONTINI
STRATEGEMATICON
LIBRI QVATVOR.

P R A E F A T I O
IN TRES LIBROS PRIORES.

CUM ad instruendam rei militaris scientiam
vix ex numero studiosorum ejus accesserim,
etque destinato, quantum cura nostra valuit,
satisfecisse visus sim, deberi adhuc institutae
arbitror operae, ut sollertia ducum facta, quae
a Graecis una στρατηγηματικῶν appellatione com-
prehensa sunt, expeditis amplectar commen-
tariis. Ita enim consilii quoque et providen-
tiae exemplis succincti duces erunt; unde il-
lis excogitandi gerendique similia facultas nu-
tritur. Praeterea continget, ne de eventu tre-
pidet inventionis suae, qui probatis eam ex-
perimentis comparabit. Illud neque ignoro,
neque infitior etiam, rerum gestarum scripto-
res indagine operis sui hanc quoque partem
esse complexos; et ab auctoribus exemplorum
quidquid insigne aliquo modo fuit, traditum.
Sed, ut opinor, occupatis velocitate consuli
lebet: longum est enim singula et sparsa per
immensum corpus historiarum persequi; et hi,
qui notabilia excerpserunt, ipso velut acervo
verum confuderunt legentem. Nostra sedulitas
impendet operam, ut, quemadmodum res po-
cet, ipsum, quod exigitur, quasi ad interro-
gatum exhibeat: circumspectis enim generi-
Frontinus. A bus

bus, praeparavi opportuna exemplorum veluti consilia. Quo magis autem discreta ad rerum varietatem apte collocarentur, in tres libros ea diducimus. In primo erunt exempla, quae competant proelio nondum commisso. In secundo, quae ad proelium et confectam pacationem pertineant. Tertius inferendae solvendaeque obsidionis habebit *στρατηγήματα*: quibus deinceps generibus suas species attribui. Huic labori non iniuste veniam paciscar, ne me pro incurioso reprehendat, qui praeteritum aliquod a nobis repererit exemplum. Quis enim ad percensenda omnia monumenta, quae utraque lingua tradita sunt, sufficiat? unde multa transire mihi ipse permisi: quod me non sine causa fecisse scient, qui aliorum libros, eadem promittentium, legerint. Verum facile erit, sub unaquaque specie suggerere. Nam cum hoc opus, sicut cetera, usus potius aliorum, quam meae commendationis causa aggressus sim, adjuvari me ab his, qui aliquid illi adstruent, non argui credam. Si qui erunt, quibus volumina haec cordi sint, meminerint, *στρατηγηματιῶν* et *στρατηγημάτων* perquam similem naturam discernere. Nam tum omnia, quae a ducè provide, vtiliter, magnifice, constanter fiunt, *στρατηγηματιῶν* habebuntur, si in specie eorum sunt *στρατηγήματα*. Horum proprie vis in arte sollertiaque posita proficit, tam, ubi cavendus, quam, ubi opprimendus hostis sit. Qua in re cum verborum, quoque illustris extiterit effectus ut factorum, ita dictorum exempla posuimus. Species eorum, quae instruant ducem in his, quae ante proelium gerenda sunt.

INDEX CAPITVM.

- Cap. I. *DE occultandis consiliis.*
II. *De explorandis consiliis hostium.*
III. *De constituendo statu belli.*
IV. *De transducendo exercitu per loca hosti infesta.*
V. *De evadendo ex locis difficilimis.*
VI. *De insidiis in itinere factis.*
VII. *Quemadmodum ea, quibus deficiunt, videantur non deesse, aut usus eorum expleatur.*
VIII. *De distringendis hostibus.*
IX. *De seditione militum compefcenda.*
X. *Quemadmodum intempeftiva postulatio pugnae innibeatur.*
XI. *Quemadmodum incitandus fit ad proelium exercitus.*
XII. *De dissolvendo metu, quem milites ex adversis ominibus conceperint.*
-

S E X T I
JULII FRONTINI
STRATEGEMATICON
LIBER PRIMUS

Cap. I. De occultandis consiliis.

- a. C. 195
U. c. 559 I. **M**ARCUS Porcius Cato devictas ab se Hispaniae civitates existimabat in tempore rebellaturas, fiducia murorum. Scripsit itaque singulis, ut diruerent munimenta, minatus bellum, nisi confestim obtemperassent: epistolasque universis civitatibus eodem die reddi iussit. Unaquaeque urbium sibi soli credidit imperatum. Contumaces conspiratio potuit facere, si omnibus idem denuntiari notum fuisset.
- a. C. 396
Ol. 90, 1. 2. Himilco, dux Poenorum, ut in Siciliam inopinatus appelleret classem, non pronuntiavit, quo proficisceretur; sed tabellas, in quibus scriptum erat, quam partem peti vellet, universis gubernatoribus dedit signatas; praecepitque, ne quis legeret, nisi vi tempestatis a cursu praetoriae navis abductus.
- a. C. 203
U. c. 551. 3. Cajus Laelius ad Syphacem profectus legatus, quosdam ex tribunis & centurionibus per speciem servitutis & ministerii exploratores secum duxit, ex quibus L. Statorium, quem, quia saepius in eisdem castris fuerat, quidam ex hostibus videbantur agno-

I. Liv. 34, 17. sqq. Appian. b. Hisp. 51.

II. Res gesta adversus Dionysium. Diod. Sic. 14, 54. 55.

III. Cf. I. 2, 1. Saepius Statorius in Syphacis castris fuerat;

Livius enim narrat, (24, 48) quendam L. Statorium, quem vel hunc vel ejus fratrem putes, U. c. 541, apud Syphacem remansisse, eiusque copias militari disciplinae adsucescisse.

agnoscere, occultandae conditionis ejus causa baculo, ut servum castigavit.

4. Tarquinius Superbus pater principes Gabinorum interficiendos arbitratus, quia hoc nemini volebat commissum, nihil nuntio respondit, qui ad eum a filio erat missus: tamen virga eminentia papaverum capita, cum forte in horto ambularet, decutit. Nuntius sine responso reversus, renuntiavit adolescenti Tarquinio, quid agentem patrem vidisset: ille intellexit, idem eminentibus esse faciendum.

a. C. 512.
U. c. 242.

5. C. Caesar, quod suspectam habebat Ægyptiorum fidem, per speciem securitatis, inspectione urbis atque operum, ac simul licentioribus convivii deditus, videri voluit captum sese gratia locorum, ut ad mores Alexandrinos vitamque deficeret: atque inter eam dissimulationem praeparatis subsidiis, occupavit Ægyptum.

a. C. 48.
U. c. 706.

6. Ventidius Parthico bello adversus Pacorum regem, non ignarus, Pharnaëum quendam, natione Cyrrestem, ex iis, qui socii videbantur, omnia, quae apud ipsos agebantur, nuntiare Parthis, perfidiam barbari ad utilitates suas convertit. Nam quae maxime fieri cupiebat, ea vereri se, ne acciderent; quae timebat, ea ut evenerint, optate simulabat. Sollicitus itaque, ne Parthi ante transirent Euphratem, quam sibi supervenirent legiones, quas in Cappadocia trans Taurum habebat, studiose cum proditore egit, uti solemni perfidia Parthis suaderet, per Zeugma trajicerent exercitum, qua & brevissimum iter est, & omissa alveo Euphrates decurrit. Namque si illae venirent, asseverabat, se opportunitate collium usorum, ad eludendos sagit-

a. C. 40.
U. c. 714 sq.

A 3 tarios;

IV. Liv 1, 54. Dionys. IV. 54.

VI. Dio Cass. 48. 39-41. Just.

V. Caes. b. civ. 3, 110.

42, 4.

tarios; omnia autem vereri, si se in patentes campos projecissent. Inducti hac affirmatione barbari, inferiore itinere per circuitum adduxerunt exercitum: dumque fusiores ripas, & ob hoc operosiores pontes jungunt, instrumentaque moliantur, quadraginta amplius dies impenderunt: quo spatio Ventidius ad contrahendas usus est copias; eisque triduo ante, quam Parthus adveniret, receptis, acie commissa, vicit Pacorum, & interfecit.

a. C. 66. 7. Mithridates, circumvallante Pompejo, fugam
U. c. 683. in proximam diem molians, hujus consilii obscurandi causa, latius & usque ad applicitas, hosti valles pabulatus, colloquia quoque cum pluribus, avertendae suspicionis causa, in posterum constituit. Ignes etiam frequentiores per tota castra fieri iussit. Secunda deinde vigilia, praeter ipsa hostium castra agmen eduxit.

p. C. 82. 8. Imperator Caesar Domitianus Augustus Germanicus, cum Germanos, qui in armis erant, vellet opprimere, nec ignoraret, majore bellum molitione inituros, si adventum tanti ducis praesensissent, profectionem suam censu obtexuit Galliarum. Sub quibus inopinato bello affusus, contusa immanium ferocia nationum, provinciis consuluit.

a. C. 207. 9. Claudius Nero, cum cuperet Hasdrubalem
U. c. 547. copiasque ejus, antequam Hannibali fratri jungerentur, excidi; idcircoque festinaret, se Livio Salinatori, collegae suo, cui bellum mandatum fuerat, (parum fidens viribus, quae sub ipso erant) adjungere, neque tamen discessum suum ab Hannibale, cui oppositus erat, sentiri vellet, decem milia

VII. App. Mithr. 99.

VIII. Cf. haec verba adulatoris Frontini, qui sub hoc imperatore strategemata scripsisse videtur, cum Dione (lib. 67,). Is enim memorat, Domitianum in

Germaniam cum exercitu profectum, hoste nusquam viso, revertisse, ac triumphum de Cartis quietis habuisse, seque Germanicum appellasse. Suet. Domit. 13.

IX. Liv. 27, 43 - 50.

lia fortissimorum militum delegit, praecepitque legatis, quos relinquebat, ut eadem stationes vigiliaeque agerentur, totidem ignes arderent, eademque facies castrorum servaretur, ne quid Hannibal suspicatus, auderet adversus paucitatem relictorum. Cum deinde in Umbria, occultatis itineribus, collegae se junxisset, vetuit castra ampliari, ne quod signum adventus sui Poeno daret, detractaturo pugnam, si Contulum junctas vires intellexisset. Igitur inscium duplicatis aggressus copiis superavit, & velocius omni nuntio rediit ad Hannibalem. Ita ex duobus callidissimis ducibus Poenorum, eodem consilio alterum celavit, alterum oppressit.

10. Themistocles exhortans suos ad suscitandos festinanter muros, (quos jussu Lacedaemoniorum dejecerant), legatis Lacedaemone missis, qui interpellarent, respondit, venturum se ad diluendam hanc existimationem; & pervenit Lacedaemonem. Ibi simulato morbo aliquantum temporis extraxit, & postquam intellexit, suspectam esse tergiversationem suam, contendit, falsum ad eos rumorem; & rogavit, ut mitterent aliquos ex principibus, quibus crederent de munitione Athenarum. Suis deinde clam scripsit, ut eos, qui venissent, retinerent, donec, relictis operibus, confiteretur Lacedaemoniis, munitas esse Athenas, neque aliter principes eorum redire posse, quam ipse remissus foret: quod facile praestiterunt Lacedaemonii, ne unius interitum multorum morte pensarent.

a. C. 478.
Ol. 75, 3.

11. L. Furius, exercitu producto in locum iniquum, cum constituisset occultare sollicitudinem suam, ne reliqui trepidarent, paulatim se inflectens,

A 4

tan-

X. Immo Persae diruerant muros Ol. 75, 2. Illos, enim, quos jussu Lacedaemon. post proelium apud Aegos flumen a. C. 404 de-

jecerant, restauravit Conon Ol. 96, 2 Diod. XI, 39. 40. et XIV, 85.
XI. Quis fuerit ille L. F. desideratur. Vid. I, 5. 13.

tanquam circuitu majore hostem aggressurus, converso agmine, ignarum rei, quae agebatur, exercitum incolumem redoxit.

a. C. 142.
U. c. 612.

12. Metellus (Pius) in Hispania interrogatus, quid postera die facturus esset, Tunicam meam, si id eloqui posset, inquit, comburerem.

13. M. Licinius Crassus percontanti, quo tempore castra moturus esset, respondit: Veneris, ne tubam non exaudias.

- *Cap. II. De explorandis consiliis hostium.*

a. C. 203.
U. c. 551.

I. SCIPIO Africanus, capta occasione mittendae ad Syphacem legationis, cum Laelio servorum habitu tribunos & centuriones electissimos ire iussit, quibus curae esset, perspicere regias vires. Hi, quo liberius castrorum positionem scrutarentur, equum de industria dimissum, tanquam fugientem perfectati, maximam partem munimentorum circumierunt: quae cum nuntiassent, incendio confectum est bellum.

a. C. 308.
U. C. 446.

2. Q. Fabius Maximus bello Hetrusco, cum adhuc incognitae forent Romanis ducibus sagaciores explorandi viae, fratrem Fabium Caelonem, peritum linguae Hetruscae, iussit Tusco habitu penetrare Ciminiam silvam, intentatam ante militi nostro. Quod is adeo prudenter atque industrie fecit, ut, transgressus silvam, Umbros Camertes, cum animadvertisset non alienos nomini Romano, ad societatem compulerit.

a. C. 332.
Ol. 112, I.

3. Carthaginenses cum animadvertissent Alexandri ita magnas opes, ut Africae quoque immineret,

XII. Macedonicus est, adversus Viriathum missus,
Cap. II. I. Liv. 30, 3. 4. Plut.
in Scip.

II. Liv. 9, 35. 36.

III. Iustin 21, 6.

ret, unum ex civibus, virum acrem, nomine Hamilcarem Rhodium, jufferunt simulato exilio ire ad regem, omnique studio in amicitiam eius pervenire: qua is potitus, consilia eius nota civibus suis faciebat.

4. Iidem Carthaginenses miserunt, qui per speciem legatorum longo tempore Romae morarentur, exciperentque consilia nostrorum.

5. M. Cato (in Hispania), quia ad hostium consilia alia via pervenire non poterat, jussit trecentos milites simul impetum facere in stationem hostium, raptumque unum ex his in castra perferre incolumem. Tortus ille, omnia suorum arcana confessus est.

a. C. 195.
U. c. 559.

6. C. Marius Cos. bello Cimbrico & Teutonico, ad excutiendam Gallorum & Ligurum fidem, literas eis misit, quarum pars prior praeceperat, ne interiores, quae praesignatae erant, ante certum tempus aperirentur: easdem postea ante praefixit diem repetiit, et quia resignatas repererat, intellexit, hostilia agitari.

a. C. 103.
U. c. 652.

Est & aliud explorandi genus, quo ipsi duces nullo extrinsecus adjutorio per se provident. Sicut

7. Aemilius (Paulus) Cos. bello Hetrusco apud oppidum Poplontiam demissurus exercitum in planitiem, contemplatus procul avium multitudinem citatiore volatu ex silva confurrexisse, intellexit,

A 5

aliquid

IV. De tali legatione nusquam quid memoratum vidi.

V. Plutarchus in Cat. 13. hoc strategema ei tribuit in bello adversus Antiochum, in quo legatus consularis, Cos. Atilio M. Glabrione erat. a. C. 191. U. c. 563.

VI. Frenshem. Suppl. in Liv. 68, 3.

VII. Aemilius Papus est. Sed et hujus nominis duo extant Cos. quorum alter Q. Aem. Papus Cos. c. Fabric. Lusino a. C. 282. U. c. 472. Bojos cum Etruscis conjunctos, alter L. Aem. Papus Cos. c. Atilio Regulo U. c. 529. a. C. 225. Gallos bello Intubrico vicit. Bellum appellatum Hetruscum, quod ibi summa rerum gerabatur. Cf. Polyb. II, 19. 20. et 23 - 31.

aliquid illic insidiarum latere, quod & turbatae aves, & plures simul evolaverant. Praemissis igitur exploratoribus, comperit, decem millia Bojorum excipiendo ibi Romanorum agmini imminere; eaque alio, quam exspectabatur, latere missis legionibus, circumfudit.

a. C. 1102. 8. Similiter Tisamenus, Orestis filius, cum audisset, jugum ab hostibus natura munitum teneri, praemisit sciscitatuos, quid rei foret: ac referentibus eis, non esse verum, quod opinaretur, ingressus iter, ubi vidit, ex suspecto iugo magnam vim avium simul evolasse, neque omnino residere, arbitratus est, latere illic agmen hostium: itaque circumducto exercitu elusit insidiatores.

a. C. 207.
U. c. 547. 9. Hasdrubal frater Hannibalis junctum Livii & Neronis exercitum, quamquam hoc illi non duplicatis castris dissimularent, intellexit, quod ab itinere strigosiores notabat equos, & coloratiora hominum, ut ex via, corpora.

Cap. III. De constituendo statu belli.

I. ALEXANDER Macedo, cum haberet vehementem exercitum, semper eum statum belli elegit, ut acie conligeret.

2. C. Caesar bello civili cum veteranum exercitum haberet, hostium autem tironem esse sciret, acie semper decertare statuit.

a. C. 217.
U. c. 537. 3. Fabius Maximus adversus Hannibalem, successibus proeliorum insolentem, recedere ab ancipiti discrimine, & tueri tantummodo Italiam constituit, Cunctatorisque nomen, & per hoc summi ducis meruit.

4. By-

VIII. Pausan. II, 16. 38. VII,
I. Polyæn. 2, 37.

IX. Liv. 27, 47.
III. Liv. 22, 12 - 31.

4. Byzantii adversus Philippum omne proeliandi discrimen evitantes, omiſſa etiam finium tutela, intra munitiones oppidi ſe receperunt, aſſecutique ſunt, ut Philippus obſidionalis morae impatiens recederet. a. C. 340.
Ol. 110, 7.

5. Haſdrubal, Giſgonis filius, ſecundo Punico bello, in Hispaniam victum exercitum, cum P. Scipio inſtaret, per urbes diviſit. Ita factum eſt, ut Scipio, ne oppugnatione plurimum oppidorum diſtingeretur, in hiberna ſuos reduceret. a. C. 208.
u. R. 546.

6. Themistocles, adventante Xerxe, quia neque proelio pedestri, neque finium tutelae, neque obſidioni credebat ſufficere Athenienſes, auctor ſuit eis, liberos & conjuges in Troezena, & in alias urbes emittendi, relictoque oppido, ſtatum belli ad navale proelium transferendi. a. C. 480
Ol. 75, 1.

7. Idem fecit in eadem civitate Pericles adverſum Lacedaemonios. a. C. 430.
Ol. 87, 1.

8. Scipio, manente in Italia Hannibale, transmiſſo in Africam exercitu, neceſſitatem Carthaginienſibus impoſuit revocandi Hannibalem. Sic a domeſticis finibus hoſtile tranſtulit bellum. a. C. 204.
u. R. 550.

9. Athenienſes, cum Deceliam caſtellum ipſorum Lacedaemonii communiſſent, & frequentius vexarentur, claſſem, qua Peloponneſum infeſtarent, miſerunt: conſecutique ſunt, ut exercitus Lacedaemoniorum, qui erat Deceliae, revocaretur. a. C. 414.
Ol. 414.

IO.

IV. Diod. 16, 74 - 77. Juſt. 9, 2.

V. Liv. 28, 2, 4.

VI. Diod. XI, 13. Herod. 8, 41.

VII. Cum Lacedaemonii devaſtarent Atticam, Athenienſes, auctore Pericle, liberos, coniuges et ſupelleſtilem ex agris in urbem, pecora vero et jumenta

in Euboeam et circumjacentes inſulas comportarunt, ex navibus conſenſis, Peloponneſum depraedati ſunt. Thucyd. II, 13, 14, 17. ſqq. Juſt. 3, 7.

VIII. Liv. 29, 24 ſqq. 30, 19. ſq.

IX. Thuc. 6, 93, 7, 18. ſqq. Nep. in Alc. 4.

P. C. 82. 10. Imperator Caesar Domitianus Augustus, cum Germani more suo e saltibus & obscuris latebris subinde impugnarent nostros, tutumque regressum in profunda silvarum haberent, limitibus per centum viginti millia passuum actus, non mutavit tantum statum belli, sed subiecit ditioni suae hostes, quorum refugia nudaverat.

Cap. IV. De transducendo exercitu per loca hosti infesta.

a. C. 472. u. R. 282. 1. AEMILIUS (Paullus) Cos. cum in Lucanos juxta litus angusto itinere exercitum duceret, & Tarentini ei classe insidiati, agmen ejus scorpionibus aggressi essent, captivis latera euntium praetextuit, quorum respectu hostes inhibuere tela.

a. C. 394. Ol. 96, 2. 2. Agesilaus Lacedaemonius, cum praeda onustus ex Phrygia rediret, insequerenturque hostes, & ad locorum opportunitatem lacefferent agmen ejus, ordinem captivorum ab utroque latere exercitus sui explicuit: quibus dum parcitur ab hoste, spatium transeundi habuerunt Lacedaemonii.

ecd. 3. Idem, tenentibus angustias Thebanis, per quas transeundum habebat, flexit iter, quasi Thebas contenderet. Exterritis Thebanis, digressisque ad tutanda moenia, repetitum iter, quo destinaverat, emensus est, nullo obsistente.

4. Nicostriatus, dux Aetolorum adversus Epirotas, cum ei aditus in fines eorum angusti fierent, per alterum locum irrupturum se ostendens, omni illa

X. cf. ad. I, r. 8.

C. IV. 1. Aemilius Barbula sine dubio est, cui bellum adversus Tarentinos, quod legatos Rom. offenderant, mandatum erat. Frenshem. Suppl. in Liv. I, 20.

II. Athenienses fuere et Boeotii, qui sese ei in transitu per

Hellespontum opposuerunt. Xenoph. h. gr. 4, 2, §. 3. Nep. Ag. 4.

III. Thebani, Corinthii et Argivi a Persis concitati erant, ut eius reditum impedirent.

illa ad prohibendum occurrente Epirotarum multitudine, reliquit suos paucos, qui speciem remanentis exercitus praebent: ipse cum cetera manu, qua non expectabatur, aditum intravit.

5. Autophradates Perfes, cum in Pisidiam exercitum duceret, & angustias quasdam Pisidae occuparent, simulata vexatione trajiciendi, instituit reducere: quod cum Pisidae credidissent, ille noctu validissimam manum ad eundem locum occupandum praemisit, ac postero die totum trajecit exercitum. c. Ol. 104,3

6. Philippus Macedonum rex, Graeciam petens, cum Thermopylas occupatas audiret, & ad eum legati Aetolorum venissent acturi de pace, retentis eis, ipse magnis itineribus ad angustias perterritus, secumque custodibus, & legatorum reditus expectantibus, inopinatus Thermopylas trajecit. a. C. 207.
Ol. 143, 2

7. Iphicrates, dux Atheniensium adversus Anaxibium Lacedaemonium in Hellesponto contra Abydon, cum transducendum exercitum haberet per loca, quae stationibus hostium tenebantur, alterum autem latus ejus transitus abscisi montes premerent, alterum mare allueret, aliquandiu moratus, cum incidisset frigidior solito dies, & ob hoc nemini suspectus, delegit firmissimos quosque, quibus, oleo ac mero calefactis, praecepit, ipsam oram maris legerent, abruptiora tranarent: atque ita custodes angustiarum inopinatus oppressit a tergo.

8:

V. Ad. b. Artaxerxis cum rebellibus referendum videtur. Diod. 15, 90.

VI. Si recte video, est Philippus Demetrii secundi filius, qui bellum a C. 207 - 205 cum Aetolis gessit, Livio teste (28, 7) hi tenebant Thermopylas.

VII. Inter contentiones Spartanorum, Atheniensium et Persarum, hoc tempore de imperio Asiae minoris fere continuas Anaxibius, Abydenis praefectus missus, cum civitates plures ad defectionem concitaret, ab Iphicrate victus est. Xenoph. h. gr. IV. in fine.

8. Cn. Pompejus, cum flumen transire propter oppositum hostium exercitum non posset, assidue producere & reducere in castra instituit: deinde, in eandem persuasionem hoste perducto, ne ullam viam ad progressum Romanorum tenerent, repente impetu facto, transitum rapuit.

a. C. 327
Ol. 113, 2. 9. a). Alexander Macedo, prohibente rege Indorum Poro trajici exercitum per flumen Hydaspem, adversus aquam assidue procurare iussit suos: & ubi eo more exercitationis assecutus est, qui a Poro adversa ripa caveretur, per superiorem partem subitam transmisit exercitum.

b). Idem, quia Indi fluminis trajectu prohibebatur ab hoste, diversis locis in flumine equites instituit immittere, & transitum minari: cumque expectatione barbaros intentos teneret, insulam paulo remotiorem, primum exiguo, deinde majore praesidio occupavit, atque inde in ulteriorem ripam transmisit. Ad quam manum opprimendam cum universi se hostes effudissent, ipse libero vado transgressus, omnes copias conjunxit.

a. C. 401.
Ol. 91, 4. 10. Xenophon, ulteriorem ripam Armeniis tenentibus, duos iussit quaeri aditus; & cum a citiore repulsus esset, transit ad superiorem. Inde quoque prohibitus hostium occurso, repetiit vadum inferius; iussa ibidem militum parte subsistere, ex qua, cum Armenii ad inferioris vadi tutelam rediissent, per superius transgrederetur. Armenii credentes, decursuros omnes, decepti sunt a remanentibus. Hi cum, resistente nullo, vadum superassent, transeuntium suorum fuere propugnatores.

11.

IX. a) Curt. 8, 13. Arrian. de exp. 5, 2, 9.

IX. b) Non Indus sed idem fluvius Hydaspes erat. Curt. 8, 12 et Arr. 5, 1.

X. Xenoph. de exp. Cyr. IV, 2. fluvium Centriten nominat inter Armeniam et Carduchos.

11. Ap. Claudius Cos. primo bello Punico, cum a Rhegio Messanam trajicere militem nequiret, custodientibus fretum Pœnis, sparsit rumorem, quasi bellum injussu populi inceptum gerere non posset, classemque in Italiam versus se agere simulavit. Digressis deinde Pœnis, qui profectio*n*i ejus habuerant fidem, circumactas naves appulit Siciliae.

a. C. 264.
u. R. 490.

12. Lacedæmoniorum duces, cum Syracusas navigare destinassent, et Poenorum dispositam penitus classem timerent, decem Punicas naves, quas captivas habebant, veluti victrices, primas jussurunt agi, aut a latere junctis, aut puppe religatis aliis: qua specie deceptis Poenis, transierunt.

a. C. 416.
Ol. 91, 1.

13. Philippus, cum angustias maris, quae Cyaneae appellantur, transnavigare propter Atheniensium classem, quae opportunitatem loci custodiebat, non posset, scripsit Antipatro, Thraciam rebellare, praesidiis, quae ibi reliquerat, interceptis, ut sequeretur omnibus omissis: quae epistolae ut interciperentur ab hoste, curavit. Athenienses arcana Macedonum excepisse visi, classem abduxerunt. Philippus, nullo prohibente, angustias freti liberavit.

c. Ol. 106-110.

13. b). Idem, quia Cherronesum, quae juris Atheniensium erat, occupare prohiberetur, tenentibus transitum non Byzantium tantum, sed Rhodiorum quoque, et Chiorum navibus, conciliavit animos eorum reddendo naves, quas ceperat, quasi seque-

XI. Frenshem. ad Liv. ep. 16, 33.
XII. In certamine Atheniensium et Lacedaemoniorum de rebus Siciliae, Poeni, qui de subigenda hac insula moliebantur, eorum potestati invidentes, auxilia Syracusanis, duce Gylippo, a Laced. missa avertere voluerunt. Thucyd. VI, 93, 104. Sed iisdem Syracusanis adversus Himilconem et alio tempore (Ol.

99, 1). Laced. auxilia duce Pharaçida miserant, Diod. 14, 63.

XIII. Diversas in Thraciam et Chersonesum, quae fere tota Atheniensium erat, fecit expeditiones.

XIII. b. Ex uno duo, ut saepius, Frontinus fecisse stratagemata videtur. Expedit. in Byzant. facta Ol. 109, 4.

questres futuras ordinandae pacis inter se atque Byzantios, qui causa belli erant: tractaque per magnum tempus postulatione, cum de industria subinde aliquid in conditionibus relexeret, classem per id tempus praeparavit, esque in angustias freti, imparato hoste, subitus evasit.

c. Ol. 103. sq. 14. Chabrias Atheniensis, cum adire portum Samiorum, obstante navali hostium praesidio, non posset, paucas e suis navibus, praeter portum missas, iussit transire, arbitratus, qui in statione erant, persecuturos: iisque per hoc consilium advocatis, nullo obstante, portum cum reliqua adeptus est classe.

Cap. V. De evadendo ex locis difficillimis.

1. Q. Sertorius, in Hispania, cum, a tergo instante hoste, flumen trajicere haberet, vallum in ripa ejus in modum cavae lunae duxit, et oneratum materiis incendit: atque ita, exclusis hostibus, flumen libere transgressus est.

a. C. 369. Ol. 102, 4. 2. Similiter Pelopidas Thebanus bello Thessalico transitum quaesivit: namque castris amphorem locum supra ripam complexus, vallum cervulis, et alio materiae genere constructum incendit: dumque ignibus submoventur hostes, ipse fluvium superavit.

a. C. 102. U. c. 652 sq. 3. (Q) Lutatius Catulus, cum, a Cimbris pulsus, unam spem salutis haberet, si flumen liberasset, cuius ripam hostes tenebant, in proximo monte copias ostendit, tanquam ibi castra positurus: ac praecipit suis, ne sarcinas solverent, aut onera deponerent, ne quis ab ordinibus signisque discederet,

ret,

Cap. V. II. Missus Pelopidas III. Est. L. Cat. Cos. c. Mario
a Thebanis, qui Macedonum de IV. Cos. Liv. Suppl. 67, 45 1q.
imperio certamina componeret. Plut. in Mario 23.
Diod. XV. 61, 67. Nep. Pel. 5.

ret: et quo magis persuasionem hostium confirmaret, pauca tabernacula in conspectu erigi iussit, ignesque fieri, et quosdam vallum struere, quosdam in lignationem, ut conspicerentur, exire: quod Cimbri vere agi existimantes, et ipsi castris delegerunt locum: dispersique in proximos agros ad comparanda ea, quae mansuris necessaria sunt, occasionem dederunt Catulo non solum flumen trajiciendi, sed etiam castra eorum infestandi.

4. Croesus, cum Halyn vado transire non posset, neque navium aut pontis faciendi copiam haberet, fossa superiori parte post castra deducta, alveum fluminis a tergo exercitus sui reddidit. c. a. C. 550.
c. Ol. 57.

5. Cn. Pompejus Brundisii, cum excedere Italia, et transferre bellum, proposuisset, instante a tergo Caesare, consensurus classem, quasdam obstruxit vias, alias parietibus intersepsit, alias intercidit fossis, easque, sudibus erectis praecclusas, operuit cratibus, humo aggesta; quosdam aditus, qui ad portum ferebant, trabibus transmissis, et in densum ordinem structis, ingenti mole tutatus est. Quibus perpetratis, ad speciem retinendae urbis raros pro moenibus sagittarios reliquit, ceteras copias sine tumultu ad naves deduxit: navigantem eum mox sagittarii quoque, per itinera nota digressi, parvis navigiis consecuti sunt. a. C. 49.
u. R. 705.

6. C. Duilius Cos. in portu Syracusano, quem temere intraverat, objecta ad ingressum catena clausus, universos in puppim retulit milites, atque ita resupina navigia magna remigantium vi concitavit. a. C. 260.
u. R. 494.

Leva-

IV. Herod. 1, 75. Xenoph. Cyrop. 6, 2.

V. Caes. b. civ. 1, 27.

VI. *Segestano* legendum putant; nam Syracusani tunc, re-

ge Hierone, focii Rom. fuere, nisi malis aliam obsidionem ab alio Consule v. c. Marcello susceptam intelligere.

Levatae prorae super catenam processerunt: qua parte superata, transgressi rursus milites prorae praefecerunt, in quas verum pondus decursum super catenam dedit navibus.

a. C. c. 404. 7. Lyfander Lacedaemonius, cum in portu Atheniensium cum rota classe obsideretur, obrutus hostium navibus, ab ea parte, qua faucibus angustissimis influit mare, milites suos clam in litus egredi iussit, & subjectis rotis naves ad proximum portum Monychiam trajecit.

U. c. 670-680. 8. Hirtulejus, legatus Sertorii, cum in Hispania inter duos montes abruptos longum & angustum iter ingressus, paucas duceret cohortes, comperissetque, ingentem manum hostium adventare, fossam transversam inter montes praefecit, vallumque materia exstructum incendit, atque ita intercluso hoste evasit.

a. C. 49. u. R. 705. 9. C. Caesar, bello civili, cum adversus Afranium copias educeret, & recipiendi se sine periculo facultatem non haberet; sicut consliterat ^{b)}, prima & secunda acie, furtim tertia a tergo ad opus applicata, quindecim pedum fossam fecit, intra quam sub occasum solis armati se milites eius receperunt.

e. a. C. 430. 10. Pericles Atheniensis, a Peloponnesiis in eum locum compulsus, qui undique abruptis cinctus, duos tantum exitus habebat, ab altera parte fossam ingentis latitudinis duxit, velut hostis excludendi causa; ab altera limitem agere coepit, tanquam

^{b)} Vulgo: sicut consliterat, pr. et s. acie furtim a tergo a.

VII. Laedaemonii, qui post praelium ad Aegos flumen Ol. 93, 4. Piraeum portum et urbem ipsam ceperant, inde Ol. 94, 4. a Thrasybulo depulsi sunt. Sed nihil constat de tali obsidione. Alius fortasse portus Athe-

nienfium intelligendus est. cf. Xenoph. hist. gr. lib. I, 6, et 2, 4.

IX. Caes. b. civ. I, 41. 42.

X. De ejus cum Laced. gestis bellis cf. Thucyd. lib. I.

quam per eum erupturus. Ii, qui obsidebant, cum per fossam, quam ipse fecerat, exercitum Periclis non crederent evasurum, universi a limite obsiterunt. Pericles pontibus, quos praeparaverat, fossae injectis, suos, qua non resistebatur, emisit.

11. Lyfimachus, ex his unus, in quos opes Alexandri transferunt, cum editum collem castris destinasset, imprudentia autem suorum in inferiorem deductus, veteretur ex superiore hostium incursum, triplices fossas intra vallum objecit: deinde similibus fossis circa omnia tentoria ductis, tota castra confodit; & intersepto hostium aditu, simul humo quoque, & frondibus, quas fossis superjecerat, facto ponte, impetu in superiora evasit.

12. T. Fontejus (Craesus), in Hispania, cum tribus millibus hominum praedatum protectus [locoque iniquo circumventus] ab Hasdrubale, ad priores tantum ordines relato consilio, incipiente nocte, quo tempore minime expectabatur, per stationes hostium prorupit.

13. L. Furius, exercitu perducto in locum iniquum, cum constitisset occultare sollicitudinem suam, ne reliqui trepidarent, paulatim inflexit iter, tanquam circuitu majorem hostem aggressurus: converoque agmine, ignarum rei, quae agebatur, exercitum incolumem reduxit.

14. P. Decius tribunus, bello Samnitico, Cornelio Cossio consuli, iniquis locis deprehenso ab hostibus, suavit, ut ad occupandum collem, qui erat in propinquo, modicam manum mitteret; seque ducem iis, qui mittebantur, obtulit. Avocatus a diversum hostis dimisit consulem, Decium autem

B 2 tem

XI. Gesta haec res in bello inter Alexandri successores tant, alter legatus Scipionis, alter Proconsul etc.

XIII. cf. I, I. II.

XIV. Liv. 7, 34.

XII. Plures ejus nominis ex-

c. a. C. 323-30

a. C. 343. U. C. 411.

tem cinxit, obseditque. Illas quoque angustias, ne
ctu eruptione facta, cum eluctatus esset Decius, in
columnis cum militibus consuli accessit.

a. C. 258.
U. c. 496.

15. Idem fecit sub Atilio Calatino Cos. is, cu-
jus varie traditur nomen. Alii Laberium, nonnul-
Q. Caeditium, plurimi Calpurnium Flammam ve-
citatum scripserunt. Hic, cum demissum in eam
vallem videret exercitum, cujus latera omnia sup-
riora hostis infederat, depoposcit, & accepit tri-
centos milites; quos adhortatus, ut virtute sua exe-
citurum servarent, in mediam vallem decucurrit:
ad opprimendos eos undique descendit hostis, dor-
goque et aspero proelio retentus, occasionem con-
suli ad extrahendum exercitum dedit.

a. C. 193.
U. c. 561.

16. L. Minucius Cos. in Liguria, demisso
angustias exercitu, cum jam omnibus observaretur
Caudinae cladis exemplum, Numidas auxiliare
tam propter ipsorum, quam propter equorum dis-
formitatem despiciendos, iussit adequitare fauce-
bus, quae tenebantur. Primo intenti hostes, in-
laccenserentur, stationem objecerunt. De industria
Numidae ad augendum sui contemptum, labi equi-
& per ludibrium spectaculo esse affectaverunt. A-
novitatem rei laxatis ordinibus, barbari in spectac-
lum usque resoluti sunt. Quod ubi animadvertit-
runt Numidae, paulatim succedentes, additis ca-
caribus per intermissas hostium stationes eruperunt
quorum deinde cum proximos irruerent agros, ne-
cesse Liguribus fuit avocari ad defendenda sua, in-
clusosque Romanos emittere.

U. c. 664-
666

17. L. Sulla, bello sociali, apud Aeserniam in-
ter angustias deprehensus, ad exercitum hostium

XV. Flor. 2, 2. §. 13. Liv.
epit. VI.

XVI. Est Q. Min. Thermus

Cos. c. L. Cornel. Merula. Li-
35, 11.

XVII. Suppl. ad Liv. 73,
sq. Vellej. 2, 16.

cui Mutilus praeerat, colloquio petito, de conditionibus pacis agitabat sine effectu: hostem tamen propter inducias negligentia resolutum animadvertens, nocte profectus, relicto buccinatore, qui vigiliis ad fidem remanentium divideret, & quarta vigilia commissis, consequeretur, incolumes suorum omnibus impedimentis tormentisque in tuta perduxit.

18. Idem adversus Archelaum praefectum Mithridatis in Cappadocia, iniquitate locorum & multitudine hostium pressus, fecit pacis mentionem: interpositoque tempore etiam induciarum, & per haec avocata intentione, adversarium evasit.

19. Hasdrubal, frater Hannibalis, cum saltum vadere non posset, faucibus ejus obsessis, egit ad Claudio Nerone, receptique, dimissum se Hispania excessurum: cavillatus deinde conditionibus res aliquot extraxit; quibus omnibus non omisit per angustos tramites, & ob id neglectos, dimittere per partes exercitum. Ipse deinde cum reliquis expeditis facile effugit.

20. Spartacus fossam, qua erat a M. Crasso circumdatus, caesis captivorum pecorumque corporibus noctu replevit, & supergressus est.

21. Idem in Vesvio obsessus, ea parte, qua mons sperrimus erat, ideoque incustoditus, ex vimine vestri catenas conseruit: quibus demissus non solum evasit, verum etiam ex alio latere Clodium a terruit, ut aliquot cohortes gladiatoribus quatuor & septuaginta cesserint.

B 3

22.

XIX. Liv. 26, 17.

XX. Crassus duxerat fossam a mari Siculo ad mediterraneum

oo stad. (9½ mill. germ.) long.

et 15 pedes latam, totidemque altam, eamque praeterea muro muniverat. cf. Plut. in Crasso 10. Flor. 3, 20.

a. C. 86.
U. c. 668.

a. C. 217.
U. c. 543.

a. C. 71.
U. c. 683 sq.

- eod. 22. Idem, cum a P. Varinio Procos. praeclusus esset, palis per modica intervalla fixis ante portam, erecta cadavera, adornata veste atque armis alligavit, ut procul intuentibus stationis species esset, ignibus per tota castra factis. Imagine van deluso hoste, copias silentio noctis eduxit.
- a. C. 423. Ol. 89, I. 23. Brasidas, dux Lacedaemoniorum, circa Amphipolim ab Atheniensium multitudine numero impar deprehensus, claudendum se praestitit, ut per longum coronae ambitum extenuaret hostilem frequentiam: quaeque rarissimi obstabant, erupit.
- c. Ol. 103, 4. 24. Iphicrates in Thracia cum depresso loco castris posuisset, explorasset autem ab hoste proximum teneri collem, ex quo unius ad opprimendos ipso descensus erat, nocte paucis intra castra relictis imperavit, multos ignes facerent; eductoque exercitu, & disposito circa latera praedictae viae, palisus est transire barbaros: locorumque iniquitate, in qua ipse fuerat, in illos conversa, parte exercitus terga eorum cecidit, parte castra fecit.
- a. C. 506. 25. Darius, ut falleret Scythas discessu, canes atque asinos in castris reliquit: quos cum latrantes rudentesque hostis audiret, remanere Darium credidit.
- a. C. 192 U. c. 562 26. Eundem errorem objecturi nostris Ligures per diversa loca buculos laqueis ad arbores alligaverunt, qui diducti frequentiori mugitu speciem remanentium praebebant hostium.
27. Hanno ab hostibus clausus, locum eruptior maxime aptum, aggregatis levibus materiis incendit tum hoste ad ceteros exitus custodiendos avocato mil

XXIII. De hac Brasidae expeditione in Amphip. coloniam Atheniensium vid. Thucyd. IV, 102 sqq. et Diod. 12, 66 sqq.

XXIV. Nep. Iph. 2. Ad eandem

expedit, ut I, 4. 7. pertinet videtur.

XXV. Iust. 2, 5. Herod. IV, 1. sqq. 83. sqq. 135.

XXVI. Simile quid narrat Liv. 35, 12.

milites per ipsam flammam eduxit, admonitos ora scutis, crura veste contegere.

28. Hannibal, ut iniquitatem locorum, & inopiam, instante Fabio Maximo, effugeret, noctu boves, quibus ad cornua fasciculos alligaverat sarmentorum, subjecto igne, dimisit: cumque ipso motu adolescente flamma turbaretur pecus, magna discursatione montes, in quos actum erat, collustravit: Romani, qui ad speculandum concurrerant, primo prodigium opinati sunt; deinde cum certa Fabio renuntiassent, ille de insidiarum metu suos castris continuit: barbari, obsistente nullo, profecti sunt.

a. C. 217.
U. c. 537.

Cap. VI. De insidiis in itinere factis.

I. **F**ULVIUS Nobilior cum ex Samnio in Lucanos exercitum duceret, & cognovisset a perfugis, hostes novissimum agmen ejus aggressuros, fortissimam legionem primo ire, ultima sequi jussit impedimenta. Ita factum pro occasione amplexi hostes, diripere sarcinas coeperunt. Fulvia legionem, de qua supra dictum est, quinque cohortes in dextram viae partem direxit, quinque ad sinistram; atque ita praedationi intentos hostes, explicato per utraque latera milite, clausit, ceciditque.

2. Idem, hostibus tergum ejus in itinere prementibus, dum, flumine interveniente, non ita magno, ut transitum prohiberet, moraretur tamen rapiditate, alteram legionem in occulto citra flumen collocavit, ut hostes, paucitate contempta, au-

B 4

dacius

XXVIII. Liv. 22, 16. 17. Polyb. 3, 93. 94. Plur. in Fab. 6. Cap. VI. 1. Non Fulv. Nobilior sed Cn. Fulv. Centumalus gessit b. cum Samnitibus (Liv. 10, 11. 12.) neque adversus Lucanos, sed pro iis. Alius Nobilior Procos. est, qui U. c. 568 de Aetolis triumphavit.

dacius sequerentur. Quod ubi factum est, legio, quae ob hoc disposita erat, ex insidiis hostem aggressa vastavit.

(a. C. 365.) 3. Iphicrates in Thraciam cum propter conditionem locorum longum agmen deduceret, & nuntiatum ei esset, hostes summum id aggressuros, cohortes in utraque latera secedere, & consistere iussit, ceteros suffugere, & iter maturare. Transeunte autem toto agmine lectissimos quosque retinuit: & ita passim circa praedam occupatos hostes, jam etiam fatigatos, ipse requietis & ordinatis suis aggressus, fudit, exiitque praeda.

a. C. 216
U. c. 538

4. Boji in silva Litana, qua transiturus erat noster exercitus, succiderant arbores, ita ut ex parte exigua sustentatae starent, donec impellerentur: delituerant deinde ad extremas ipsi Boji, ingressoque silvam hoste, in proximas posteriores impulerunt. Eo modo propagata pariter supra Romanos ruina, magnam manum eliserunt.

Cap. VII. Quemadmodum ea, quibus deficiunt, videantur non deesse, aut usus eorum explicatur.

a. C. 251.
U. c. 503.

I. L. Caecilius Metellus, quia usu navium, quibus elephantos transportaret, deficiebatur, junxit dolia, constravitque tabulamentis, ac super ea positos per Siculum fretum transmisit.

a. C. 218.
U. c. 536.

2. Hannibal, cum in praecalti fluminis transitum elephantos non posset compellere, neque navium, aut materiarum, quibus rates contexerentur, copiam haberet, iussit ferocissimum elephantum sub

aure

III. vid. ad I. 5, 24.

IV. Liv. 23, 24. L. Postumio, Cos. designato,

Cap. VII. I. Polyb. I, 40. Front. 2. 5, 4.

II. Liv. 21, 28. Rhodanus erat,

aure vulnerari, & eum, qui vulnerasset, transfato statim flumine, procurrere. Elephanta exasperatus, ad perfequendum doloris sui auctorem, transfavit amnem, & reliquis idem audendi fecit exemplum.

3. Carthaginienfium duces, inſtructuri claſſem, quia ſparto deficiebantur, crinibus tonſarum mulierum ad funes efficiendos uſi ſunt. a. C. 148.
U. c. 606.

4. Idem Maſſilienſes & Rhodii fecerunt.

5. M. Antonius, a Mutina profugus, cortices pro ſcutis militibus ſuis dedit. a. C. 42.
U. c. 712.

6. Spartaco, copiisque ejus, ſcuta ex vimine fuerunt, quae coriis tegebantur.

7. Non alienus, ut arbitror, hic locus eſt, referendi factum Alexandri Macedonis illud nobile, qui per deſerta Africae itinera, graviffima ſiti cum exercitu affectus, oblatam ſibi a milite in galea aquam, ſpectantibus univerſis, effudit; utilior exemplo temperantiae, quam ſi communicare potuiſſet. a. C. 331.
Ol. 112, 2.

Cap. VIII. De diſtringendis hoſtibus.

1. CORIOLANVS, cum ignominiam damnationis ſuae bello ulciſceretur, populationem patriciorum agrorum inhibuit, deſtitis vaſtatiſque plebejorum, ut diſcordiam moveret, qua conſenſus Romanorum diſtringeretur. a. C. 490.
U. c. 264.

2 Hannibal Fabium, cui neque virtute, neque artibus bellandi par erat, ut infamia deſtringeret, agris ejus abſtinuit, ceteros populatus. Contra ille, a. C. 217.
U. c. 537.

B 5

ne

III. Flor. 2, 15.

VI. Flor. 3, 20, 6.

VII. In itinere ad Iovis Hamonis templum. Diod. 17, 51.

Curt. 4, 7.

Cap. VIII. I. Liv. 2, 39. ſqq.

Dionyf. 8. 1-3 ſq. Plut. in Coriolan. 28 ſqq.

II. Liv. 22, 23.

ne suspecta civibus fides esset, magnitudine animi effecit, publicatis possessionibus suis.

a. C. 295.
U. c. 459.

3. Q. Fabius Maximus quinto Cos. cum Gallorum, Umbrorum, Hetruscorum, Samnitiumque adversus populum Romanum exercitus coissent, contra quos & ipse trans Apenninum in Sentinate castra communiebat, scripsit Fulvio & Postumio, qui in praesidio urbi erant, copias ad Sirtium moverent. Quibus assecutis, ad sua defendenda Hetrusci Umbrique descenderunt. Relictos Samnites Gallosque Fabius & collega Decius aggressi, vicerunt.

a. C. 290.
U. c. 464.

4. M. Curius adversus Sabinos, qui ingenti exercitu conscripto, relictis finibus suis nostros occupaverant, occultis itineribus, manum misit, quae desolatos agros eorum, vicisque per diversa incendit. Sabini ad arcendam domesticam vastitatem recesserunt. Curio contigit & vacuos infestare hostium fines, & exercitum sine proelio avertere, sparsumque caedere.

a. C. 113.
U. c. 641.

5. T. Didius, paucitati suorum diffidens, cum in adventum earum legionum, quas exspectabat, traheret bellum, & occurrere eis hostem cemperisset, concione advocata, aptari iussit milites ad pugnam, ac de industria negligentius custodiri captivos; ex quibus pauci, qui profugere, nuntiaverunt suis, pugnam imminere. At illi, ne suspectione proelii diducerent vires, omiserunt occurrere eis, quibus insidiabantur. Legiones tutissime, nullo ex-cipiente, ad Didium pervenerunt.

6. Bello Punico quaedam civitates, quae a Romanis deficere ad Poenos destinaverant, cum obsides dedissent, quos recipere, antequam desciscerent, stude-

III. Fuit Q. Fab. Max. Rullianus. Liv. 10, 27.

IV. M. Curius cogn. Dentatus. Suppl. in Liv. 11, 20.

V. T. Didius Praeor b. gessit adversus Thracas et Scordiscos. Suppl. in Liv. 63, 29. Flor. 3, 4. 5.

st debant, simulaverunt seditionem inter finitimos ortam, quam Romanorum legati dirimere deberent, missosque eos, velut contraria pignora, retinerunt, nec ante reddiderunt, quam ipsi recuperarent suos.

7. Legati Romanorum, cum missi essent ad Antiochum regem, qui secum Hannibalem victis jam Carthaginensibus habebat, consiliumque ejus adversus Romanos instruebat, crebris cum Hannibale colloquiis effecerunt, ut is regi fieret suspectus, cui gratissimus alioquin & utilis erat propter calliditatem & peritiam bellandi.

8. Q. Metellus, adversus Jugurtham bellum gerens, missos ad se legatos ejus corripit, ut sibi proderent regem. Cum & alii venissent, idem fecit. Eodem consilio usus est & adversus terrios. Sed de captivitate Jugurthae res parum processit, vivum enim tradi sibi volebat: plurimum tamen consecutus est; nam cum interceptae fuissent epistolae ejus ad regios amicos scriptae, in omnes eos rex animadvertit, spoliatusque consiliis, amicos postea parare non potuit.

9. C. Caesar, cum per exceptum quendam aquatorem comperisset, Afranium Petrejunque castra noctu moturos, ut citra vexationem suorum hostilia impediret consilia, initio statim noctis vasa conclamare milites, & praeter adversariorum castra agimulos cum fremitu, & sonum continuare jussit, quo retentos volebat arbitrari, castra Caesarem movere.

10. Scipio Africanus ad excipienda auxilia cum commeatibus, Hannibali venientia, M. Thermum dimisit, ipse subventurus.

II.

VII. Liv. 35, 14. Nep. Hann. l.
VIII. Sall. Jug. 46.

IX. Caes. b. civ. l. 66.
X. App. Pun. 36.

II. Dionysius, Syracusanorum tyrannus, cum Afris ingenti multitudine trajecturi essent in Siciliam, ad eum oppugnandum, castella pluribus locis communiit, custodibusque praecepit, ut ea adveniēti hosti dederent, dimissique Syracusas occulte redirent. Afris necesse fuit, capta castella praesidio ibi tenere; quos Dionysius, redactos ad quam voluerat paucitatem, paene jam par numero aggressus vicit, cum suos contraxisset, & adversarios sparsisset.

a. C. 395. 12. Agefilaus Lacedaemonius, cum inferret bellum Tissaphernae, Cariam se petere simulavit; quasi aptius locis montuosis, adversus hostem equitatu praevalentem, pugnaturus. Per hanc consilii ostentationem advocato in Cariam Tissapherne, ipse Lydiam, ubi caput hostium regni erat, irrupit; oppressisque, qui illic agebant, pecunia regia potius est.

Cap. IX. De seditione militum compescenda.

1. A. MANLIUS Cof. cum comperisset, conjurasse milites in hibernis Campaniae, ut, jugulatis hospitibus, ipsi res eorum invaderent, rumorem spargit, eodem loco hibernaturos; atque ita conjuratorum consilio turbato, Campaniam periculo liberavit, & ex occasione nocentes punivit.

2. L. Sulla, cum legiones civium Romanorum perniciofa seditione furerent, consilio restituit sanitatem efferatis. Propere enim annuntiari jussit, hostem adesse, & ad arma vocantium clamorem tolli, signa canere. Discussa seditio est, universis adversus hostem consentientibus.

3.

XI. Plura cum Poenis gessit
D. bella, cf. Polyæn. 5, 2, 9.

XII. cf. 1, 4, 2. Iustin. 6, 2.
Nep. c. 3.

Cap. IX. 1. C. Marcio Rutilo
Gof. U. c. 412. a. C. 343, hocce
strateg. tribuit Livius 7, 38.

3. Cn. Pompejus, trucidato ab exercitu Mediolani senatu, ne tumultum moveret, si solos evocasset nocentes, mixtos eis, qui extra delictum erant, venire jussit. Ita & noxii minore cum metu, qui non segregati, ideoque non ex causa culpæ videbantur arcessiri, comparuerunt, & illi, quibus integra erat conscientia, custodiendis quoque nocentibus attenderunt, ne illorum fuga inquinarentur.

4. C. Caesar, cum quaedam legiones ejus seditionem movissent, adeo, ut in perniciem quoque ducis viderentur consurrecturæ, dissimulato metu, processit ad milites, postulantibusque missionem, ultro minaci vultu dedit. Exauctoratos poenitentia coegit satisfacere imperatori, obsequentioresque in reliquum operas edere.

Cap. X. Quemadmodum intempestiva postulatio pugnae inhibeatur.

1. Q. Sertorius, quod experimento didicerat, impari se universo Romanorum exercitui, ut barbaros quoque, inconsulte pugnam exposcentes, doceret, adductis in conspectum duobus equis, altero prævalido, altero admodum exili, duos admovit juvenes similiter affectos, robustum & gracilem: & robustiori imperavit, equo exili universam caudam abriumpere; gracili autem, valentiosem per singula vellere. Cumque gracilis fecisset, quod imperatum erat, validissimus cum infirmi equi cauda sine effectu luctaretur, Naturam, inquit Sertorius, Romanorum cohortium per hoc vobis exemplum ostendi, milites: insuperabiles sunt universas aggredientibus: easdem lacerabit & carpēt, qui per partes attentaverit.

a.C. 82 fqq.
U. c. 672.
682.

2. Idem

2. Idem, cum videret suos pugnae signum inconsulte flagitantes, crederetque rupturos imperium, nisi congredierentur, permisit turmae equitum ad laceffendos hostes ire; laborantique submitit alias, & sic recepit omnes: tum utrisque & sine noxa ostendit, quis exitus flagitatam pugnam mansisset. Obsequentissimis inde eis usus est.

3. Agefilaus Lacedaemonius, cum adversus Thebanos castra super ripam posuisset, multoque majorem hostium manum esse intellexeret, & ideo suos arcere a cupiditate decernendi vellet, dixit, responso Deum se ex collibus pugnare jussam: & ita, exiguo praesidio ad ripamposito, accessit in colles. Quod Thebani pro metu interpretati, transferunt flumen, & cum facile depulissent praesidium, ceteros insecuti avidius, iniquitate locorum a paucioribus victi sunt.

4. Scorylo, dux Dacorum, cum sciret dissociatum armis civilibus populum Romanum, neque tamen tentandum arbitraretur, quia externo bello posset concordia in cives coalescere, duos canes in conspectu popularium, cominifit, iisque, acerrime inter ipsos pugnantibus lupam ostendit, quem protinus canes, omiffa inter se ira, aggressi sunt. Quo exemplo prohibuit barbaros ab impetu, Romanis profuturo.

Cap. XI. Quemadmodum incitandus sit ad proelium exercitus.

a. C. 480. I. M. Fabius & Cn. Manlius Coss. adversus He-
U. c. 274. truscos, propter seditiones detractante proelium exercitu,

II. I. c.

III. Incertum, utrum in re-
ditu ejus ex Asia, Ol. 96, 2 an
in Laconica ipsa, quam Epami-

nonda duce Thebani Ol. 94, 2
ingressi erant, res sit gesta.

Cap. XI. I. Seditio jam Coss.
praecedentibus orta fuerat, Liv.
2, 43. 45. Dion. Hal. 9, 1-13.

citu, ultro simularunt cunctationem, donec milites probris hostium coacti, pugnam deposcerent, jurentque, se ex ea victores redituros.

2. Fulvius Nobilior, cum adversus Samnitium numerosum exercitum, & successibus tumidum, parvis copiis necesse haberet decertare, simulavit unam legionem hostium a se corruptam ad proditionem; imperavitque ad ejus rei fidem tribunis, & primis ordinibus, & centurionibus, quantum quisque numeratae pecuniae, aut auri argentique haberet, conferret, ut repraesentari merces, proditoribus posset: se autem his, qui contulissent, pollicitus est, consummata victoria, ampla insuper praemia daturum. Quae sua persuasio Romanis, alacritatem attulit & fiduciam: unde etiam praecleara victoria, commisso statim bello, patrata est.

3. C. Caesar adversus Germanos & regem Ariovistum pugnaturus, confusis suorum animis, pro concione dixit, nullius se eo die opera, nisi decimae legionis, usurum: quo consecutus est, ut decimani tanquam praecipuae fortitudinis testimonio cogerentur, & ceteri pudore, ne penes alios gloria virtutis esset.

4. Q. Fabius, qui egregie sciebat, & Romanos ejus esse libertatis, quae contumelia exasperaretur, & a Poenis nihil justum aut moderatum expectabat, misit legatos Carthaginem de conditionibus pacis: quas cum illi iniquitatis & insolentiae plenas retulissent, exercitus Romanorum ad pugnandum concitatus est.

5. Agesilaus, Lacedaemoniorum dux, cum prope ab Orchomeno, socia civitate, castra haberet,

com-

H. cf. ad. I, 61.

III. Caes. B. G. 1, 39, 41. Front. 4, 5. 1.

IV. Non misit legatos Q. Fa-

bius, sed ipse fuit inter legatos Carthaginem a Senatu missos. Cf. Liv. 21, 18. Polyb. 3, 20sq.

V. Polyæn. 2, 1. 18.

comperissetque, plerosque ex militibus pretiosissima rerum deponere intra munimenta, praecepit oppidanis, ne quid ad exercitum suum pertinens reciperetur, quo ardentius dimicaret miles, qui sciret, sibi pro omnibus suis pugnandum.

a. C. 371. 6. Epaminondas, dux Thebanorum, adversus
Ol. 102, 2. Lacedaemonios dimicaturus, ut non solum viribus milites sui, verum etiam affectibus, adjuvarentur, pronuntiavit in concione, destinatum Lacedaemoniis, si victoria potirentur, omnes virilis sexus interficere, uxoribus autem eorum & liberis in servitute abductis, Thebas diruere: qua denuntiatione concitati, primo impetu Thebani Lacedaemonios expugnaverunt.

a. C. 479. 7. Leutychidas, dux Lacedaemoniorum, pugna-
Ol. 75, 2. turus eodem die, quo classe vicerant socii, quamvis ignarus actae rei, vulgavit nuntiatam sibi victoriam partium, quo constantiores ad pugnam milites haberet.

a. C. 297. 8. A. Postumius proelio, quo cum Latinis con-
U. c. 257. fluxit, oblata specie duorum in equis juvenum, animos suorum erexit, Pollucem & Castorem adesse dicens, ac sic proelium restituit.

a. C. 367. 9. Archidamus Lacedaemonius, adversus Arca-
Ol. 103, 2. das bellum gerens, arma in castris statuit, & circa ea duci equos noctu clam imperavit: quorum vestigi amane, tanquam Castor & Pollux perequitasent, ostendens, adfuturos eosdem ipsis proeliantibus persuasit.

10. Pericles, dux Atheniensium, initurus proelium, cum animadvertisset lucum, ex quo utraque
acies

VI. Ante pugnam ad Leustra. Iustin. 2, 14.

Diod. 15, 54.

VIII. Proelium commissum

VII. Persae eodem die pugna

ad lacum Regilli. Liv. 2, 19, 20.

navali ad Mycalen, et terrestri

Dionys. 6, 2.

ad Plataeas devicti sunt. Herod.

IX. Xenoph. h. gr. 7, 1, 5. 18

9, 90-100. Diod. 11, 34 sq.

sqg. Diod. 15, 72.

acies conspici poterat, densissimae opacitatis, vastum alioquin & Diti patri sacrum, ingentis illic staturae hominem, altissimis cothurnis, & veste purpurea, ac coma venerabilem, in curru candidorum equorum sublimem constituit, qui, dato signo pugnae, proveheretur, & voce Periclen nomine appellans, cohortaretur eum, diceretque, Deos Atheniensibus adesse; quo paene ante coniectum teli hostes terga verterunt.

11. L. Sulla, quo paratiorem militem ad pugnam haberet, praedici sibi a Diis futura simulavit. Postremo etiam in conspectu exercitus, priusquam in aciem descenderet, signum modicae amplitudinis, quod Delphis sustulerat, orabat, petebatque, promissam victoriam maturaret.

12. C. Marius sagam quandam ex Syria habuit, a qua se dimicationum eventus praediscere simulabat.

13. Q. Sertorius, cum barbaro & rationis indocili milite uteretur, cervam candidam insignis formae per Lusitaniam ducebat, & ab ea, quae agenda aut vitanda essent, praenosceret se asseverabat, ut barbari ad omnia, tanquam divinitus imperata, obedirent.

Hoc genere Strategematon non ea tantum parte utendum est, qua imperitos existimabimus esse, apud quos his utemur, sed multo magis ea, quae talia erunt, excogitabuntur, ut a Diis monstrata credantur.

14. Alexander Macedo sacrificaturus inscripsit medicamento haruspicijs manum, quam ille extis erat suppositurus. Literae significabant, victoriam Alexandro dari: quas cum jecur calidum rapuisset, & a rege militi esset ostensum, auxit animum, tanquam Deo spondente victoriam.

15.

XI. Plut. in Sulla 29.

XII. Plut. in Mario. 17.

XIII. Plut. in Sert. II. Ap-
pian. b. civ. I, 110.

a. C. 242.
Ol. 134, 3. 15. Idem fecit Sudines haruspex, proelium Eumene cum Gallis commissuro.

16. Epaminondas Thebanus, adversus Lacedaemonios fiduciam suorum religione adjuvandam ratus, arma, quae ornamentis affixa in templis erant, nocte subtraxit, persuasitque militibus, Deos iter suum sequi, ut proeliantibus ipsis adessent.

17. Agefilus Lacedaemonius, cum quosdam Persarum cepisset, quorum habitus multum terroris praefert, quoties veste tegitur, nudatos militibus suis, ut alba corpora & umbratica contemnerent, ostendit.

(a. C. 480)
(Ol. 75, 1.) 18. Gelo, Syracusanorum tyrannus, bello adversus Poenos suscepto, cum multos cepisset, infirmissimum quemque praecipue ex auxiliaribus, qui nigerrimi erant, nudatum in conspectu suorum produxit, ut persuaderet contemnendos.

(a. C. 570.) 19. Cyrus, rex Persarum, ut concitaret animos popularium, tota die in excidenda quadam silva eos fatigavit; deinde postridie praestitit eis liberalissimas epulas, & interrogavit, utro magis gauderent. Cumque ei praesentia probassent: Atqui per haec, inquit, ad illa perveniendum est: nam liberi beati-que esse, nisi Medos viceritis, non potestis. Atque ita eos ad cupiditatem proelii concitavit.

20. L. Sulla, quia adversus Archelaum, praefectum Mithridatis, apud Piraea pigrioribus ad proelium militibus utebatur, opere eos fatigando compulit ad poscendum ultro pugnae signum.

21.

XV. Galli fuere ii, qui habitabant in Galatia. Iust. 27, 3.

XVI. Ante pugnam ad Leuctra Xenoph. h. gr. VI, 4. 7. Diod. 15, 53.

XVII. Xenoph. h. gr. 3, 4. §. 19.

XVIII. Gelo videtur esse filius

Dinomenis primi Syracusanorum tyranni, qui adversus Poenos feliciter pugnavit. Herod. 7, 165. sq.

XIX. Herod. I, 125. sq. Iust. I, 6. 4.

XX. In oppugnando Piraeo, quem Archelaus fortissime defendebat. App. Michr. 32 et 40.

21. Fabius Maximus, veritus, ne qua fiducia (a. C. 315)
 rium, ad quas refugium erat, minus constanter U. c. 439.
 maret exercitus, incendi eas, priusquam iniret
 belium, iussit.

p. XII. *De dissolvendo metu, quem milites ex
 adversis conceperint omnibus.*

SCIPIO, ex Italia in Africam transportato exer- a. C. 204.
 1, cum egrediens navem prolapsus esset, & ob U. c. 550.
 c attonitos milites cerneret, id, quod trepidatio-
 m afferebat, constantia & magnitudine animi,
 hortationem convertit, &, Ludite, inquit, mi-
 s: Africam oppressi.

2. C. Caesar, cum forte conscendens navem la-
 is esset, Teneo te, terra mater, inquit, qua in-
 pretatione effecit, ut repetiturus illas, a quibus
 officisebatur, terras videretur

3. T. Sempronius Gracchus Cos. acie adversus a. C. 168.
 entes directa, cum subitus terrae motus utra- U. c. 486.
 e partes confudisset, exhortatione confirmavit
 os, & impulit, ut consternatum superstitione in-
 derent hostem, adortusque devicit.

4. Sertorius, cum equitum scuta extrinsecus,
 uorumque pectora cruenta subito prodigio ap-
 ruissent, victoriam portendi interpretatus est, quo-
 m illae partes solerent hostili cruore respergi.

5. Epaminondas Thebanus, contristatis militi- Ol. 102, 2.
 s, quod ex hasta ejus ornamentum, insulae more
 pendens, ventus ablatum in sepulcrum Lacedae-
 onii cujusdam depulerat: Nolite, inquit, milites
 pidare; Lacedaemoniis significatur interitus. Se-
 lera enim funeribus ornantur.

C 2

6.

XXI. Non naves, sed castra
 Fab. Dictator incendi iussit.
 9, 23. Simile strat. Iustin.
 6 ab Agathocle narrat.

111. P. Sempronius Sophus
 erat, qui et de Picentibus, sociis
 Tarentinorum, triumphavit.
 Suppl. in Liv. 15, 9. Flor. I, 19.
 V. Diod. 15, 52.

p. XII. 11, Suet. Caes. 59.

6. Idem, cum fax de coelo nocte delapsa, qui adverterunt, terruisset: Lumen, inquit, numina ostendunt.

7. Idem, instante adversus Lacedaemonios gna, cum sedile, in quo refederat, succubuit & id vulgo pro tristi significatione confusi interpretarentur: Immo, inquit, vetamur sede

a. C. 168.
U. c. 586.

8. C. Sulpicius Gallus defectum lunae imminem, ne pro ostento exciperent milites, praec futurum, additis rationibus causisque defectioni

a. C. 310.
Ol. 117, 2, 3.

9. Agathocles Syracusanus, adversus Poen simili ejusdem sideris deminutione, qua sub d pugnae, ut prodigio, milites sui consternati er ratione, qua id acciderit, exposita, docuit, quid illud foret, ad rerum naturam, non ad iurum propositum pertinere.

10. Pericles, cum in castra ejus fulmen decisset, terruissetque milites, advocata concione, libidibus in conspectu omnium collisis ignem excus sedavitque conturbationem, cum docuisset, finiter nubium attritu excuti fulmen.

11. Timotheus Atheniensis, adversus Corcyra navali proelio decertaturus, gubernatori suo, qui proficiscenti jam classi signum receptui coeperat dixit, quia ex remigibus quendam sternutantem audierat: Miraris, inquit, ex tot millibus unum perfrixiss

12. Chabrias Atheniensis classe dimicaturus, cussis ante navem ipsius fulmine, exterritis per prodigium militibus, Nunc, inquit, potissimum ineunda pugna est, cum Deorum maximus Jupiter adesse numen suum classi nostrae ostendit.

VIII. Cos. Aemilio Paulo, nocte ante pugnam ad Pydnam. Liv. 44, 37. Plin. lib. 2, 12.

IX. Diod. 20, 5. Iust. 22, 6.

X. De hac veterum opinione, de fulminibus attritu aëris ex-

cussis vid. Senec. qu. nat. 22

XI. Non adversus Corcyra sed in eorum auxilium missus erat Ol. 101, 3. Diod. 15, 47. Ilyaen. 3, 10, 2.

S. JULII FRONTINI
STRATEGEMATICON
LIBER SECUNDVS.

P R A E F A T I O.

PROPOSITIS primo libro exemplis, instructuris
(ne fert opinio) ducem in his, quae ante com-
m proelium agenda sunt, deinceps reddemus
mentia ad ea, quae in ipso proelio agi solent,
deinde ea, quae post proelium. Eorum, quae
proelium pertinent, species sunt:

I N D E X C A P I T U M.

- I. DE tempore ad pugnam eligendo.
- II De loco ad pugnam eligendo.
- III De acie ordinanda.
- IV De acie hostium turbanda.
- V De insidiis
- VI De emittendo hoste, ne clausus proelium ex
desperatione redintegret
- VII De dissimulandis adversis.
- VIII De restituenda per constantiam acie.

deinde, quae post proelium agenda sunt,
has esse species existimaverim:

- IX. Si res prospere cesserint, de consummandis
reliquiis belli.
 - X. Si res durius cesserit, de adversis emendandis.
 - XI. De dubiorum animis in fide retinendis.
 - XII. Quae facienda sunt pro castris, si satis fi-
duciae in praesentibus copiis non habeamus.
 - XIII. De effugiendo.
-

Cap. I. De tempore ad pugnam eligendo.

- a. C. 206.
U. c. 548. 1. P. SCIPIO in Hispania, cum comperisset, drubalem, Poenorum ducem, jejuno exercitu processisse in aciem, continuit in horam septi suos, quibus praeceperat, ut quiescerent, & caperent: cumque hostes inedia, siti, moram armis fatigati, repetere castra coepissent, copias eduxit, &, commisso proelio, vicit.
- a. C. 76.
U. c. 678. 2. Merellus Pius in Hispania adversus Hium, cum ille, oriente protinus die, instruxit aciem vallo ejus admovisset, fervidissimo tunc tempore anni, intra castra suos continuit in diei sextam, atque ita fatigatos aestu, facilius & recentibus suorum vicit viribus.
- eod. 3. Idem, junctis cum Pompejo castris ad Sertorium in Hispania, cum saepe instruxisset: hoste, qui imparem se duobus credebat, pertractante, quodam deinde tempore, cum Marianos milites animadvertisset magno impetu stultos, deposcentes pugnam, humerosque rentes, & lanceas vibrantes, existimavit, cedendum in tempore, recepitque exercitum Pompejo idem faciendi auctor fuit.
- a. C. 263.
U. c. 492. 4. Postumius Cos. in Sicilia, cum castra Punicis trium millium passuum spatio distare dictatores Carthaginensium quotidie ante ipse nimenta Romanorum dirigerent aciem, exigentibus levibus assidue proeliis pro vallo reliquam consuetudinem contemnente jam Poeniliquis omnibus per quietem intra vallum pro-

Cap. I. I. Haec res accuratius narratur a Livio 28, 14. 15. cf. Front. I, 3. 1.

II. iam U. c. 674 adversus eum missus fuerat a Sulla, Liv. Suppl. 91, 25.

III. Pomp. cum auxilio accessit, Suppl. ad Liv. 10, 41.

IV. Hanno, ut Hanno a Postumio Agrigenti liberaret, Consulem ad concitavit, Suppl. in Liv. 10, 41.

tis, ex more pristino, cum paucis sustentavit incursum adversariorum, ac solito diutius detinuit: quibus fatigatis, post sextam horam, & jam se recipientibus, cum & inedia quoque laborarent, per recentes suos hostem, quem praedicta profligaverant incommoda, fugavit.

5. Iphicrates Atheniensis, quia exploraverat, eodem assidue tempore hostes cibum capere, maturius velci suos jussit, & eduxit in aciem, aggressusque hostem ita detinuit, ut ei neque configendi, neque abeundi daret facultatem. Inclinato deinde jam die, reduxit suos, & nihilominus in armis retinuit. Fatigati hostes non statione magis, quam inedia, statim ad corporis curam & cibum capiendum festinaverunt: Iphicrates rursus eduxit, & incompositi hostis aggressus est castra.

6. Idem, cum adversus Lacedaemonios pluribus diebus castra cominus haberet, & utraque pars certis temporibus assidue pabulatum lignatumque procederet, quodam die militum habitu servos lixasque dimisit ad munera, milites retinuit; & cum hostes dispersi issent ad similia munera, expugnavit castra eorum, inermesque, cum fasciculis passim ad tumultum recurrentes, facile aut cecidit, aut cepit.

7. Virginius Cos. in Volscis, cum procurrere hostes effulos ex longinquo vidisset, quiescere suos, ac defixa tenere pila jussit. Tunc anhelantem integris viribus exercitus sui aggressus avertit.

8. Fabius Maximus, non ignarus, Gallos & Samnites primo impetu praevalere, suorum autem infatigabiles spiritus inter moras decertandi etiam

C 4

in-

V. Pol. 3, 9. 53.

VI. ib. 52.

VII. Liv. 2, 30. Dion. Hal.

6, 30. sq.

VIII. Galli Samnitibus auxilio venerant. Liv. 10, 28. 29.

incalescere, imperavit militibus, contenti essent primo congressu sustinere, ut hostem mora fatigaret: quod ubi successit, admoto etiam subsidio suis, in prima acie universis viribus oppressum fudit hostem.

a. C. 338. Ol. 110, 3. 9. Philippus ad Chaeroniam, memor, sibi esse militem longo usu duratum, Atheniensibus acrem quidem, sed inexercitatum, & impetu tantum violentum, ex industria proelium traxit: moxque languentibus jam Atheniensibus, concitatus intulit signa, et ipsos cecidit.

(a. C. 668.) (Ol. 28, 1.) 10. Lacedaemonii, certiores ab exploratoribus facti, Messenios in eam exarsisse rabiem, ut in proelium cum conjugibus ac liberis descenderent, pugnam distulerunt.

11. C. Caesar bello civili, cum exercitum Afranii & Petreji circumvallatum siti angeret, isque ob hoc exasperatus, interfectis omnibus impedimentis, ad pugnam descendisset, continuit suos, arbitratus alienum dimicationi tempus, quo adversarios & ira & desperatio incenderat.

a. C. 66. U. c. 688. 12. Cn. Pompejus, fugientem Mithridatem cupiens ad proelium compellere, elegit tempus dimicationi nocturnum, ut abeunti se opponeret: atque ita praeparatus, subitam hostibus necessitatem decernendi iniecit. Praeterea sic constituit aciem, ut Ponticorum quidem oculos adversa luna praestringeret, suis autem illustrem & conspicuum praebere hostem.

13.

IX. Diod. 16, 87. Inst. 9, 4.

X. Haud dubie b. Messenico II, duce Aristomene. Is enim, Eira urbe, qua interclusus fuerat, expugnata, feminas, liberas et milites debiles in mediam, juventutem vero in anteriorem et

posteriorem constituit aciem, et ita adversus Spartanos progressus est. Pausan. IV, 24.

XI. Caes. b. civ. 1, 81 sqq.

XII. Dio. Cass. 36, 28. 149. App. Mithrid. 99. Plut. in Pomp. 32. Flor. 3, 5. 5. 23.

13. Iugurtham autem constat, memorem virtutis Romanorum, semper inclinato die committere proelia solitum, ut, si fugarentur sui, opportunam noctem haberent ad delitescendum.

14. Lucullus adversus Mithridatem & Tigranem, in Armenia majore apud Tigranocertam, cum ipse non amplius quindecim millia armatorum haberet, hostis autem innumerabilem multitudinem, eoque ipso inhabilem, usus hoc ejus incommodo, nondum ordinatam hostium aciem invasit, atque ita protinus dissipavit, ut ipsi quoque reges, abjectis insignibus, fugerent.

15. Tiberius Nero adversus Pannonios, cum barbari feroces in aciem, oriente statim die, processissent, continuit suos, passusque est, hostem nebula & imbris, qui forte illo die crebri erant, verberari; ac demum, ubi fessum stando & pluvia non solum animo, sed & lassitudine deficere animadvertit, signo dato, adortus superavit.

16. C. Caesar in Gallia, quia compererat, Ariovisto, Germanorum regi, institutum, & quasi legem esse militibus non pugnandi, decrescente luna, tum potissimum acie commissa, impeditos religione hostes vicit.

17. Divus Augustus Vespasianus Judaeos Saturni die, quo eis nefas est, quidnam feriae rei agere, adortus superavit.

18. Lyfander Lacedaemonius adversus Athenienses apud Aegospotamos instituit certo tempore in-

C 5

festa-

XIV. App. Michr. 55. Plut. in Lucullo 27.

XV. Bis vicit Pannonios. Vellej. 2, 96. Dio. 54, 34.

XVI. Caes. B. G. 1, 50 sqq. Tac. Germ. II. Plut. in Caes. 19

XVII. Vespasianus iam (p. C. 66) a Nerone missus, Judaeos

superaverat. Hoc vero strategema porius Tito tribuendum, qui die Saturni Hierosolyma cepit et excidit. Dio. 66. init. Tac. Hist. 5, + sqq. Iust. 36, 2.

XVIII. Xenoph. h. gr. 2, 1. 13 sqq. Diod. 13, 105, sqq. Iust. 5, 5. 6.

a. C. 69.
U. c. 685.

a. C. 12.
U. c. 742.

a. C. 58.
U. c. 696.

p. C. 70.
U. c. 823.

festari naves Atheniensium, deinde revocare classem. Ea re in consuetudinem perducta, cum Athenienses post digressum ejus ad contrahendas copias dispergerentur, extendit ex consuetudine classem, & recepit. Tum hostium maxima parte ex more dilapsa, reliquos adortus cecidit, & universas naves cepit.

Cap. II. De loco ad pugnam eligendo.

- a. C. 275. I. **M'**. Curius, quia phalangi regis Pyrrhi explicitae resisti non posse animadvertibat, dedit operam, ut in angustiis confligeret, ubi conferta sibi ipsa esset impedimento.
- a. C. 66. U. c. 479. 2. Cn. Pompejus in Cappadocia elegit castris locum editum: unde, adjuvante proclivio impetum militum, facile ipso decursu Mithridatem superavit.
- a. C. 47. U. c. 706. 3. C. Caesar adversus Pharnacem, Mithridatis filium, dimicaturus, in colle instruxit aciem: quae res expeditam ei fecit victoriam. Nam pila, ex edito in subeuntes barbaros emissa, protinus eos averterunt.
- a. C. 69. U. c. 685. 4. Lucullus, adversus Mithridatem & Tigranem in Armenia majore apud Tigranocertam dimicaturus, collis proximi planum verticem raptim cum copiarum parte adeptus, in subjectos hostes decurrit, & equitatum eorum a latere invasit, aversumque, & eorundem partem pedites proturbantem insecutus, clarissimam victoriam retulit.

5.

Cap. II. I. Plut. in Pyrrho 25. Erravisse videtur Frontinus. Non enim constat, Pyrrhum in Italia usum esse phalange; et Manius eum non in angustiis sed in planitie vicit. Sed Plutarchus (in Pyrrho 26) memorat, eum praedandi causa incursum fecisse in Macedoniam ibique in fauci-

bus, superata Macedonum phalange, Antigonum vicisse. a. C. 274. Ol. 126, 3. Iust. 25, 3.

II. Dio. 36, 28 sqq.

III. Caes. b. Alex. 34 — 42. Plut. Caes. — App. b. civ. 2, 91. Pharnaces regnum paternum recuperare ausus erat.

5. Ventidius adversus Parthos non ante militem a. C. 39.
 eduxit, quam illi quingentis non amplius passibus U. c. 715.
 abessent; atque ita procurfione subita adeo se ad-
 movit, ut sagittas, quibus ex longinquo usus est,
 cominus applicitus eluderet: quo consilio, quia
 quandam fiduciae etiam speciem ostentaverat, cele-
 riter barbaros debellavit.

6. Hannibal, apud Numistrone[m] contra Marcel- a. C. 210.
 lum pugnaturus, cavas & praeruptas vias objecit U. c. 544.
 a latere; ipsaque loci natura pro munimentis usus,
 clarissimum ducem vicit,

7. Idem apud Cannas, cum comperisset, Voltur- a. C. 216.
 num amnem, ultra reliquorum naturam fluminum, U. c. 538.
 ingentes auras manè proflare, quae arenarum &
 pulveris vertices agerent, sic direxit aciem, ut tota
 vis a tergo suis, Romanis in ora & oculos incide-
 ret. Quibus incommodis mire hosti adversantibus,
 illam memorabilem adeptus est victoriam.

8. Marius adversus Cimbros ac Teutonos con- a. C. 101.
 flituta die pugnaturus, firmatum cibo militem ante U. c. 653.
 castra collocavit, ut per aliquantum spatii, quo ad-
 versarii dirimebantur, exercitus hostum potius la-
 bore itineris profligaretur: fatigatione deinde eorum
 incommodum aliud objecit, ita ordinata suorum
 acie, ut adverso sole, & vento, & pulvere, bar-
 barorum occuparetur exercitus.

9. Cleomenes Lacedaemonius, adversus Hippiam a. C. 511.
 Atheniensem, qui equitatu praevalebat, planitiem, Ol. 67, 2.
 in

V. Dio. Cass. 49, 20.

VI. Liv. VI, 2. Non vicit sed
 victus est Hannibal.

VII. Livius amnem Aufidum
 ventum vero Volturnum appel-
 lat, qui ab undis Aufidi excita-
 batur. Nil itaque *Volturnus*

fit epitheton Aufidi, Apuliae
 fl., error est auctoris, qui ven-
 tum V. cum Volturno Campa-
 niae fl. permutavit. Liv. 22, 43.

VIII. Flor. 3, 3. 15. Supplem.
 in Liv. 68, 59.

IX. Herod. 5, 64.

in qua dimicaturus erat, arboribus prostratis impedivit, & inviam equiti fecit.

10. Hiberi in Africa ingenti hostium multitudine excepti, timentesque, ne circumrentur, applicuerunt se flumini, quod altis in ea regione ripis proflebat: qui ita a tergo amne defensi, & subinde, cum virtute praestarent, incurfando in proximos, omnem hostium exercitum straverunt.

a. C. 255.

U. c. 499.

11. Xanthippus Lacedaemonius sola loci commutatione, fortunam Punici belli convertit: nam cum a desperantibus jam Carthaginiensibus mercede sollicitatus, animadvertisset, Afros quidem, qui equitatu & elephantis praestabant, colles sectari; a Romanis autem, quorum robur in pedite erat, campeftria teneri, Poenos in plana deduxit: ubi per elephantos dissipatis ordinibus Romanorum, sparsos milites per Numidas persecutus, eorum exercitum fudit, in illam diem terra marique victorem.

a. C. 371.

Ol. 102, 2.

12. Epaminondas, dux Thebanorum, adversus Lacedaemonios directurus aciem, pro fronte ejus decurrere equitibus jussis, cum ingentem pulverem oculis hostium objecisset, expectationemque equestris certaminis praetendisset, circumducto pedite ab ea parte, ex qua decursus in averfam hostium aciem ferebat, inopinantium terga adortus cecidit.

a. C. 480.

Ol. 75, 1

13. Lacedaemonii trecenti contra innumerabilem multitudinem Persarum, Thermopylas occupaverunt, quarum angustiae non amplius, quam pa-

X. Qui fuerint Hiberi in Africa, desideratur. Ad b. Carthag. cum mercenariis rebellibus a. C. 239-237 referendum videtur.

XI. b. Pun. I. Polyb. 1, 33.

sq. Flor. 2, 2. 23.

XII. In proelio apud Leuctra res acta videtur. Xenoph. h. gr. 4, 9.

XIII. Iust. 2, 11. 8. Herod. 7,

214.

parem numerum cominus pugnaturum, poterant admittere: eaque ratione, quantum ad congressus facultatem, aequati numero barbarorum, virtute autem praestantes, magnam eorum partem ceciderunt: nec superati forent, nisi per proditorem Ephialten Trachinium circumductus hostis, a tergo eos oppressisset.

14. Themistocles, dux Atheniensium, cum videret utilissimum Graeciae, adversus multitudinem Xerxis navium, in angustiis Salaminis decernere, idque persuadere civibus non posset, solertia effecit, ut a barbaris ad utilitates suas Graeci compellerentur: simulata namque proditione, misit ad Xerxen, qui indicaret, populares suos de fuga cogitare, difficilioremque ei rem futuram, si singulas civitates obsidione aggrediretur. Qua ratione effecit, ut exercitus barbarorum primum inquietaretur, dum tota nocte in statione custodia est: deinde, ut sui mane integris viribus, cum dictis barbaris, vigilia marcentibus, confligerent, loco, ut voluerat, arto, in quo Xerxes multitudine, qua praestabat, uti non posset.

a. C. 480.
Ol. 75, 1.

Cap. III. De acie ordinanda.

I. C^N. Scipio in Hispania, adversus Hannonem ad oppidum Intibilim, cum animadvertisset Punicam aciem ita directam, ut in dextro cornu Hispani constituerentur, robustus quidem miles, sed qui alienum negotium ageret, in sinistro autem Afri, miles viribus infirmior, sed animi constanterior; reducto sinistro latere suorum, dextro

COR-

XIV. Herod. 8, 41. Iust. 2, non ad Intibilim sed ad Scissim,
12. Diod. II, 13. Plur. in Them. Indibilis, regis Ilgerum, op-
12. sq. pidum est commissum. Liv. 21,
Cap. 111. I. Hoc proelium 60. Polyb. 3, 76.

a. C. 215.
U. c. 539.

cornu, quod validissimis militibus exstruxerat, obliqua acie cum hoste confluit. Deinde, fufis fugatisque Afris, Hispanos, qui in recessu spectantium more steterant, facile in deditiorem compulit.

a. C. 359.
Ol. 105, 2.

2. Philippus, Macedonum rex, adversus Illyrios gerens bellum, ut animadvertit frontem hostium stipatam electis de toto exercitu viris, latera autem infirmiora, fortissimis suorum in dextro cornu collocatis, sinistrum latus hostium invalit, turbataque tota acie, victoriam profligavit.

a. C. 353.
Ol. 106, 4.

3. Pammenes Thebanus, conspecta Persarum acie, quae robustissimas copias in dextro cornu collocatas habebat, simili ratione & ipse suos ordinavit, omnemque equitatum & fortissimum quemque peditum in dextro cornu, infirmissimos autem contra fortissimos hostium posuit, praecepitque, ut ad primum impetum eorum sibi fuga consulere, & in silvestria confragosaque loca se recipebant. Ita frustrato robore exercitus, ipse optima parte virium suarum, [dextro cornu,] totam circuit aciem hostium, & avertit.

a. C. 206.
U. c. 548.

4. P. Cornelius Scipio, cui postea Africano cognomen fuit, adversus Haldrubalem, Poenorum ducem, in Hispania bellum gerens, ita per continuos dies ordinatum produxit exercitum, ut media acies fortissimis fundaretur: sed cum hostes quoque eadem ratione assidue ordinati procederent, Scipio eo die, quo statuerat decernere, commutavit instructionis ordinem, & firmissimos, id est, legionarios, in cornibus collocavit, ac levem armaturam in media acie, sed retractam. Ita cornibus, qui-

II. Diod. 16, 4.

Ianti. Diod. 16, 34. Pausan. Ar-
cad. 8.

III. In auxilium missus erat Artabazo contra Persas rebel.

IV. Liv. 28, 14.

quibus ipse praevalebat, infirmissimas hostium partes lunata acie aggressus, facile fudit.

5. Metellus in Hispania, eo proelio, quo Hir-^{a. C. 76.}
tulejum devicit, cum comperisset, cohortes ejus,^{U. c. 678.}
quae validissimae vocabantur, in media acie loca-
tas, ipse mediam suorum aciem reduxit; ne ea
parte ante cum hoste confingeret, quam cornibus
configatis medios undique circumvenisset.

6. Artaxerxes adversus Graecos, qui Persidem^{a. C. 401.}
intraverant, cum multitudine superaret, latius,^{U. c. 94, 4.}
quam hostes, acie instructa, in fronte equitem,
levemque armaturam in cornibus collocavit; atque,
ex industria lentius procedente media acie, copias
hostium cinxit, ceciditque.

7. Contra Hannibal ad Cannas reductis corni-^{a. C. 216.}
bus, productaque media acie, nostros primo im-^{U. c. 538.}
petu protrusit. Idem conferto proelio, paulatim
invicem sinuantibus, procedentibusque ad prae-
ceptum cornibus, avide insequentem hostem in
mediam aciem suam recepit, & ex utraque parte
compressum cecidit, veterano & diu edocto usus
exercitu. Hoc enim genus ordinationis exsequi,
nisi peritus, & ad omne momentum respondens
miles, vix potest.

8. Livius Salinator & Claudius Nero, cum^{a. C. 207.}
Hasdrubal bello Punico secundo decertandi necessi-^{U. c. 547.}
tatem evitans, in colle contragoso post vineas aciem
direxisset, ipsi diductis in latera viribus, vacua
fronte ex utraque parte circumvenerunt eum, at-
que ita aggressi superaverunt.

9. Hannibal, cum frequentibus proeliis a Clau-
dio Marcello superaretur, novissime sic castra me-
ta-

VI. Proelium apud Cynara 5, II. Plut. in Artax. 10. sqq.
commisum. Non vero Graecos VII. Liv. 27, 48.
sed Cyrum cum ceteris ejus co- VIII. Liv. 27, 39 sqq.
pisscecidit. Xenoph. in exp. Iust.

tabatur, ut aut montibus, aut paludibus, aut simili locorum aliqua opportunitate adjutus, aciem eo modo collocaret, ut, vincentibus quidem Romanis, paene indemnem recipere posset intra munimenta exercitum; cedentibus autem, instandi liberum haberet arbitrium.

a. C. 255. U. c. 499. IO. Xanthippus Lacedaemonius in Africa adversus M. Attilium Regulum levem armaturam in prima acie collocavit, in subsidio autem robur exercitus: praecipitque auxiliariis, ut excussis telis cederent hosti; & cum se intra suorum ordines recepissent, confestim in latera discurrerent, & a cornibus rursus erumperent, exceptumque jam hostem a robustioribus & ipsi circuitent.

II. Sertorius idem in Hispania adversus Pompejum fecit.

Ol. 84, I. 12. Cleandridas Lacedaemonius adversus Lucanos densam instruxit aciem, ut longe minoris exercitus speciem praeberet. Securis deinde hostibus, in ipso certamine diduxit ordines, & a lateribus circumventos eos fudit.

a. C. 377. Ol. 100, 4. 13. Gastron Lacedaemonius, cum in auxilium Aegyptiis adversus Persas venisset, & sciret, firmiorem esse Graecum militem, magisque a Persis timeri, commutatis armis, Graecos in prima posuit acie, & cum illi aequo Marte pugnarent, submitit Aegyptiorum manum. Persae, cum Graecis, quos Aegyptios opinabantur, restitissent, superveniente multitudine, quam ut Graecorum expaverant, cesserunt.

14.

XII. Cleandridas, exul Spartanus, dux Thuriorum in bello cum Tarentinis de Siritide terra orto erat. Nam Lucanorum fere continua cum coloniis graecis huius regionis fuere bella. Diod.

12, 23. Heyne Acad. Opp. To. II. p. 140. Pol. 2, 10. 4.

XIII. Athenienses Persis sub Iphicrate, Lacedaemonii vero Aegyptiis, cum Gastrone, auxilia miserant.

14. Cn. Pompejus in Albania, quia hostes in numero equitatu praevalebant, juxta collem in angustiis protegere galeas, ne fulgore earum conspici fierent, jussit [milites;] equites deinde in aequum procedere, ac velut praetendere militibus: praecepitque eis, ut ad primum impetum hostium refugerent; &, simul ad pedites ventum esset, in latera discederent. Quod ubi explicitum est, patfacto loco subita peditum consurrexit acies, in- vectosque temere hostes, inopinato interfusa proelio cecidit.

a. C. 65.
U. c. 689.

15. M. Antonius adversus Parthos, qui infinita multitudo sagittarum exercitum ejus obruebant, subsidere suos, & testudinem facere jussit: supra quam transmissis sagittis, sine militum noxa exhaustus est hostis.

a. C. 36.
U. c. 718.

16. Hannibal adversus Scipionem in Africa, cum haberet exercitum ex Poenis & auxiliariis, quorum pars non solum ex diversis partibus, sed etiam ex Italicis constabat, post elephantos octoginta, qui in prima fronte positi hostium turbarent aciem, auxiliares Gallos, & Ligures, & Baleares, Maurosque posuit, ut non fugere possent, Poenis a tergo stantibus, & hostem oppositi si non infestarent, at certe fatigarent: tum suis & Macedonibus, qui jam fessos Romanos integri exciperent, in secunda acie collocatis, novissimos Italicos constituit, quorum & timebat fidem, & segnitiam verebatur, quoniam ple- rosque eorum ab Italia invitos extraxerat. Scipio adversus hanc formam, robur legionis, triplici acie in fronte ordinatum per hastatos & principes & triarios

a. C. 202.
U. c. 552.

XIV. b. Mithridatico adver-
sus Iberos et Albanos, qui ei;
Mithridatem persequenti, infi-
dias paraverant. Plut. in Pomp.
34 sq. Dio. 37, init.
XV. Dio. L. 49. Plut. Ant. 45.
XVI. Liv. 30, 33.

rios opposuit: nec continuas construxit cohortes, sed manipulis inter se distantibus spatium dedit, per quod elephantum ab hostibus acti facile transmitti sine perturbatione ordinum possent. Ea ipsa intervalla expeditis velitibus implevit, ne interluceret acies: dato iis praecepto, ut ad impetum elephantorum, vel retro, vel in latera concederent. Equitatum deinde in cornua divisit, & dextro Romanis equitibus Laelium, sinistro Numidis Masinissam praeposuit: quae tam prudens ordinatio non dubie causa victoriae fuit.

a. C. 86.
U. c. 668.

17. Archelaus adversus L. Sullam, in fronte ad perturbandum hostem falcatas quadrigas locavit, in secunda acie phalangem Macedonicam, in tertia, Romanorum more, armatos auxiliares, mixtis fugitivis Italicae gentis, quorum pervicaciae plurimum fidebat; levem armaturam in ultimo statuit. In utroque dein latere equitatum, cujus amplum numerum habebat, circumvendi hostis causa posuit. Contra haec Sulla fossas amplae latitudinis in utroque latere duxit, & capitibus earum castella communiit: qua ratione, ne circumiretur ab hoste, & peditum numero, & maxime equitatu superante, consecutus est. Triplicem deinde peditum aciem ordinavit, relictis intervallis, per levem armaturam, & equitem, quem in novissimo collocaverat, ut, cum res exegisset, emitteret. Tum postsignanis, qui in secunda acie erant, imperavit, ut densos numerososque palos firme in terram defigerent: intraque eos, appropinquantibus quadrigis, antesignanorum aciem recepit. Tum demum, sublato universorum clamore, velites & levem armaturam ingerere tela iussit. Quibus factis quadrigae hostium

XVII. b. Mithrid. proelio ad Thurium commisso. Plut. in Sulla 18. 19.

um aut implicitae palis, aut exterritae clamore
lisque, in suos conuersae sunt, turbaveruntque
acedonum instructuram. Qua cedente, cum Sulla
ret, & Archelaus equitem opposuisset, Romani
uites subito emissi, averterunt eos, consumma-
ntque victoriam.

18. C. Caesar Gallorum falcatas quadrigas eadem
tione palis defixis excepit, inhibuitque.

19. Alexander ad Arbela, cum hostium multi-
dinem vereretur, virtuti autem suorum fideret,
iem in omnem partem spectantem ordinavit, ut
cumventi undique pugnare possent.

a. C. 331.
Ol. 112, 2.

20. Paullus adversus Persen, Macedonum regem,
m is phalangem suorum duplicem, mediam in
rtem direxisset, eamque levi armatura cinxisset,
equitem in utroque cornu collocasset, triplicem
iem cuneis instruxit, inter quos subinde velites
isit. Quo genere cum profligari nihil videret,
dere instituit, ut hac simulatione perduceret ho-
s in confragosa loca, quae ex industria captave-
t. Cum sic quoque suspecta calliditate receden-
um, ordinata sequeretur phalanx, equites a fini-
o cornu praeter ora phalangis iussit transcurrere,
ratis equis actos, ut objectis armis ipso impetu
aefringerent hostium spicula: quo genere telo-
m exarmati Macedones solverunt aciem, & terga
rterunt.

a. C. 168.
U. c. 586.

21. Pyrrhus pro Tarentinis apud Asculum, se-
ndum Homericum versum, quo pessimi in me-
um recipiuntur, dextro cornu Sannitas Epiro-
que, sinistro Bruttios atque Lucanos cum Sal-

a. C. 279.
U. c. 475.

D 2 len-

XVIII. Caesar. (b. Alex. 75.)
arnacis copiis quadrigas falca-
tribuit. Galli tantum covin-
falcatis usi sunt.
XIX. Arrian. 3, 8. sqq. Curt.
9 sqq.

XX. Liv. 44, 41. Plut. in
Paullo 18 sqq.
XXI. Pluc in Pyrrho. 21, Flor.
1, 18. 9. Homer. versus est.
Il. 8. 300.

lentinis, in media acie Tarentinos collocavit, equitatum & elephantos in subsidiis esse jussit. Contra, aptissime divisus in cornua equitibus, legiones in prima acie & in subsidiis locaverunt, & immiscuerunt auxilia. Quadraginta millia utrimque fuisse constat. Pyrrhi dimidia pars exercitus amisit apud Romanos quinque millia desiderata sunt.

a. C. 48.
U. c. 706.

22. Cn. Pompejus adversus C. Caesarem, in Pharsali triplicem instruxit aciem, quarum singulae denos ordines in latitudinem habuerunt. Legiones, secundum virtutem cujusque, firmissimas in cornibus, & in medio collocavit; spatia his interposita tironibus supplevit, dextro latere sexcenti equites, propter flumen Enipea, quod & alveo fluminis & alluvie regionem impederat, reliquum equitatum in sinistro cornu cum auxiliis omnibus locavit, ut inde Julianum exercitum circumiret. Adversus hanc ordinationem Julius Caesar & ipse triplicem aciem dispositis in fronte legionibus, sinistrum latus, circumiri posset, admovit paludibus. In dextro cornu equitem posuit, cui velocissimos miscuit peditum ad morem equestris pugnae exercitatos. Sex deinde cohortes in subsidio retinuit, ad res subitas: in dextro latere conversas in obliquum, unde equitatum hostium expectabat, collocavit. Nec ultra res eo die plus ad victoriam Caesari contulit: equitatum namque Pompeji equitatum inopinato excussit, averterunt, caedendumque tradiderunt.

23. Imperator Caesar Augustus Germanicus, cum subinde Catti equestre proelium, in silvas refugio, diducerent, jussit suos equites, simulatque circum impedita ventum esset, equis desilire, pedestricam pugnam conficere. Quo genere consecutus est, cuius non locus ejus victoriam miraretur.

XXII. Caes. b. civ. 3, 88. 89.

XXIII. Domitianus. cf. 1, 3.

24. C. Duilius, cum videret graves suas naves a. C. 260.
 bilitate Punicae classis eludi, irritamque virtu- U. c. 494.
 militum fieri, excogitavit manus ferreas: quae
 hostilem apprehenderunt navem, superjecto
 te, transgrediebatur Romanus, & in ipsorum
 bus cominus eos trucidabat.

Cap. IV. De acie hostium turbanda.

PAPIRIUS Cursor filius, consul, cum aequo a. C. 293.
 te adversus obstinatos Samnites concurreret, igno- U. c. 461.
 tibus suis, praecepit Spurio Nautio, ut pauci-
 res, & agafones mulis insidentes, ramosque per
 ram trahentes, a colle transverso magno tumultu
 currerent: quibus prospectis, proclamavit, vi-
 rem adesse collegam; occuparent ipsi praesentis
 belli gloriam: quo facto & Romani fiducia con-
 sti sunt, et Samnites prae pulvere perculsi terga
 terere.

2. Fabius Rullus Maximus quarto consulatu in a. C. 295.
 nio, omni modo frustra conatus aciem hostium U. c. 459.
 rumpere, novissime hastatos subduxit ordi-
 ni, & cum Scipione, legato suo, circummisit,
 utque collem capere, ex quo decurri poterat in
 sium terga. Quod ubi factum est, Romanis
 vit animus, & Samnites perterriti, fugam mo-
 tes, caesi sunt.

3. Minucius Rufus imperator, cum a Scordiscis a. C. 110. sq.
 cisque premeretur, quibus impar erat numero, U. c. 64+ 19.
 emisit fratrem, & paucos equites una cum ae-
 atoribus; praecepitque, ut, cum vidisset con-
 ctum proelium; subitus ex diverso se ostenderet,
 eretque aeneatores concinere. Sonantibus mon-

D 3

tium

XXIV. Polyb. I, 22. Flor. 22, 9. latu quinto.
 Cap. IV. I. Liv. 10, 40. III. Suppl. in Liv. 65, 18. Flor.
 II. Liv. 10, 28. 29. Confu- 3, 4.

tium jugis, species ingentis multitudinis offusa hostibus, qua perterriti dedere terga.

a. C. 191. 4. Acilius Glabrio Cos. adversus Antiochi regem
U. c. 563. aciem, quam is in Achajam pro angustiis Thermopylarum direxerat, iniquitatibus loci non irritus tantum, sed cum jactura quoque repulsus esset, nisi circummissus ab eo Porcius Cato, qui tunc iam consularis, tribunus militum a populo factus in exercitu erat, dejectis jugis Callidromi Aetolis qui ea praesidio tenebant, super imminentem montis stris regis collem, a tergo subitus apparuisset. Quo facto perturbatis Antiochi copiis, utrinque irrupit Romanus, & suis fugatisque castra ceperunt.

a. C. 357 sq. 5. C. Sulpicius Peticus (Cos.) contra Gallos
U. c. 397. micaturus, jussit miliones clam in montes proceros cum malis abire, & indidem conferto proelio, velut equis insidentes ostentare se pugnantibus: quare Galli existimantes, adventare auxilium Romanis, cessere jam paene victores.

a. C. 102. 6. Marius, circa aquas Sextias, cum in animum
U. c. 65: haberet postera die depugnare adversus Teutonum Marcellum cum parva manu equitum peditum noctu post terga hostium misit, & ad implendam multitudinis speciem, agasones lixasque armas simul ire jussit, jumentorumque magnam partem instratorum centunculis, ut per hoc facies equitatus objiceretur; praecepitque, ut, cum animadvertissent committi proelium, ipsi in terga hostium descenderent. Qui apparatus tantum terroris implevit, ut asperrimi hostes in fugam versi sint.

W. c. 680-682. 7. Licinius Crassus, fugitivorum bello apud Lamarcum educturus militem, adversus Castum

IV. Liv. 36, 14-18. 199.

V. Livius (7, 14:) eum Diatorem appellat, missum contra Bojos.

VI. Plut. Mar. 20. Sup.

Liv. 68, 21.

VII. Vid. 2, 5. 34.

Gannicum duces Gallorum, duodecim cohortes cum C. Pomptinio & Q. Marcio Rufo legatis, post montem circummisit: quae cum, commisso jam proelio, a tergo clamore sublato decucurrissent, ita fuderunt hostes, ut ubique fuga, nusquam pugna capefferetur.

8. M. Marcellus, cum vereretur, ne paucitatem ejus militum clamor detegeret, simul lixas calonesque, & omnis generis sequelas conclamare jussit: atque ita hostem magni exercitus specie exterruit.

9. Valerius Laevinus, adversus Pyrrhum, occiso quodam gregali, tenens gladium cruentum, utrique exercitui persuasit, Pyrrhum interemtum. Quasimobrem hostes destitutos se ducis morte credentes, consternati a mendacio, se pavidum in castra receperunt.

10. Jugurtha, in Numidia, adversus C. Marium, cum Latinae quoque linguae usum ei conversatio pristina castrorum dedisset, in primam aciem procucurrit, & occisum ab se C. Marium Latine clare praedicavit: atque ita multos nostrorum avertit.

11. Myronides Atheniensis, dubio proelio adversus Thebanos rem gerens, repente in dextrum suorum cornu profiluit, & exclamavit, sinistro jam se vicisse: qua re & suis alacritate, & hostibus metu injecto, vicit.

12. Croesus praevalido hostium equitatu camelorum gregein opposuit: quorum novitate & hor-

D 4 rore

VIII. Liv. 23, 16.

IX. Id eo facilius iis persuadere poterat, cum scirent, Pyrrhum ipsum, ne insignis esset, inter proelium vestes mutasse. Plut. Pyrrh. 16, 17. Flor. 1, 18, 7. Caeterum Laevinus a P. victus est.

X. Salt. Jug. 101.

XI. cf. IV, 7, 21. proelio ad Tanagram, Diod. II, 81. Thucyd. 1, 108

XII. Non Croesus sed Cyrus erat. Vid. Herod. 1, 80. Polyæn. 7, 6.

a. C. 215.

U. c. 539.

a. C. 280.

U. c. 474.

a. C. 167.

U. c. 647.

a. C. 457.

Ol. 80, 4.

a. C. 548.

Ol. 58, 1.

rore conslernati equi, non solum insidentes praecipitaverunt, sed peditum quoque suorum ordines protriverunt, vincendosque hosti praebuerunt.

a. C. 280.
U. c. 474.

13. Pyrrhus, Epirotarum rex, pro Tarentinis adversus Romanos, eodem modo elephantis ad perturbandam aciem usus est.

14. Poeni quoque adversus Romanos idem fecerunt frequenter.

a. C. 388.
U. c. 366.

15. Volscorum castra cum prope virgulta silvasque posita essent, Camillus ea omnia, quae conceptum ignem usque in vallum perferre poterant, incendit: & sic adversarios exiit castris.

16. P. Crassus, bello sociali, eodem modo prope cum copiis omnibus interceptus est.

a. C. 228.
U. c. 526.

17. Hispani contra Hamilcarem boves vehiculis adjunctos in prima fronte constituerunt, vehiculaquae taedae, sebi, & sulphuris plena, signo pugnae dato, incenderunt: actis deinde in hostem bubus, conslernatam aciem perruperunt.

18. Falisci & Tarquinientes, compluribus suorum in habitum sacerdotum subornatis, faces & angues furiali habitu praeferebant, aciem Romanorum turbaverunt.

19. Idem Vejentes & Fidenates facibus arreptis fecerunt.

a. C. 341.
Ol. 109, 4.

20. Atheas, rex Scytharum, cum adversus ampliores Triballorum exercitum consligeret, iussit a feminis & pueris, omnique imbelli turba, greges asinorum ac boum ad postremam hostium aciem admoveri, & erectas hastas praeferre. Famam deinde diffudit, tanquam auxilia sibi ab ulterioribus Scythis adventarent: qua asseveratione avertit hostem.

Cap. V.

XV. Liv. 6, 2.

XVI. Censorius erat. cf. Cic. de orat. 3, 3.

XVII. Hamilcar ipse periit. Nep.

in ej. vita 4, App. Hispanic. c. 5.

XVIII. Liv. 7, 17.

XIX. Liv. 4, 33.

XX. Iust. 9, 2.

Cap. V. De infidiis.

I. ROMULUS, per latebras copiarum parte disposita, cum ad Fidenas accessisset, simulata fuga temere hostes insecutos eo perduxit, ubi occultos habebat milites: qui undique adorti effusos & incautos ceciderunt. U. R. 15-17.

2. Q. Fabius Maximus Cos. auxilio Sutrinis missus adversus Hetruscos, omnes hostium copias in se convertit: deinde simulato timore, in superiora loca, velut fugiens, recessit, effusaque lubebantes aggressus, non acie tantum superavit, sed etiam castris exiit. a. C. 310. U. c. 444.

3. Sempronius Gracchus adversus Celtiberos, metu simulato, continuit exercitum. Emissa deinde armatura levi, quae hostem lacefferet, ac statim pedem referret, evocavit hostem: deinde inordinatos aggressus, usque eo cecidit, ut etiam castra caperet. a. C. 179. U. c. 575.

4. Metellus Cos. in Sicilia bellum adversus Hasdrubalem gerens, ob ejus ingentem exercitum & centum triginta elephantos intentior, simulata diffidentia, intra Panormum copias tenuit, fossamque ingentis magnitudinis ante se duxit. Conspecto deinde exercitu Hasdrubalis, qui in prima acie elephantos habebat, praecepit hastatis, tela in belluas jacerent, protinusque se intra munimenta reciperent. Ea ludificatione rectores elephantorum concitati, in ipsam fossam elephantos egerunt: quo ut primum illaqueati sunt, partim magnitudine telorum confecti, partim retro in suos acti, totam aciem turbaverunt. Tunc Metellus, hanc

D 5 ope-

Cap. V. 1. Liv. 1, 14. Dion. 17, §. 9.
 Hal. 2, 53-55. IV. l. Caecil. Metellus. Pro-
 II. Liv. 9, 35. cos. Flor. 2, 2. §. 27. Suppl. in
 III. Liv. 40, 43. Flor. 2, Liv. 19, 53. Polyb. 1, 39. 40.

operiens occasionem, cum toto exercitu erupit, & aggressus a latere Poenos cecidit, ipsisque & elephantis potitus est.

a. C. 529.
Ol. 68, 4.

5. Tomyris, Scytharum regina, Cyrum Persarum ducem, aequo Marte certantem, simulato metu elicit ad notas militi suo angustias, atque ibi, repente converso agmine, natura loci adjuta, devicit.

6. Aegyptii conflicturi acie in eis campis, quibus junctae paludes erant, algae eas contexerunt, commissoque proelio, fugam simulantes, in insidias hostes evocaverunt: qui rapidius vecti per ignota loca, limo inhaeserunt, circumventique sunt.

a. C. 147.
U. c. 607.

7. Viriathus, ex latrone dux Celtiberorum, cedere se Romanis equitibus simulans, usque ad locum voraginosum & praealtum eos perduxit: & cum ipse per solidos ac notos sibi transitus evaderet, Romanos ignaros locorum, immerfosque limo, cecidit.

a. C. 181.
U. c. 573.

8. Fulvius imperator, Celtiberico bello, collatis cum hoste castris, equites suos jussit succedere ad munitiones eorum, laceffitisque barbaris, simulata fuga recedere. Hoc cum per aliquot dies fecisset, avidè insequentibus Celtiberis, animadvertit, castra eorum solita nudari: itaque per partem exercitus custodita consuetudine, ipse cum expeditis post castra hostium confedit occultus, effusisque eis ex more, repente adortus, & desertum proruit vallum, & castra cepit.

a. C. 298.
U. c. 456.

9. Cn. Fulvius, cum in finibus nostris exercitus Faliscorum, longe nostro major, castra posuisset, per suos milites quaedam procul a castris aedi-

V. Tomyris regina Massagetarum. Alii aliter narrant. Herod. 1, 214. Iust. 1, 8.

VIII. Liv. 40, 30-32.

IX. Liv. 10, 27. Front. 1,

8. 3.

aedificia su cendit, ut Falisci, suos id fecisse credentes, spe praedae diffunderentur.

10. Alexander rex Epirotarum, adversus Illyrios, collocata in insidiis manu, quosdam ex suis habitu Illyriorum instruxit, & iussit vastare suam [id est Epiroticam] regionem: quod cum Illyrii viderent fieri, ipsi passim praedari coeperunt, eo securius, quod praecedentes veluti pro exploratoribus habebant: a quibus ex industria in loca iniqua deducti, caesi fugatique sunt.

11. Leptines quoque Syracusanus, adversus Carthaginieneses, vastari suos agros, & incendi villas castellaque quaedam imperavit. Carthaginieneses ab suis id fieri rati, & ipsi tanquam in adiutorium exierunt, exceptique ab insidiatoribus, fusi sunt.

12. Maharbal, missus a Carthaginiesibus adversus Afros rebellantes, cum sciret, gentem avidam esse vini, magnum ejus modum mandragora permiscuit, cujus inter venenum ac soporem media vis est. Tunc, proelio levi commisso, ex industria cessit: nocte deinde intempesta, relictis intra castra quibusdam sarcinis, & omni vino infecto, fugam simulavit: cumque barbari, occupatis castris, in gaudium effusi, medicatum avidemerum hausissent, & in modum defunctorum strati jacerent, reversus aut cepit eos, aut trucidavit.

13. Hannibal, cum sciret, sua & Romanorum castra in eis locis esse, quae lignis deficiebantur, ex industria in regione deserta plurimos armentorum greges intra vallum reliquit: qua velut praeda Romani potiti, in summis lignationis angustiis, insalubribus se cibis onerarunt. Hannibal, reducto

ducto nocte exercitu, securos eos & semicruda graves carne, majorem in modum vexavit.

14. Tiberius Gracchus, in Hispania, certior factus, hostem inopem commercio laborare, instructissima castra omnibus esculentis deseruit: quae adeptum hostem, & repertis intemperanter repletum gravemque, reducto exercitu, subito oppressit.

a. Ol. II.

15. Chii^a), qui adversus Erythraeos bellum gerebant, speculatorem eorum, in loco edito deprehensum, occiderunt, & vestem ejus suo militi dederunt: qui ex eodem jago Erythraeos signo dato in insidias evocavit.

16. Arabes, cum esset nota consuetudo eorum, qua de adventu hostium interdium fumo, nocte igne significare instituerant, ut sine intermissione ea fierent, praeceperunt, adventantibus autem adversariis intermitterentur. Qui cum, cessantibus luminibus, exillimarent, ignorari adventum suum, avidius ingressi, oppressique sunt.

17. Alexander Macedo, cum hostis in saltu editiore castra communisset, seducta parte copiarum, praecepit his, quos relinquebat, ut ex more ignes excitarent, speciemque praebere totius exercitus: ipse autem, per avias regiones circumducta manu, hostem superiore aggressus loco depulit.

c. Ol. III, 2.

18. Memnon Rhodius rex, cum equitatu praevaleret, & hostem in collibus se continentem in campos vellet deducere, quosdam ex militibus suis, sub specie perfugae, misit in hostium castra, qui affirmarent, exercitum Memnonis tam perniciose seditione furere, ut & subinde aliqua pars ejus dilaberetur. Huic affirmationi ut fidem faceret, passim

a) Vulgo *Hi*.

XV. Herod. 1, 18. Aliud eorum strateg. vid. Polyæn. 8, 66.

sim in conspectu hostium iussit parva castella muniri, velut in ea se recepturi essent, qui diffidebant. Hac persuasione sollicitati, qui in montibus se continuerant, in plana descenderunt, & dum castella tentant, ab equitatu circumventi sunt.

19. Arybas, rex Molossorum, bello petitus ab a. C. 109, 3.
Ardie Illyrico, majorem aliquanto exercitum habente, amolitus imbelles suorum, in vicinam regionem Aetoliae famam sparsit, tanquam urbes ac res suas Aetolis concederet. Ipse cum iis, qui arma ferre poterant, insidias in montibus & locis confragosis distribuit. Illyrii timentes, ne, quae Molossorum erant, ab Aetolis occuparentur, velut ad praedam festinantes, neglectis ordinibus, accelerare coeperunt: quos dissipatos, nihil tale expectantes, Arybas ex insidiis fudit fugavitque.

20. T. Labienus, C. Caesaris legatus, adversus Gallos, ante adventum Germanorum, quos a. C. 53.
U. c. 701. auxilio his venturos sciebat, configere cupiens, diffidentiam simulavit, positisque in diversa ripa castris, profectionem edixit in posterum diem. Galli credentes, eum fugere, flumen, quod medium erat, instituerunt transmittere. Labienus, circumacto exercitu, inter ipsas superandi amnis difficultates eos cecidit.

21. Hannibal, cum explorasset, negligenter a. C. 210.
U. c. 544. castra Fulvii Romani ducis munita, ipsum praeterea multa temere audere, prima luce, cum densiores nebulae praestarent obscuritatem, paucos equites munitionum nostrarum vigilibus ostendit: quo Fulvius repente movit exercitum. Hannibal per diversam partem castra ejus occupavit: & illa

iii

XIX. De Aryba vid. Inst. 7, 6. B. G. 6, 7, 8.
8, 6, 17, 3. Diod. 16, — XXI. Ad Herdoneam. Liv.
XX. Treviri erant. cf. Caes. 27, 1,

in tergum Romanorum effusus, octo millia fortissimorum militum cum ipso duce trucidavit.

a. C. 217.
U. c. 537.

22. Idem Hannibal, cum inter Fabium dictatorem, & Minucium magistrum equitum, divisus esset exercitus, & Fabius occasionibus immineret, Minucius pugnandi cupiditate flagraret, castra in campo, qui medius inter hostes erat, posuit: & cum partem peditum in confragosis rupibus celasset, ipse ad evocandum hostem misit, qui proximum tumulum occuparent. Ad quos opprimendos, cum eduxisset copias Minucius, insidiatores, ab Hannibale dispositi, subito confurrexerunt, & delessent Minucii exercitum, nisi Fabius periclitantibus subvenisset.

a. C. 218.
U. c. 536.

23. Idem Hannibal, cum ad Trebiam in conspectu haberet Sempronii Longi Cos. castra, medio amne interfluente, saevissima hieme Magonem & electos in insidiis posuit. Deinde Numidas equites, ad eliciendam Sempronii credulitatem, ad equitare vallo ejus jussit: quibus praeceperat, ut ad primum nostrorum incursum per nota refugerent vada. Hos consul & adortus temere, & secutus, jejunum exercitum in maximo frigore transitu fluminis rigefecit. Mox torpore & inedia affectis Hannibal suum militem opposuit, quem ad id ignibus, oleoque, & cibo fovemat: nec vero defuit partibus Mago, quin terga hostium in hoc ordinatus caederet.

a. C. 217.
U. c. 537.

24. Idem ad Thrasymenum, cum arcta quaedam via in radice montis in campos patentes duceret, simulata fuga per angustias ad patentia evasit, ibique castra posuit, ac nocte dispositis militibus, & per collem, qui imminebat, & in lateribus angustia-

XXII. Liv. 22, 28.

XXIII. Liv. 21, 54.

XXIV. Liv. 22, 4.

gustiarum, prima luce, nebula quoque adjutus, aciem direxit. Flaminius velut fugientem insequens, cum angustias esset ingressus, non ante providit insidias, quam simul a fronte, lateribus, tergo circumfusus, ad internecionem cum exercitu caderetur.

25. Idem Hannibal, adversus Junium dictatorem, nocte intempesta sexcentis equitibus imperavit, ut in plures turmas segregati, per vices sine intermissione circa castra hostium se ostentarent. Ita tota nocte Romanis in vallo, statione ac pluvia, quae forte continua fuerat, inquietatis confectisque, cum receptui signum jam Junius dedisset, Hannibal suos quietos eduxit, & castra ejus invasit.

26. Epaminondas Thebanus, in eundem modum, cum Lacedaemonii *Athmon* vallo ducto Peloponneson tuerentur, paucorum opera levis armaturae, tota nocte inquietavit hostem: ac deinde prima luce vocatis suis, cum Lacedaemonii se recepissent, subito universum exercitum, quem quietum habuerat, admovit, & per ipsa munimenta, destituta propugnatoribus, irrupit.

27. Hannibal, directa acie ad Cannas, sexcentos equites Numidas transfugere jussit: qui ad fidem faciendam gladios & scuta nostris tradiderunt, & in ultimum agmen recepti, ubi primum concurreri coepit, strictis minoribus, quos occultave-

rant,

XXV. Liv. 23, 14.

XXVI. *Athmon* v. d. Verba mendosa sunt. Xenophon h. gr. VII. 1, 29 sq. narrat Epaminondam Onium collem, qui supra Corinthum erat, a Lacedaemoniis custoditum, superasse et Achajam ingressum esse. Adde Polyæn. 2, 3, 9. Diodorus vero (XV, 68.) refert, Lacedae-

monios, Athenienses aliosque auxiliares, ut Thebanos a Peloponnesi ingressu prohiberent, Isthmum a Cenchreis ad Lechaem vallo ac fossa profunda muniisse. Excidisse itaque videntur verba et leg. vel *et Athenienses ad Isthmon*, vel *ante Isthmon*.

XXVII. Liv. 22, 48.

rant, gladiis, scutis jacentium assumtis, Romanorum aciem ceciderunt.

(a. C. 170.) 28. Iapydes P. Licinio Procos. pagos quoque sub specie deditiois obtulerunt: qui recepti, & in postrema acie collocati, terga Romanorum ceciderunt.

a. C. 203.
U. c. 551. 29. Scipio Africanus, cum adversa haberet bina hostium castra, Syphacis & Carthaginensium, statuit Syphacis, ubi multa incendiis alimenta erant, aggredi nocte, ignemque injicere, ut ea re Numidas quidem ex suis castris trepidantes cederet; Poenos autem, quos certum erat ad succurrendum sociis procururos, insidiis dispositis, exciperet. Utrumque ex sententia cessit.

a. C. 72.
U. c. 682. 30. Mithridates, a Lucullo virtute frequenter superatus, insidiis eum appetiit, Adathante quodam, eminente viribus, subornato, ut transfugeret, & fide parta hostis, facinus perpetraret. Quod is strenue quidem, sed sine eventu conatus est. Receptus enim a Lucullo in gregem equitum, non sine tacita custodia habitus est: quia nec credi subito transfugae, nec inhiberi reliquos oportebat. Cum dein, frequentibus excursionibus, promptam & enixam operam exhiberet, fide acquisita, tempus elegit, quo missa principia quietem omnibus castris dabant, praetoriumque secretius praestabant. Casus adjuxit Lucillum. Nam qui ad vigilantem usque admitteretur, fatigatum nocturnis cogitationibus illo tempore quiescentem invenit. Cum deinde, tanquam nuntiaturus aliquid subitum ac necessarium, intrare vellet, & pertinaciter a servis, valetudini domini consulentibus, excluderetur

XXVIII. Suppl. in Liv. 43, 5. in Lucullo (cap. 16) Olthacum,
XXIX. Liv. 30, 5. 6. Appianus vero in Mithrid. (c. 79)
XXX. Adathantem Plutarchus Olcaban appellat.

retur, veritus, ne suspēctus esset, equis, quos ante portam paratos habebat, ad Mithridatem refugit irritus.

31. Sertorius, in Hispania, cum apud Lauronem ^{a. C. 76.} oppidum vicina castra Pompeji castris haberet, & ^{U. c. 678.} duæ tantummodo regiones essent, ex quibus pabulum peti posset, una in propinquo, altera longius sita, eam, quæ in propinquo erat, subinde ab levi armatura infestari, ulteriorem autem vetuit ab ullo armato adiri, donec persuasit adversariis, tutiorem esse, quæ erat remotior, quam cum petiissent Pompejani; Octavium Græcinum cum decem cohortibus in morem Romanorum armatis, & decem Hispanorum levis armaturæ, & Tarquitium Priscum cum duobus millibus equitum ire jubet ad insidias tendendas pabulatoribus. Illi strenue imperata faciunt. Explorata enim locorum natura, in vicina silva nocte prædictas copias abscondunt, ita ut in prima parte leves Hispanos, aptissimos ad furta bellorum, ponerent; paulo interius scutatos, in remotissimo equites, ne fremitu equorum cogitata proderentur. Quiescere omnes silentio servato in horam tertiam diei jubet. Cum deinde Pompejani securi curvatique pabulo de reditu cogitarent, & ii quoque, qui in statione fuerant, quiete invitati ad pabulum colligendum dilaberentur, emissi primum Hispani, velocitate gentili in palantes effunduntur, & convulnerant confunduntque nihil tale expectantes: prius deinde, quam resisti his inciperet, scutati erumpunt e saltu, & redeuntes in ordinem consternunt, vertuntque: fugientibus equites immissi, toto

XXXI. Suppl. ad Liv. 91, 17. lib. I. c. 108-115. Liv. Ep. 90 96
 Scriptores de b. Sertoriano sunt c. suppl. Flor. 3, 22. Vellej,
 Plutarchus in Sertorii et Pompeji vitis, Appianus de b. civ. 2, 29. 30. Eutrop. 6, 1.

Frontinus.

E

toto eos spatio, quo redibatur in castra, persecuti caedunt: curatum quoque, ne quis effugeret. Nam reliqui ducenti & quinquaginta equites, praemissi facile per compendia itinerum effusis habentis, antequam ad castra Pompeji perveniretur, conversi, occurrerunt eis, qui primi fugerant. Ad cuius rei sensum Pompejo emittente legionem cum D. Laelio in praesidium suorum, subducti in dextrum latus velut cesserunt equites: deinde, & cum ita legionem hanc a tergo infestarent, cum jam etiam a fronte, qui pabulatores persecuti erant, incurserent, sic legio quoque inter duas acies hostium cum legato suo elisa est: ad cuius praesidium Pompejo totum educente exercitum, Sertorius quoque e collibus suos instructos ostendit, effecitque, ne Pompejo expediret. Ita praeter duplex damnum, eadem sollertia illatum, spectatorem quoque eum cladis suorum continuit. Hoc primum proelium inter Sertorium & Pompejum fuit: decem millia hominum de Pompeji exercitu amissa, & omnia impedimenta, Livius auctor est.

a. C. 72.
U. c. 682.

32. Pompejus, in Hispania, dispositis ante, qui ex occulto aggredierentur, simulato metu deduxit instantem hostem in loca infesta: deinde ubi res poposcit, conversus, & in fronte & utrisque lateribus ad internecionem cecidit, capto etiam duce eorum Perperna.

a. C. 66.
U. c. 688.

33. Idem adversus Mithridatem, in Armenia numero & genere equitum praevalem, tria millia levis armaturae, & quingentos equites nocte in valle sub virgultis, quae inter bina castra erant, disposuit: prima deinde luce in stationem hostium emisit equites ita formatos, ut, cum univrsus cum exercitu hostium equitatus proelium inisset, servatis

tis ordinibus, paulatim cederent, donec spatium da-
rent confurgendi a tergo ob hoc dispositis. Quod
postquam ex sententia contigit, conversis, qui ter-
ga dedisse videbantur, medium hostem trepidantem
cecidit; ipsos etiam equos, pedite cominus acce-
dente, confodit: eoque proelio fiduciam regi, quam
in equestribus copiis habebat, detraxit.

34. Crassus, bello fugitivorum, apud Cathenam ^{a. C. 70.}
bina castra cominus cum hostium castris vallavit: ^{U. c. 683.}
^{684.}
nocte deinde commutatis copiis, manente praetorio
in majoribus castris, ut fallerentur hostes, ipse omnes
copias eduxit, & in radicibus praedicti montis con-
stituit: divisoque equitatu, praecepit L. Quincio,
partem Spartaco objiceret, pugnaeque cum frustrare-
tur; parte alia Gallos Germanosque ex factione Ca-
sli & Gannici eliceret ad pugnam, & pugna simu-
lata deduceret, ubi ipse aciem instruxerat. Quos
cum barbari insecuti essent, equite recedente in cor-
nua, subito acies Romana adapertha cum clamore
procurrit. Triginta quinque millia armatorum eo
proelio interfecta cum ipsis ducibus Livius tradit,
receptas quinque Romanas aquilas, signa sex & vi-
ginti, multa spolia, inter quae quinque fascis cum
securibus.

35. C. Cassius in Syria adversus Parthos ducens ^{a. C. 51.}
aciem, equitem ostendit a fronte, cum ab tergo pe- ^{U. c. 703.}
ditem in confragoso loco occultasset: dein, ceden-
te equitatu, & per nota se recipiente, in praepa-
ratas insidias perduxit exercitum Parthorum, & ce-
cidit.

E 2 36.

XXXIV. Suppl. in Liv. 97, Pompejo. Liv. Ep 95 98. c. sup-
et 4. De b. hoc cum Sparta- pl. Flor. 3, 20. Vellej. 2, 30.
o gesto vide App. b. civ. I. XXXV. Iust. 42, 4. Dio. 40,
16. 220. Plut. in Crasso et p. 134.

a. C. 49.
U. c. 715.

36. Ventidius, Parthos & Labienum alacres successibus victoriarum, dum suos ipse per simulationem metus continet, evocavit, & in loca iniqua deductos, aggressus per obreptionem, adeo debellavit, ut, destituito Labieno, provincia excederent Parthi.

cod.

37. Idem adversus Pharnastanis Parthos, cum ipse exiguum numerum militum haberet, illis autem fiduciam ex multitudine videret incrementum, ad latus castrorum octodecim cohortes in obscura valle posuit, equitatu post terga peditum collocato. Tum paucos admodum milites in hostem misit: qui ubi simulata fuga hostem effuse sequentem ultra locum insidiarum perduxere, coorta a latere acies, praecipitatis in fugam Parthis, in his Pharnastanem interfecit.

a. C. 49.
U. c. 705.

38. C. Caesar, suis & Afranii castris contrarias tenentibus planities, cum utriusque partis plurimum interesset, colles proximos occupare, idque propter saxorum asperitatem esset difficile, tanquam illerdam repetiturum retro agmen ordinavit, faciente inopia fidem destinationi. Intra brevissimum deinde spatium, exiguo circuitu flexit repente ad montes occupandos. Quo visu perturbati Afraniani, velut captis castris, & ipsi effuso cursu eosdem montes petiere: quod futurum cum praedivinasset Caesar, partim peditatu quem praemiserat, partim ab tergo submissis equitibus, inordinatos est adortus.

39.

XXXVI. Confusius auctor haec narrat. Est enim ad primam Ventidii de Parthis victoriam, antequam se Labieno junxerant referendum; victi enim, cum non ad Labienum sed in Ciliciam fugissent, provincia excessere. Hinc postea Labienum, dein

Pharnapatem, et tandem Pacorum vicit. Dio. 48, p. 381. Iust. 42, 4.

XXXVII. Non Pharnastanus sed Pharnapates, legatus Pacori erat. Plur. Anton. 33. Dio. 48, +1.

XXXVIII. Caes. b. civ. 1, 68-70.

39. Antonius, apud Forum Gallorum, cum Pan-^{a. C. 48.}
sam Cos. adventare comperisset, insidiis per silve-^{U. c. 711.}
stria Aemiliae viae dispositis, agmen ejus excepit,
fuditque, & ipsum eo vulnere affecit, quo intra
paucos dies exanimaretur.

40. Juba rex, in Africa, bello civili, Curionis^{a. C. 49.}
animum simulato regressu impulit in vanam alacri-^{U. c. 705.}
tatem: cujus spei vanitate deceptus Curio, dum
tanquam fugientem Saburam, regium praefectum,
persequitur, devenit in patentes campos: ubi Nu-
midarum circumventus equitatu, perditio exercitu,
cecidit.

41. Melanthus, dux Atheniensium, cum pro-^{a. C. 1126.}
vocatus a rege hostium Xantho Boeotio, descen-
disset ad pugnam, ut primum cominus stetit, Ini-
que, inquit, Xanthe, & contra pactum facis:
adversus solum enim cum altero processisti. Cum-
que admiratus ille, quisnam se comitaretur, re-
spexisset, aversum uno ictu confecit.

42. Iphicrates Atheniensis, ad Cherronesum,
cum sciret, Lacedaemoniorum ducem Anaxibium
exercitum pedestri itinere ducere, firmissimam
manum militum eduxit e navibus, & in insidiis
collocavit: naves autem omnium, tanquam onu-
stas milite, palam transnavigare jussit. Ita securos,
& nihil expectantes Lacedaemonios a tergo ag-
gressus in itinere, oppressit fuditque.

43. Liburni, cum vadosa loca obsedissent, ca-
pitibus tantum eminentibus, fidem fecerunt hosti
alti maris, ac triremem, quae eos periequebatur,
implicatam vado ceperunt.

E 3

44.

XXXIX. Ante proelium ad
Mutinam. App. d. civ. 3, 66-
69. Dio. 46.

XL. App. h. civ. II, 45.
Dio 41.

XLI. Polyæn. I, 19.

XLII. Vide ad I. 4, 7.

a. C. 417.
Ol. 92, 2.

44. Alcibiades, dux Atheniensium, in Helle-
sponto adversus Mindarum, Lacedaemoniorum
ducein, cum amplum exercitum, & plures naves
haberet, nocte expositis in terram quibusdam mili-
tium suorum, parte quoque navium post quaedam
promontoria occultata ipse cum paucis profectus,
ita ut contemptu sui hostem invitaret, eundem
insequentem fugit, donec in praeparatas insidias
perduceret. Aversum deinde, & egredientem in
terram, per eos, quos ad hoc ipsum exposuerat,
cecidit.

45. Idem, navali proelio decertaturus, consti-
tuit malos quosdam in promontorio, praecepitque
his, quos ibi relinquebat, ut, cum commissum
proelium sensissent, panderent vela. Quo facto
consecutus est, ut hostes aliam classem in auxilium
supervenire ei arbitrati, verterentur.

(a. C. 333.)
(Ol. III, 4.)

46. Memnon Rhodius, navali proelio, cum
haberet ducentarum navium classem, & hostium
naves elicere ad proelium vellet, ita ordinavit suos,
ut paucarum navium malos erigeret, easque pri-
mas agi juberet. Hostes autem procul conspicati
numerum arborum, & ex eo navium quoque con-
jectantes, obtulerunt se certamini, & a pluribus
occupati superatique sunt.

a. C. 376.
Ol. 101, 1.

47. Timotheus, dux Atheniensium, adversus
Lacedaemonios navali acie decertaturus, cum in-
structa classis eorum ad pugnandum processisset, ex
velocissimis navibus viginti praemisit, quae omni
arte varioque flexu eluderent hostem. Ut primum
deinde sensit, minus agiliter moveri adversam par-
tem, progressus, praeclafatos facile superavit.

Cap. VI.

XLIV. b. Pelop. Xenoph. h.
gr. I, 1. Diod. 13, 45. 47.
Plut. Alcib. 38.

XLVII. Proelio ad Leucate.
Xenoph. h. gr. 5, 4. §. 63-65.
Diod. 15, 36. Nep. Tim. 2.

Cap. VI. De emittendo hoste, ne clausus proelium ex desperatione redintegret.

I. GALLOS, eo proelio, quod Camilli ductu gestum est, desiderantes navigia, quibus Tiberim transirent, Senatus censuit transvehendos, & comitatibus quoque prosequendos. Eiusdem generis hominibus postea per Pomptinum agrum fugientibus via data est, quae Gallica appellatur.

2. L. Marcus, eques Romanus, cui, duobus ^{a. C. 212.} Scipionibus occisis, exercitus imperium detulit, ^{U. c. 542.} cum circumventi ab eo Poeni, ne inulti morerentur, acrius pugnarent, laxatis manipulis, & concessio fugae spatio, dissipatos sine periculo suorum trucidavit.

3. C. Caesar Germanos inclusos, ex desperatione fortius pugnantes, emitti iussit, fugientesque aggressus est.

4. Hannibal, cum ad Thrasymenum inclusi Romani acerrime pugnarent, diductis ordinibus fecit eis abeundi potestatem, euntesque sine suorum sanguine stravit.

5. Antigonus, rex Macedonum, Aetolis, qui in ^{a. C. 266.} obsidionem ab eo compulsi, fame urgebantur, ^{Ol. 128, 3.} statuerantque, eruptione facta, commori, viam fugae dedit: atque ita infracto impetu eorum, insectus aversos cecidit.

6. Agésilus Lacedaemonius, adversus Thebanos, ^{a. C. 394.} cum acie confligeret, intellexissetque, hostes, ^{Ol. 96, 3.} locorum conditione clausos, ob desperationem fortius dimicare: laxatis suorum ordinibus, apertaue Thebanis ad evadendum via, rursus in abeuntes contraxit aciem, & sine iactura suorum cecidit aversos.

E 4

7.

Cap. VI. II. b. Pun. II. in Hispania. Liv. 25, 37.

IV. Vide 2, 5, 24.

V. Iust. 26, c.

VI. In proelio apud Coronaeam. Xenoph. h. gr. 4, 3.

§. 12. Plut. in Ages. 18.

a. C. 480.
U. c. 274.

7. Cn. Manlius Cos. cum ex acie reversus, capta ab Hetruscis Romana castra invenisset, omnibus portis statione circumdatis, inclusos hostes in eam rabiem efferavit, ut ipse in proelio caderet. Quod ut animadverterunt legati ejus, ab una parte remota statione, exitum Hetruscis dederunt, & effusos persecuti, occurrente altero consule Fabio, ceciderunt.

a. C. 480.
Ol. 75, 1.

8. Themistocles, victo Xerxe, volentes suos pontem rumpere prohibuit, cum docuisset, cautius esse, eum expelli ex Europa, quam cogi ex desperatione pugnare. Idem misit ad eum, qui indicaret, in quo periculo esset, nisi fugam maturaret.

9. Pyrrhus, Epirotarum rex, cum quandam civitatem cepisset, clausisque portis ex ultima necessitate fortiter dimicantes eos, qui inclusi erant, animadvertisset, locum illis ad fugam dedit.

10. Idem inter cetera praecepta imperatoria memoriae tradidit, non esse pertinaciter instandum hosti fugienti: non solum, ne fortius ex necessitate resisteret, sed ut postea quoque facilius acie cederet, ratus, non usque ad perniciem fugientibus instaturos victores.

Cap. VII. De dissimulandis adversis.

(a. C. 640.)
(U. c. 114.)

I. TULLUS Hostilius, rex Romanorum, commisso adversus Veientes proelio, cum Albani deserto exercitu Romanorum, proximos peterent tumulos, eaque res turbasset nostrorum animos, clare pronuntiavit, jussu suo Albanos id fecisse, ut hostem

VII. Liv. 2, 47. Dionys. 9. Nep. Them. 5.
113.

VIII. Pons erat in Helle- X. Plut. in ej. vita c. 8, memorat, eum reliquisse Commen-
tarios.

quem copias traduxerat. Herod. 7, 33-36. et 8, 97-110. Cap. VII. I. Liv. 1, 27.
Flor. 1, 3.

stem circumveniret. Quae res & terrorem Vejentibus, & Romanis fiduciam attulit; remque inclinatum consilio restituit.

2. L. Sulla, cum praefectus ejus, comitante non exigua equitum manu, commisso jam proelio, ad hostes transfugisset, pronuntiavit, jussu suo id factum: eaque ratione militum animos non tantum a confusione retraxit, sed quadam etiam spe utilitatis, quae id consilium secutura esset, confirmavit.

3. Idem, cum auxiliares ejus missi ab ipso, circumventi ab hostibus & interfecti essent, verereturque, ne propter hoc damnum universus trepidaret exercitus, pronuntiavit, auxiliares, qui ad defectionem conspirassent, consilio a se in loca iniqua deductos. Ita manifestissimam cladem ultionis simulatione velavit, & militum animos hac persuasione confirmavit.

4. Scipio, cum Syphacis legati nuntiarent ei regis sui nomine, ne fiducia societatis ejus ex Sicilia in Africam transfret, veritus, ne confunderentur animi suorum abscissa peregrina societate, dimisit prope legatos, & famam diffudit, tanquam ultro a Syphace arcesseretur.

a. C. 204.
U. c. 550.

5. Q. Sertorius, cum acie decertaret, barbarum, qui ei nuntiaverat, Hirtulejum periisse, pugione trajecit, ne & in aliorum id notitiam perferret, & ob hoc animi suorum infirmarentur.

6. Alcibiades Atheniensis, cum ab Abydenis proelio urgeretur, subitoque magno cursu tristem adventare tabellarium advertisset, prohibuit palam dicere, quid afferret. Dein secreto sciscitatus, a Pharnabazo, regio praefecto, classem suam oppugnari, celatis & hostibus & militibus proelium finit

a. C. 410.
Ol. 92, 3.

E 5 niit

IV. Liv. 29, 24. cf. Fr. 1, 1. 7. Atheniensis in Hellesponto in VI. b. adv. Mindarum et sequebantur. Diod. 13, 45 sq. Pharnabazum, qui junctis copiis Xen. H. Gr. 1, 1.

niit, ac protinus ad eripiendam classem ducto exercitu, suis opem tulit.

a. C. 218.
U. c. 536.

7. Hannibalem venientem in Italiam tria millia Carpetanorum reliquerunt: quos ille, exemplo ne & ceteri moverentur, edixit, ab se esse dimissos, & insuper, in fidem ejus rei, paucos levissimae operae domos remisit.

8. L. Lucullus, cum animadvertisset, Macedonas equites, quos in auxilio habebat, subito consensu ad hostem transfugere, signa canere jussit, & turmas, quae eos sequerentur, immisit. Hostis committi proelium ratus, transfugientes telis excepit Macedonas: qui cum viderent, neque recipi se ab adversariis, & premi ab iis, quos deserebant, necessario ad justum proelium conversi, hostem invaserunt.

Ol. 104, 3.

9. Datames, (dux Persarum), adversus Autophradaten in Cappadocia, cum partem equitum suorum transfugere comperisset, ceteros omnes venire secum jussit, affecutusque transfugas, collaudavit, quod eum alacriter praecessissent, hortatusque est eos etiam, ut fortiter hostem adorirentur. Pudor transfugis attulit poenitentiam, & consilium suum, quia non putabant deprehensum, mutaverunt.

a. C. 468.
U. c. 286.

10. T. Quinctius Capitolinus Cos. cedentibus Romanis, ementitus est, in altero cornu hostes fugatos: & ita, confirmatis suis, victoriam retulit.

II.

VII. Liv. 21, 23.

VIII. b. Mithridatico.

IX. In b. Satraparum contra Artaxerxen rebellantium. Verum ab hoc paulo dissentiunt Diodorus (15, 91) et Nepos (in Datame 6). Ille narrat, Datamem a rege defecisse, et Artabazum copiarum regiarum

ducem, ab eo victum esse. Hic vero, Autophradatem quidem ducem Persarum contra Datamem, rem vero hanc non in hunc sed in Pisidas gestam esse dicit. Verba itaque: *dux Persarum* sine dubio e margine irreperunt.

X. Liv. 2, 64.

11. Cn. Manlius, adversus Hetruscos, vulnerato collega Fabio, qui sinistrum cornu ducebat, & ob id parte cedente, quod etiam occisum crederent consulem, cum turmis equitum occurrit, clamitans & collegam vivere, & se dextro cornu vicisse. Qua constantia redintegratis animis suorum, vic t.

a. C. 480.
U. c. 274.

12. Marius, adversus Cimbros & Teutonos cum metatores ejus per imprudentiam ita castris locum cepissent, ut sub potestate barbarorum esset aqua, flagitantibus eam suis, digito hostem ostendens, Illinc, inquit, petenda est. Quo instinctu assecutus est, ut protinus barbari tollerentur.

a. C. 102.
U. c. 652.

13. T. Labienus post Pharsalicam pugnam, cum, victis partibus, Dyrrhachium refugisset, miscuit vera falsis, &, non celato exitu pugnae, aequam partium fortunam gravi vulnere Caesaris finxit: & hac assimulatione reliquis Pompejanarum partium fiduciam fecit.

a. C. 49.
U. c. 706.

14. M. Cato, cum Ambraciam eo tempore, quo sociae naves ab Aetolis oppugnabantur, imprudens uno lembo appulisset, quamquam nihil secum praesidii haberet, coepit signum voce gestuque dare, quo videretur subsequentes suorum naves vocare: eaque asseveratione hostem terruit, tanquam plane appropinquarent, qui quasi ex proximo citabantur. Aetoli, ne adventu Romanae classis opprimerentur, reliquerunt oppugnationem.

a. C. 197.
U. c. 563 sq.

Cap. VIII.

XI. Varie hic errat Frontinus. Nam in hoc proelio non Cos. M. Fabius vulneratus fuit, sed Q. Fabius, qui sub Cos. M. Fabio pugnabat. Neque Manlius aciem restituit sed ipse

Cos. M. Fabius. Vid. Liv. 2, 46 sq.

XII. Ante pugnam ad Aquas Sextias. Flor. 3, 3. 8.

XIV. b. cum Antiocho ejusque sociis Aetolis. (Cos. M. Acilio Glabrio) Liv. 36, 17.

Cap. VIII. De restituenda per constantiam acie.

- I.** **SERVIVS** Tullius adolescens, proelio, quo rex Tarquinius adversus Sabinos confligit, signiferis segnius dimicantibus, raptum signum in hostem misit: cujus recipiendi gratia Romani ita ardentè pugnaverunt, ut signum, & victoriam retulerint.
- a. C. 446. **2.** **FURIUS** Agrippa Cos. cedente cornu, signum
U. c. 308. militare, ereptum signifero, in hostes Hernicos & Aequos misit: quo factò ejus proelium restitutum est. Summa enim alacritate Romani ad recipiendum signum incubuerunt.
- a. C. 468. **3.** **T. QUINCTIVS** Capitolinus Cos. signum in ho-
U. c. 286. stes Faliscos ejecit, militesque id repetere jussit.
- a. C. 168. **4.** **SALVIUS** Pelignus bello Persico idem fecit.
- a. C. 385. **5.** **M. FURIUS** Camillus, tribunus militum con-
U. c. 369. sulari potestate, cunctante exercitu, arreptum manu signiferum in hostes Volscos & Latinos traxit: ceteros puduit non sequi.
- (a. C. 380). **6.** **M. FURIUS**, averso exercitu cum occurris-
(U. c. 374). set, affirmavit, non recepturum se in castra quemquam, nisi victorem: reductisque in aciem, victoria potitus est.
- a. C. 134. **7.** **SCIPIO** apud Numantiam, cum aversum suum
U. c. 620. videret exercitum, pronuntiavit, pro hoste sibi futurum, quisquis in castra redisset.
- a. C. 417. **8.** **SERVILIUS** Priscus dictator, cum signa legio-
U. c. 337. num ferri in hostes Faliscos jussisset, signiferum cunctantem occidi imperavit: quo exemplo perterriti ceteri, hostem invaserunt.

9.

Cap. VIII. I. Dionys. 3, — U. c. 323. Liv. 4, 26. 29.
11. Liv. 3, 70. Dionys. II, 52. IV. In b, c. Perseo rege Maced. Plut. in Aemil. Paulo 20.
III. Hic Cos. b. gessit cum Aequis et Volscis, et nihil de ea V. Liv. 6, 8.
re memorat Livius (2, 64) VI. Nisi est ille, de quo Liv.
Sed idem tribuit T. Quinctio 6, 22 - 24 agit, non liquet.
Cincinnato Cos. sub Dictatore VIII. Liv. 4, 46. 47.
Postumio Tuberto. a C. 431.

9. Tarquinius, adversus Sabinos, cunctantes equites, detractis fraenis, concitatisque equis, procurrere, & perumpere aciem iussit.

10. Cossus Cornelius, magister equitum, adversus Fidenates idem fecit. a. C. 425.
U. c. 329.

11. M. Atilius Cos. bello Samnitico, ex acie refugientibus in castra militibus aciem suorum opposuit, affirmans, secum & cum bonis civibus dimicatu-
ros eos, nisi cum hostibus maluissent. Ea ratione universos in aciem reduxit. a. C. 294.
U. c. 460.

12. L. Sulla, cedentibus jam legionibus exercitui Mithridatico ductu Archelai, stricto gladio in primam aciem procurrit, appellansque milites, dixit: Si quis quaesisset, ubi imperatorem reliquissent, responderent, pugnantem in Boeotia. Cujus rei pudore universi eum secuti sunt. a. C. 86.
U. c. 668.

13. Divus Iulius, ad Mundam, referentibus suis pedem, equum suum abduci a conspectu iussit, & in primam aciem pedes profiluit. Milites, dum destituere imperatorem erubescunt, redintegrarunt proelium. a. C. 45.
U. c. 709.

14. Philippus, veritus, ne impetum Scytharum sui non sustinerent, fidelissimos equitum a tergo posuit, praecepitque, ne quem commilitonum ex acie fugere paterentur; perseverantius abeuntes trucidarent. Qua denuntiatione cum effecisset, ut etiam timidissimi mallent ab hostibus, quam a suis interfici, victoriam acquisivit. a. C. 340.
Ol. 110, 1.

Cap. IX.

IX. Liv. 1, 37.

X. Flor. 1, 11. Liv. 4, 31.

33. Sub Dictatore Mamercio Aemilio.

XI. Liv. 10, 35. 36.

XII. Ad Orchomenum. Plut. in Sulla 21.

XIII. Caes. b. Hisp. 27-31.

App. b. civ. 2, 104.

XIV. Vid. Iust. 8, 2. 3.

*Cap. IX. De his, quae post proelium agenda sunt.
Si res prospere cesserit, de consummandis
reliquiis belli.*

- a. C. 102.
U. c. 652. 1. **C. MARIUS**, victis proelio Teutonis, reliquias eorum, quia nox circumvenerat, circumsedens, sublatis clamoribus, per paucos suorum territavit, insomnemque hostem detinuit, ex eo assecutus, ut postero de irrequietum facilius debellaret.
- a. C. 207.
U. c. 547. 2. **Claudius Nero**, victis Poenis, quos **Hasdrubale** duce in Italiam ex Hispania trajicientes exceperat, caput **Hasdrubalis** in castra **Hannibalis** eiecit: quo factum est, ut & **Hannibal** luctu, [nam frater occisus erat,] & exercitus desperatione adventantis praesidii affligerentur.
- a. C. 82.
U. c. 672. 3. **L. Sulla** his, qui **Praeneste** obsidebantur, occisorum in proelio ducum capita, hastis praefixa, ostendit: atque ita obstinatorum pervicaciam fregit.
4. **Arminius**, dux Germanorum, capita eorum, quos occiderat, similiter praefixa, ad vallum hostium admoveri iussit.
- (U. c. 811.) 5. **Domitius Corbulo**, cum **Tigranocertam** obsideret, & **Armenii** pertinaciter viderentur toleraturi obsidionem, in quendam ex **Megistanis**, quos ceperat, animadvertit, caputque ejus balista excussum, intra munimenta hostium misit. Id forte cecidit in medium concilium, quod tum cum maxime habebant barbari: ad cujus conspectum, velut ostento, consternati, ad deditonem festinaverunt.
6. **Hermocrates** **Syracusanus**, superatis acie **Carthaginensibus**, veritus, ne captivi, quorum ingentem manum in potestatem redegerat, parum diligenter custodirentur, quod eventus dimicationis in epulas & securitatem compellere victores poterat,

erat, finxit proxima nocte equitatum hostilem venturum. Qua expectatione affectus est, ut solito attentius vigiliae agerentur.

7. Idem, rebus prospere gestis, & ob id resolutis suis in nimiam securitatem, somnoque & mero pressis, in castra transfugam misit, qui praemoneret, se fuga elapsum: dispositas enim ubique a Syracusanis insidias: quarum metu recepit sciem. (Illi cum adventarent, persecuti, in fossas deciderunt & eo modo victi sunt.)

a. C. 413.
Ol. 91, 4.

Cap. X. Si res durius cesserit, de adversis emendandis.

I. T. DIDIUS, in Hispania, cum acerrimo proelio conflixisset, quod nox diremerat, magno numero utrinque caeso, complura suorum corpora intra noctem sepelienda curavit. Hispani postero die ad simile officium progressi, quia plures ex ipsorum numero, quam ex Romanis, caesos reppererant, victos se esse secundum eam dinumerationem argumentati, ad conditiones imperatoris descenderunt.

U. c. 656.
sq.

2. L. Marcus, eques Romanus, qui reliquiis exercitus duorum Scipionum praefuit, cum in propinquo bina castra Poenorum paucis millibus passuum distarent, cohortatus milites, proxima castra intempesta nocte adortus est; & cum hostem, victoriae fiducia incompressum, aggressus, ne nuntios quidem cladis reliquisset, brevissimo tempore militi ad requiem dato, eadem nocte raptim famam rei gestae praegressus, altera eorundem castra invasit. Ita bis simili usus eventu, deletis utrobique Poenis, amissas populo Romano Hispanias restituit.

a. C. 212.
U. c. 542.

Cap. XI.

VII, b. Pelop. Ann. 19. Claf-
sis Atheniensium victa erat.
Diod. 13, 18. Thucyd. 7, 73.

Cap. X. I. App. Hisp. 99 sq.
11. Liv. 25, 37. 38.

Cap. XI. De dubiorum animis in fide retinendis.

I. P. VALERIUS, Epidauri, timens oppidanorum perfidiam, quia parum praesidii habebat, gymnicos ludos procul ad urbe apparavit. Quo cum omnis fere multitudo spectandi causa exisset, clausit portas, nec in eas antea admisit Epidaurios, quam obsides a principibus acciperet.

c. U. c. 672. 2. Cn. Pompejus, cum suspectos haberet Catinenses, & vereretur, ne praesidium non reciperent, petiit ab eis, ut aegros interim apud se refici paterentur: fortissimis deinde habitu languentium missis, civitatem occupavit, continuitque.

a. C. 334. Ol. 111, 1. 4. Alexander, devicta perdomitaque Thracia, petens Asiam, veritus, ne post ipsius discessum sumerent arma, reges eorum praefectosque, & omnes, quibus videbatur inesse cura detractae libertatis, secum, velut honoris causa, traxit; ignobilibus autem relictis plebejos praefecit: consecutus, uti principes beneficiis ejus obstricti, nihil novare vellent; plebs vero ne posset quidem, spoliata principibus.

a. C. 323. Ol. 114, 12. 4. Antipater, conspecto priore Neciorum exercitu, qui, audita morte Alexandri, ad infestandum imperium ejus confluerant, dissimulans, scire se, qua mente venissent, gratias his egit, quod ad auxilium ferendum Alexandro adversus Lacedaemonios convenissent: adjecitque, id se regi scripturum. Ceterum ipsos, quia sibi opera eorum in praesentia non esset necessaria, abirent domos, hortatus

Cap. XI. 1. Suspicio hanc rem a M. Valerio Laevino, cui U. c. 541. Macedonia et Graecia mandata fuerat, esse gestam. De quo vid. Liv. 24, 44. 25, 3. 26, 24-26.

11. *Catinenses*. Si lectio vera, inter bellum civ. Syllae cum

Mario res gesta in Sicilia viderur. cf. Plut. Pomp. 10.

111. lust. 11, 5.

IV. Necii qui fuerint, desideratur. Cum res in Graecia sit acta, vel *Graecorum* vel *Boeotiorum* exercitus intelligi potest. Adi lust. 12, 1. et Curt. 6, 1,

tatus est. Et hac asseveratione periculum, quod ex novitate rerum imminerebat, discussit.

5. Scipio Africanus, in Hispania, cum inter captivas eximiae formae virgo nubilis ad eum perducta esset, omniumque oculos in se converteret, summa custodia habitam, sponso, nomine Allucio, reddidit: insuperque aurum, quod parentes ejus, redempturi captivam, donum Scipioni attulerant, eidem sponso pro nuptiali munere dedit. Qua multiplici magnificentia universa gens victa, imperio populi Romani accessit.

a. C. 210.
U. C. 544.

6. Alexandrum quoque Macedonem traditum est, eximiae pulchritudinis virgini captivae, cum finitimae gentis principi fuisset desponsata, summa abstinentia ita pepercisse, ut illam ne aspexerit quidem. Qua mox ad sponsum remissa, universae gentis per hoc beneficium animos conciliavit sibi.

7. Imperator Caesar Augustus Germanicus, eo bello, quo victis hostibus cognomen Germanici meruit, cum in finibus Ubiorum castella poneret, pro fructibus locorum, quae vallo comprehendebat, pretium solvi iussit: atque ea justitiae fama omnium fidem adstrinxit.

c. U. c. 335.

Cap. XII. Quae facienda sunt pro castris, si satis fiduciae in praesentibus copiis non habeamus.

I. T. Quinctius Cos. cum Volsci castra ejus aggressuri forent, cohortem tantummodo in statione detinuit, reliquum exercitum ad quiescendum dimisit, aeneatoribus praecipit, ut vallum insidentes equis circumirent, concinerentque. Qua facie & simu-

a. C. 468.
U. C. 286.

V. Liv. 26, 50. Gell. 6, 8. Domitian. 13.
Carthagine nova capta. Cap. XII. I. Liv. 2, 64.
VII. Cf. 2, 3, 23. Suet. Dionys. 3, 57. 58.

Frontinus.

F

mulatione cum & propulsasset, & detinisset per totam noctem hostes, ad lucis exortum feissos vigilia, repente facta eruptione, facile superavit.

2. Q. Sertorius in Hispania, hostium equitatu maxime impar, qui usque ad ipsas munitiones nimia fiducia succedebat, nocte Icrobes aperuit, & eas ante aciem direxit: cum demum turmales secundum consuetudinem redire vellent, pronuntiavit, comperisse se insidias ab hostibus dispositas: idcirco ne discederent a signis, neve laxarent agmen. Quod cum tollerte ex disciplina fecisset, exceptus forte veris insidiis, quia praedixerat, interritos milites habuit.

3. Chares, dux Atheniensium, cum exspectaret auxilia, & vereretur, ne interea, contemptu praesentis paucitatis, hostes castra ejus oppugnarent, complures ex iis, quos habebat, per averfam partem nocte missos, jussit, qua praecipue conspicui forent hostibus, redire in castra, & accedentium novarum virium speciem praebere. Atque ita simulatis auxiliis tutatus se est, donec instrueretur exspectatis.

4. Iphicrates Atheniensis, cum campestribus locis castra haberet, explorassetque, Thracas ex collibus, per quos unus erat descensus, nocte ad diripienda castra venturos, clam duxit exercitum, & in utroque viae latere, per quam transituri erant Thraces, distributum collocavit: hostemque decurrentem in castra, in quibus multi ignes per paucorum curam instituti, speciem manentis ibi multitudinis servabant, a lateribus adortus, oppressit.

Cap. XIII.

Cap. XIII. De effugiendo.

1. GALLI, pugnaturi cum Attalo, aurum omne & (a. C. 189.)
 argentum certis custodibus tradiderunt, a quibus,
 si acie fusi essent, spargeretur, quo facilius colli-
 genda praeda hostem impeditum effugerent.

2. Tryphon, Syriae rex, victus, per totum iter a. C. 143. sq.
 fugiens pecuniam sparsit: eique sectandae Antiochi Ol. 159, 2.
 equites immoratos effugit.

3. Q. Sertorius, pulsus acie a Q. Metello Pio,
 ne fugam quidem sibi tutam arbitratus, abire di-
 persos milites iussit, admonitos, in quem locum
 vellet convenire.

4. Viriathus, dux Lusitanorum, copias nostras U. c. 606.
 eorumque iniquitatem evasit eadem, qua Serto-
 rius, ratione sparso exercitu, dein recollecto.

5. Horatius Cocles, urgente Portenae exercitu, a. C. 507.
 ullis suis per pontem redire in urbem, eumque U. c. 247.
 ne casu sequeretur hostis, intercideret. Quod dum
 efficitur, in capite ejus propugnator ipse insequen-
 tes detinuit. Audito denique fragore pontis abrupti,
 ejecit se in alveum: eumque non armis, sed vul-
 neribus oneratus transnavit.

6. Afranius, in Hispania ad Ilerdam, cum Caesa- a. C. 49.
 rem fugeret, instante eo, castra posuit: cum idem U. c. 705.
 Caesar fecisset, & pabulatum suos dimisisset, ille
 gnum repente itineri dedit.

7. Antonius, cum ex Parthis sibi instantibus U. c. 718.
 acciperet exercitum, &, quoties prima luce mo-
 eret, toties urgentibus barbarorum sagittis infe-
 aretur abeuntium agmen, in quintam horam con-
 nuit suos, & fidem eo stativorum fecit. Qua per-
 F 2 suasionem

Cap. XIII. I. Liv. 38, 16. V. Liv. 2, 9. sqq. Dionys.
 II. Antiochus cognom. Side- 5, 21. sqq.
 s. Iust. 36, 1. VI. Caes. b. civ. 1, 80.
 IV. App. Iber, 62. VII. Vid. 2, 3. 15.

suasione digressis inde Parthis, justum iter reliquo die sine interpellatione confecit.

a. C. 221. 8. Philippus, in Epiro victus, ne fugientem eum
Ol. 139, 4. Romani premerent, inducias ad sepeliendos, qui caesi erant, impetravit, & ob id remissioribus custodiis evasit.

a. C. 249. 9. P. Claudius, navali proelio superatus a Poenis
U. c. 505. cum per hostium praesidia necesse haberet erumpere, reliquas viginti naves tanquam victrices iussit ornari: atque ita Poenis existimantibus, superiore fuisse acie nostros, terribilis excessit.

IO. Poeni, classe superati, quia instantem avetere Romanum studebant, simulaverunt, in vadibus naves suas incidisse: haerentesque imitati, effecerunt, ut victor, eorum timens casum, spatium ad evadendum daret.

a. C. 55. II. Comnius Atrebas, cum victus a Divo Julio
U. c. 699. ex Gallia in Britanniam fugeret, & forte ad Oceanum secundo vento quidem, sed aestu recedente venisset, quamvis naves in siccis litoribus haerere, pandi nihilominus vela iussit. Quae cum persequens eum Caesar, ex longinquo tumentis & flatu plena vidisset, ratus, prospero sibi eripi cursu recessit.

IX. Flor. 2. 2. 29. Polyb. 1, fuga tacent ceteri scriptores. c. 49. sq.

XI. De hac Comnii in Brit. 16. sq. et 21. Dio. 40, p. 140.

S. JULII FRONTINI
STRATEGEMATICON
LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO.

SI priores libri responderunt titulis suis, & lectorem hucusque cum attentione perduxerunt, edam nunc circa oppugnationes urbium defensionesque strategemata: nec morabor ulla praelocutione, prius traditurus, quae oppugnandis urbibus usui sunt, tum, quae obsessos instruere possint. Depositis autem operibus & machinamentis, quorum expleta jam pridem inventione, nullam video ultra artium materiam, has circa expugnationem species strategematon fecimus:

Cap. 1 De repentino impetu.

II. De fallendis iis, qui obsidentur.

III. De eliciendis ad prodicionem.

IV. Per quae hostes ad inopiam redigantur.

V. Quemadmodum persuadeatur, obsidionem permansuram.

VI. De destructione praesidiorum hostium.

VII. De fluminum derivatione, et vitiatione aquarum.

VIII. De injiciendo obsessis pavore.

IX De irruptione ex diversa parte, quam expectamus.

X. De insidiis, per quas eliciantur obsessi.

XI. De simulatione regressus.

Ex contratio circa tutelam obsessorum:

XII. De excitanda cura suorum.

XIII. De emittendo et recipiendo nuntio.

XIV. De introducendis auxiliis, et commeatibus suggerendis.

XV. Quemadmodum efficiatur, ut abundare videantur, quae deerunt.

XVI. Qua ratione proditoribus et transfugis occurratur.

XVII. De eruptionibus.

XVIII. De constantia obsessorum.

Cap. I. De repentino impetu.

a. C. 468. U. c. 286. 1. **T.** Quinctius Cos. victis acie Aequis & Volscis, cum Antium oppidum expugnare statuisset, ad concionem vocato exercitu, exposuit, quam id necessarium & facile esset, si non differretur. Eoque impetu, quem exhortatio concitaverat, aggressus est urbem.

(U. c. 559.) 2. **M.** Cato in Hispania animadvertit, potiri se quodam oppido posse, si inopinatus invaderet. Quatridui itaque iter biduo per confragosa & deserta emensus, nihil tale metuentes oppressit hostes. Victoribus deinde suis causam tam facilis eventus requirentibus, dixit, Tunc illos victoriam adeptos, cum quatridui iter biduo eripuerint.

Cap. II. De fallendis iis, qui obsidentur.

1. **DOMITIUS** Calvinus, cum obsideret Lunam, oppidum Ligurum, non situ tantum & operibus, verum etiam propugnatorum praesentia tutum, circumire muros frequenter omnibus copiis instituit, easdemque reducere in castra. Qua consuetudine inductus ita oppidanis, ut crederent, exercitationis id gratia facere Romanum, & ob hoc nihil ab eo conatu caventibus, morem illum obambulandi in subitum direxit impetum: occupatisque moenibus, expressit, ut se ipsos dederent oppidani.

a. C. 260. U. c. 494. 2. **C.** Duilius Cos. subinde exercendo milites remigesque, consecutus est, ut securis Carthaginensibus usque in id tempus innoxiae consuetudinis, subito admota classe, murum occuparet.

3.

Cap. I. I. Liv. 2, 65. Dionys. 9, 57. 58.

II b. Pun. 1. Polyb. 1, 24. Intra sexagesimum diem, quam materies caesa erat, classis CLX

navium ad exemplum captae navis exaedificata, intereaque remiges futuri in litore sedentes remis uti edocti sunt.

3. Hannibal in Italia multas urbes cepit, cum Romanorum habitu quosdam suorum ex longo belli usu Latine quoque loquentes praemitteret.

4. Arcades, Messeniorum castellum obsidentes, factis quibusdam armis ad similitudinem hostilium, eo tempore, quo successura alia praesidia his exploraverant, instructi eorum, qui exspectabantur, ornatu, admissique per hunc errorem, ut focii, possessionem loci cum strage hostium adepti sunt.

5. Cimon, dux Atheniensium, in Caria insidiat^{a. C. 470.}us cuidam civitati, religiosum incolis templum^{Ol. 77, 3.} Dianae, lucumque, qui extra muros erat, noctu inprovvisus incendit: effusisque oppidanis ad opem adversus ignes ferendam, vacuam defensoribus cepit urbem.

6. Alcibiades, dux Atheniensium, cum civitatem Agrigentinorum egregie munitam obsideret,^{a. C. 415.} petito ab eis concilio, diu tanquam de rebus ad commune pertinentibus disseruit in theatro, ubi ex more Graecorum locus consultationi praebebatur: dumque consilii specie tenet multitudinem, Athenienses, quos ad id praeparaverat, incustoditam urbem ceperunt.^{Ol. 91, 2.}

7. Epaminondas Thebanus, in Arcadia, die festo, effuse extra moenia vagantibus hostium feminis, plerosque ex militibus suis muliebri ornatu immiscuit: qua simulatione illi intra portas sub noctem recepti, ceperunt oppidum, & suis aperuerunt.^{Ol. 104, 2.}

8. Aristippus Lacedaemonius, festo die Tegeatarum, quo omnis multitudo, ad celebrandum Minervae sacrum, urbe egressa erat, jumenta fac-

F 4 cis

V. Diod. II, 60.

VI. Non Agrig sed Catinen-
sum fuit civitas. Diod. 13, 4.
Polyaen. 40, 4.

VII. Bis Arcadibus in auxi-
lium contra Lacedem. et Eleos
missus est: Ol. 102, 4. et 104,
2. Diod. 15, 62. 68 et 82 sqq.

cis frumentariis, palea refertis, onusta Tegeam misit, agentibus ea militibus: qui negotiatorum specie inobservati, portas aperuerunt suis.

a. C. 197.
f99.

9. Antiochus, in Cappadocia, ex castello Sueda, quod obsidebat, iumenta frumentatum egressa interceptit: occisi que calonibus, eorundem vestitu milites suos, tanquam frumentum reportantes, submitit. Quo errore illi, custodibus deceptis, castellum intraverunt, admiseruntque milites Antiochi.

10. Thebani, cum portum Sicyoniorum nulla vi redigere in potestatem suam possent, navem ingentem armatis compleverunt, exposita super merce, ut negotiatorum specie fallerent: ab ea deinde parte murorum, quae longissime remota erat, apparere paucos disposuerunt, cum quibus e nave quidam egressi inermes, simulata rixa, concurrerent. Sicyoniis ad dirimendum id iurgium advocatis, Thebanae naves & portum vacantem, & urbem occupaverunt.

11. Timarchus Aetolus, occiso Charmade, Ptolemaei regis praefecto, chlamyde interemti & galero ad Macedonicum ornatus est habitum. Per hunc errorem pro Charmade in Samiorum portum receptus, occupavit.

Cap. III. De eliciendis ad proditorem.

a. C. 272.
U. c. 482.

I. PAPIRIUS Cursor Cos. apud Tarentum Miloni, qui cum praesidio Epirotarum urbem obtinebat, salutem ipsi & popularibus, si per illum oppido potiretur, pollicitus est. Quibus praemiis ille corruptus, persuasit Tarentinis, ut se legatum ad confu-

X. Polyaeus (5. 16, 3) id strateg. Pammeni tribuit, absque Poenis auxilia petiissent, Milo a duobus hostibus obfus-

Cap. III. I. Milo a Pyrrho ad custodiam arcis Tarent. relictus erat. Quod cum hi aegre ferrent,

sus, Romanis urbem tradidit. Suppl. in Liv. 14, 37. 45.

fulem mitterent: a quo plena promissa ex pacto referens, in securitatem oppidanos resolvit; atque ita incustoditam urbem Curtori tradidit.

2. M. Marcellus, cum Syracusanum quendam Sofistratum ad proditionem sollicitasset, ex eo cognovit, remissiores custodias fore die festo, quo Epicydes praebiturus esset vini epularumque copiam. Insidiatus igitur hilaritati, &, quae eam sequebatur, socordiae, munimentis conscendit: vigilibusque caesis, aperuit exercitui Romano urbem, nobilibus victoriis claram.

3. Tarquinius Superbus, cum Gabios in deditionem accipere non posset, filium suum Sextum Tarquinium, caesum virgis, ad hostem misit. Is, inculata patris saevitia, persuasit Gabinis, odio suo adversus regem uterentur: & dux ad bellum electus, tradidit patri Gabios.

4. Cyrus, Persarum rex, suum comitem Zopyrum, explorata ejus fide, truncata de industria facie ad hostes dimisit. Ille, assentante injuriarum fide, creditus inimicissimus Cyro, cum hanc persuasionem adjuvaret procurrendo propius, quoties acie decertaretur, & in eum tela dirigendo, commissam sibi Babyloniorum urbem tradidit Cyro.

5. Philippus oppido Saniorum exclusus, Apollonio praefecto eorum, ad proditionem corrupto, persuasit, ut plaustrum, lapide quadrato oneratum, in ipso aditu portae poneret. Confestum deinde signo dato insecutus, oppidanos circa impedita portae claustra trepidantes oppressit.

F 5

6.

- II. Liv. 25. 23, pynum ita dimisit. Herod.
 III. Liv. 1. 53. 54, Dionys 3, 153. Just., 10.
 4, 53-58 V. in ej. expeditione in Thraciam. Diod. 16, 71.
 IV. Non Cyrus sed Darius Hytaspis comitem suum Zo-

a. C. 212. 6. Hannibal apud Tarentum, quae a praesidio Ro-
 U. c. 542. mano, duce Livio, tenebatur, Cononeum quen-
 dam Tarentinum, quem ad prodicionem sollicita-
 verat, ejusmodi fallacia instruxit, ut ille per cau-
 sam venandi noctu procederet, quasi id per hostem
 interdiu non liceret. Egresso ipsi apros submini-
 strabant, quos ille tanquam ex captura Livio offer-
 ret; idque cum saepius factum esset, & ideo mi-
 nus observaretur, quadam nocte Hannibal, vena-
 torum habitu, Poenos comitibus ejus immiscuit:
 qui cum onusti venatione, quam ferebant, recepti
 essent a custodibus, protinus eos adorti, occiderunt.
 Tum fracta porta admissus cum exercitu Hanni-
 bal, omnes Romanos interfecit, exceptis his, qui
 in arcem profugerant.

a. C. 302. 7. Lysimachus, rex Macedonum, cum Ephesios
 Ol. 119, 3. oppugnaret, & illi in auxilio haberent Mandro-
 nem archipiratam, qui plerumque oneratas praeda
 naves Ephesum appellebat, corrupto ei ad prodio-
 tionem junxit fortissimos Macedonum, quos ille
 restrictis manibus pro captivis Ephesum introdu-
 ceret: qui postea, raptis ex arce armis, urbem Ly-
 simacho tradiderunt.

Cap. IV. Per quae hostes ad inopiam redigantur.

a. C. 215. 1. **FABIUS** Maximus, vastatis Campanorum agris,
 U. c. 539. ne quid eis ad fiduciam obsidionis superesset, recessit
 seimentis tempore, ut frumentum, quod reliquum
 habebant, in fationes conferrent. Reversus deinde,
 renata protrivit, & ad famem redactis potitus est.

2.

VI. Liv. 26, 39. 27, 23. rum Cassandri in Asiam movit,
 VII. In bellis inter Alexan- Ephesumque cepit. Diod. 20,
 dri successores, Antigonum, Cas- 107.
 sandrum, Demetrium, Seleucum
 etc. ortis. Lysimachus cum
 suo exercitu, parteque copia-
 rum Cassandri in Asiam movit,
 Ephesumque cepit. Diod. 20,
 107.
 Cap. IV, I. Liv. 23, 48. 25,
 13.

2. Antigonus aduersus Athenienses idem fecit.

3. Dionysius, multis urbibus captis, cum Rheginos aggredi vellet, qui copiis abundabant, simulat pacem, petitque ab eis, ut commeatus exercitui ipsius subministrarent. Quod cum impetrasset, exhausto oppidanorum frumento, aggressus urbem, alimentis destitutam superavit.

a. C. 388.
Ol. 98, 1.

4. Idem & aduersus Himeraeos fecisse dicitur.

5. Alexander oppugnaturus Leucadium, commeatibus abundantem, prius castella, quae in confinio erant, cepit, omnesque ex his Leucadium passus est confugere, ut alimenta inter multos celerius absumerentur.

6. Phalaris Agrigentinus, cum quaedam loca, munitione tuta, in Sicilia oppugnaret, simulato foedere, frumenta, quae relidua se habere dicebat, apud eos deposuit. Deinde data opera, ut tectorum camerae, in quibus id conferebatur, relictae pluuiam reciperent, fiducia conditi commeatus proprio tritico abusus, primo initio aestatis aggressus, inopia compulit ad deditiōnem. (Ol. 52, e)

Cap. V. Quemadmodum persuadeatur, obsidionem permansuram.

I. CLEARCHUS Lacedaemonius exploratum habens, Thracas omnia victui necessaria in montes comportasse, una quoque ope sustentari, quod crederent, eum

III. Diodorus (14, 108. III.) hanc ejus belli reddit causam: Rhegini Dionysio, virginem in matrimonium poscenti, responsum dederant, se nullam praeter liſtoris filiam ipsi concessuros esse. Itaque Dionysius, qui tum forte in Italia versabatur ut causam belli haberet, tanquam Syracas repeturus esset, ab iis commeatus petiit; quos cum primum suppeditassent, ei vero diutius

circa urbem moranti, postea denegassent, bellum iis intulit, urbemque post obsidionem XI mensium cepit.

VI. Polyæn. 5, 1, 3.

Cap. V. l. b. Peloponnes, annus 23, in expeditione Lacedaemon, Mindaro et Clearcho ducibus, contra Athen, eorumque ducem Alcibiadem, in Hellesponto, Thracia et circa Byzantium, Diod. 13, 51. 66.

eum commeatus inopia recessurum, per id tempus, quo legatos eorum venturos opinabatur, aliquem ex captivis in conspectu iussit occidi, & membra-
tim, tanquam alimenti causa, in contubernia distribuit. Thraces nihil non facturum perseverantiae causa eum credentes, qui tam detestabiles epulas sustinisset experiri, in deditionem venerunt.

(U. c. 575.) 2. Tiberius Gracchus, Lusitanis dicentibus, in decem annos cibaria se habere, & ideo obsidionem non expavescere, Undecimo, inquit, anno vos capiam. Qua voce perterriti Lusitani, quamquam instructi commeatibus, statim se tradiderunt.

(a. C. 189.) 3. A. Torquato Graecam urbem oppugnanti cum diceretur, juventutem ibi studiosè jaculis & sagittis exerceri; Pluris eam, inquit, propediem vendam.

Cap. VI. De destructione praesidiorum hostium.

2. C. 202.
U. c. 552. 1. SCIPIO, Hannibale in Africam reverso, cum plura oppida, quae ratio illi in potestatem redigenda dictabat, firmis praesidiis diversae partis obtinerentur, subinde aliquam manum submittebat ad infestanda ea: novissime etiam, tanquam direpturus civitates, aderat: deinde simulato metu, refugiebat. Hannibal ratus, veram esse ejus trepidationem, deductis undique praesidiis, tanquam de summa rerum decertaturus, insequi coepit. Ita consecutus Scipio, quod petierat, nudatas propugnatoribus urbes, per Masinissam & Numidas cepit.

2.

11. Flor. 2, 17. Victor. 87.
App. Hisp. 43.

111. Cum Frontinus saepius
praenomina et cognomina per-
mutet, non alienum puto, hoc

strateg. potius Cn. Manlio Vul-
soni qui bellum adversus Grae-
cos gessit, adscribere. Liv. 38,
12 sqq.

2. P. Cornelius Scipio, intellecta difficultate expugnandi Delminium, quia omnium concursu defendebatur, aggredi alia oppida coepit: & evocatis ad sua defendenda singulis, vacuatam auxiliis Delminium cepit.

a. C. 155.
U. c. 599.

3. Pyrrhus, Epirotarum rex, adversus Illyrios, cum civitatem, quae caput gentis erat, redigere in potestatem suam vellet, ejus desperatione ceteras urbes petere coepit, consecutusque est, ut hostes, fiducia velut satis munitae urbis ejus, ad tutelam aliarum dilaberentur. Quo facto revocatis ipse rursus omnibus suis, vacuam eam defensoribus cepit.

4. Cornelius Rufinus Cos. cum aliquanto tempore Crotona oppidum frustra obsedisset, quod inexpugnabile faciebat assumpta in praesidium Luca-
norum manus, simulavit se coepto desistere: captivum deinde, magno praemio sollicitatum, misit Crotona, qui, tanquam ex custodia effugisset, persuasit, discessisse Romanos. Id verum Crotonienses arbitrati, dimisere auxilia, destituti-
que propugnatoribus, inopinati & invalidi capti sunt.

a. C. 277.
U. c. 477.

5. Mago, dux Carthaginensium, victo Cn. Pisonem, & in quadam turre circumsepto, suspicatus ventura ei subsidia, perfugam misit, qui persuaderet appropinquantibus, captum jam Pisonem. Qua ratione deterritis eis, reliqua victoriae consummavit.

6. Alcibiades in Sicilia, cum Syracusanos capere vellet, ex Catinensibus, apud quos tunc exercitum

a. C. 415.
Ol. 91, 2.

con-

Cap. VI. 11. In b. contra Dalmatas, qui Illyricos, focios pop. Rom. vastaverant. Suppl. in Liv. 47, 28.

IV. Post discessum Pyrrhi in Siciliam. Suppl. in Liv. 14, 5-7.

VI. B. Pelop. ann. 17. Non Alcibiades hoc fecit, sed Prae-

tores ceteri Athen. Nicias et Lamachus. Ille enim accusatus et ad dicendam causam domum revocatus, classem jam reliquerat. Neque Syracusas ceperunt Praetores sed Olympieum, locum munitum, juxta Syracusas situm. Vid. Diod. 13, 6, Thucyd. 6, 63 sqq.

continebat, quendam exploratae sollertiae submitit ad Syracusanos. Is in publicum concilium introductus, persuasit, infestissimos esse Catanenses Atheniensibus, &, si adjuvarentur a Syracusanis, futurum, ut opprimerent eos & Alcibiadem. Qua re adducti Syracusani, universis viribus Catanam petitori processerunt, relicta ipsorum urbe: quam a tergo adortus Alcibiades desolatam, ut speraverat, afflixit.

- c. Ol. 91, 2. 7. Cleonymus (Atheniensis) Troezenios, qui praesidio Crateri tum tenebantur, aggressus, tela quaedam, in quibus scriptum erat, venisse se ad liberandam eorum rempublicam, intra muros jecit, & eodem tempore captivos quosdam, conciliatos sibi, remisit, qui Craterum detractarent. Per hoc consilium seditione intestina apud obsessos conciliata, admoto exercitu, potitus est civitate.

Cap. VII. De fluminum derivatione, & vitiatione aquarum.

- a. C. 77.
U. c. 677. 1. P. Servilius, Isauram oppidum, flumine, ex quo hostes aquabantur, averso, ad deditionem siti compulsi.
- a. C. 51.
U. c. 703. 2. C. Caesar in Gallia Cadurcorum civitatem, amne cinctam, & fontibus abundantem, ad inopiam aquae redegit, cum fontes cuniculis avertisset, & fluminis usum per sagittarios arcuisset.
- a. C. 142.
U. c. 612. 3. Q. Metellus, in Hispania citeriore, in castra hostium, humili loco posita, fluvium ex superiore parte immisit, & subita inundatione turbatos, per dispositos in hoc ipsum insidiatores, cecidit.

4.

VII. Ad b. Lamiacum referendum videtur, post mortem Alexandri in Graecia constat. Diod. 18, 12 18. Polyaeus (12 29, 1.) Cleonymum Spartanum vocat.

Cap. VII. I. b. Piratico. Flor. 3, 6. 4.

II. Caes. B. G. 8, 41.

III. b. Celtiberico. App. Hisp. 76. Flor. 2, 17.

4. *Alexander* apud *Babylona*, quae media flumine *Euphrate* dividebatur, fossam pariter & aggerem instituit, ut in usum ejus existimarent hostes egeri terram. Atque ita subito flumine averso, per alveum veterem, qui siccatus ingressum praebebat, urbem intravit.

5. *Semiramis* adversus eosdem *Babylonios*, eodem *Euphrate* averso, idem fecisse dicitur.

6. *Clisthenes* *Sicyonius* ductum aquarum in oppidum *Crisaeorum* ferentem rupit: mox affectis siti restituit aquam elleboro corruptam: qua usos profluvio ventris decipiens, cepit.

a. C. 597.
Ol. 46, 1.

Cap. VIII. De injiciendo obsessis pavore.

1. **PHILIPPUS**, cum *Prinasum* castellum nulla vi capere posset, terram ante ipsos muros agcessit, simulavitque agi cuniculum. Castellani, quia subrutos se existimarent, dederunt.

(Ol. 140sq.)

2. *Pelopidas* *Thebanus*, *Magnetum* duo oppida simul oppugnaturus, non ita longo spatio distantia, quo tempore ad alterum eorum exercitum admovebat, praecepit, ut ex composito ab aliis castris quatuor equites coronati, notabili alacritate velut victoriam annuntiantes, venirent. Ad cujus simulationem curavit, ut silva, quae in medio erat, incenderetur, praebitura speciem urbis ardentis: praeterea quosdam, captivorum habitu, eodem jussit per-

IV. Fuit *Cyrus*. Ol. 60, 3. narrat.
a. C. 538. *Xenoph. Cyrop.* 7, Cap. VIII, 1. Hic *Philippus*
5. 7. *Herod.* 1, 191. *Demetrii* fil. est. *Polyb.* 16, 10.
VI. Dux erat belli ab *Amphictionibus* in *Cirrhenses* de- *Polyaen* 4, 18, 1.
creti, quod *Delphos* oppugnaverant. *Polyaen.* 6, 13. *Pausan.* in *Phocide* X, 37. *Aeschines* in *Ctesiph.* *Strabo* (lib. 9.)
11. *Pelopidas* bis *Thessalis* auxilia tulit adversus *Alexandrum* tyrannum *Pheraeorum*,
Ol. 92, 4. et 94, 1. *Diod.* 15,
67. 80. *Nep. Pelop.* 5. *Polyaen.* 2, 4, 1.

perduci. Qua asseveratione perterriti, qui obsidebantur, dum in parte jam se superatos existimant, defecerunt.

- a. C. 548.
Ol. 58. 1. 3. Cyrus, rex Persarum, incluso Sardibus Croeso, qua praeruptus mons nullum aditum praestabat, ad moenia malos exaequantem altitudinem jugi subrexit, quibus simulacra hominum armata Persici habitus imposuerat, noctuque eos monti admovit. Tum prima luce ex altera parte muros aggressus est, ubi orto jam sole simulacra illa, armatorum referentia habitum, resulserunt. Oppidani captam urbem ab tergo credentes, & ob hoc in fugam dilapsi, victoriam hostibus concesserunt.

Cap. IX. De irruptione ex diversa parte, quam expectamus.

- c. 210.
a. c. 544. 1. SCIPIO apud Carthaginem sub discessum aestus maritimi secutus Deum, ut dicebat, ducem, ad muros urbis accessit, & cedente stagno, qua non expectabatur, irrupit.
- a. C. 213.
U. c. 541. 2. Fabius Maximus, Cunctatoris filius, apud Arpos, praesidio Hannibalis occupatos, considerato situ urbis, sexcentos milites obscura nocte misit, qui per munitam, eoque minus frequentem oppidi partem scalis evecti in murum, portas revellerent. Hi adjuti decidentium aquarum sono, qui operis strepitum obscurabat, jussa peragunt. Ipse, dato signo, ab alia parte aggressus, cepit Arpos.
- a. C. 107.
U. c. 647. 3. C. Marius, bello Jugurthino, apud flumen Mulucham, cum oppugnaret castellum, in monte saxeo situm, quod una & angusta seinita adibatur, cetera parte (velut consulto) praecipiti, nuntiato sibi

111. Herod. 1, 84.

11. Liv. 24, 46.

Cap. IX. 1. b. Pun, 2, in Hisp. 111. Sall. Jug. 92. Flor. 3, 14
Liv. 26, 46.

sibi per Ligurem quendam ex auxiliis gregalem militem, qui forte aquatum progressus, dum per saxa montis cochleas legit, ad summum pervenerat, erepi posse in castellum, paucos centuriones, quibus perfectissimos cum velocissimis militibus aeneatores immiscuerat, misit, capite pedibusque nudis, ut prospectus nifusque per saxa faciliior foret, scutis gladiisque a tergo aptatis. Hi Ligure duce, & loris & clavis, quibus in ascensu nitebantur, adjuti, cum ad posteriora, & ob id vacua defensoribus, castelli pervenissent, concinere & tumultuari, ut praeceptum erat, coeperunt. Ad quod constitutum Marius constantius adhortatus suos, acrius instare castellanis coepit: quos ab imbelli multitudine suorum revocatos, tanquam ab tergo capti essent, insecutus, castellum cepit.

4. L. Cornelius Cos. complura Sardiniae cepit ^{a. C. 259.} oppida, dum firmissimas partes copiarum noctu ^{U. c. 495} exponit, quibus praecipiebat, delitescerent, operirenturque tempus, quo ipse naves appelleret; occurrentibus deinde adventanti hostibus, & ab ipso per simulationem fugae longius ad persequendum avocatis, illi in relictas ab his urbes impetum facerent.

5. Pericles, Atheniensium dux, cum oppugnaret quandam civitatem, magno consensu defendentium tutam, nocte ab ea parte murorum, quae mari adjacebat, classicum cani, clamoremque attolli iussit. Hostes penetratum illae oppidum rati, reliquerunt portas: per quas Pericles, destitutas praesidio, irrupit.

6. Alcibiades, dux Atheniensium, Cyzicum ^{a. C. 411.} oppugnandi ejus causa, nocte improvisus accessit, ^{Ol. 92, 2.}

&

IV. b. Pun. 1. Suppl. in Liv.
17, 13. 21. Flor. 2, 2, 15.

Frontinus.

VI. Thucyd. 8, 107. Diod.
13, 40.

G

& diversa parte moenium cornicines canere iussit. Sufficere propugnationi murorum poterant. Ad id latus, a quo solo se tentari putabant, cum confluerent, qua non obsisteretur, muros transcendit.

7. Thrasybulus, (dux Milesiorum), ut portum Sicyoniorum occuparet, a terra subinde oppidanos tentavit: & illo, quo lacestebantur, conversis hostibus, classe inexpectata portum cepit.

8. Philippus in obsidione cujusdam maritimae urbis, binas naves procul a conspectu contabulavit, superstruxitque eis turres: aliis deinde turribus adortus a terra, domibus propugnatores dstringit, turritas naves a mari applicuit, & qua non resistebatur, subiit muros.

9. Pericles Peloponnesiorum castellum oppugnaturus, in quod duo omnino erant accessus, alterum fossa interclusit, alterum munire instituit. Castellani securiores ab altera parte facti, eam solum, quam muniri videbant, custodire coeperunt. Pericles, praeparatis pontibus, injectisque super fossam, qua non cavebatur, subiit castellum.

a. C. 197.
Ol. 145, 4.

10. Antiochus, adversus Ephesios, Rhodiis, quos in auxilio habebat, praecepit, ut nocte portum cum magno strepitu invaderent. Ad quam partem omni multitudine cum tumultu decurrente, nudatis defensore reliquis munitionibus, ipse ex adverso aggressus, civitatem cepit.

Cap. X.

VII. De tali expedit, tacent ceteri auctores. Error itaque vel Frontini vel librarii cujusdam subesse, et verba *d. Mil.* e margine irrepsisse videntur. Vide 3. 15, 6. Potius suspicari licet, hunc Thrasyb. fuisse tyrannum Syracusanorum; quem

cum a suis pulsus esset, urbis partem, insulamque munitam occupavisse, a. C. 466. Ol. 78, 3. Diodorus (XI, 67. 68) narrat; et verba *Sicyoniorum* et *Syracusanorum* facile permutari poterant.

X. Liv. 33, 19, 20.

Cap. X. De insidiis, per quas eliciantur obsessi.

I. CATO in conspectu Lacetanorum, quos obsidebat, reliquis suorum submotis, Suessetanos quosdam ex auxiliariis, maxime imbelles, aggredi moenis iussit: hos cum facta eruptione Lacetani facile avertissent, & fugientes avidè insecuti essent, illis, quas occultaverat, cohortibus oppidum cepit.

a. C. 195.
U. c. 359.

2. L. Scipio, in Sardinia, cuiusdam civitatis per tumultum relicta oppugnatione, quam instruxerat, speciem fugientis praestitit: insecutisque temere oppidanis, per eos, quos in proximo occultaverat, oppidum invasit.

a. C. 259.
U. c. 495.

3. Hannibal, cum obsideret civitatem Himeram, castra sua capi de industria passus est, iussis recedere Poenis, tanquam praevaleret hostis. Quo eventu Himeracis ita deceptis, ut gaudio impulsis, relicta urbe, procurrerent ad Punicum vallum, Hannibal vacuum urbem, per eos, quos in insidiis ad hanc ipsam occasionem posuerat, cepit.

a. C. 409.
Ol. 92, 4.

4. Idem, ut Saguntinos eliceret, rara acie ad muros accedens, ad primam eruptionem oppidanorum simulata fuga cessit, interpositoque exercitu, ab oppido interclusos a suis hostes, in medio trucidavit.

a. C. 219.
U. c. 535.

5. Himilco Carthaginensis, apud Agrigentum, juxta oppidum partem copiarum in insidiis posuit, praecepitque his, ut, cum processissent oppidani, ligna humida incenderent: deinde cum reliqua parte exercitus prima luce ad eliciendos hostes progressus

a. C. 214.
Ol. 141, 3.

G 2 fus

Cap. X. 1. Liv. 34, 20.

II. Vide 3, 9, 4.

III. b inter Carthag. et Syracus. Diod. 13, 59.

IV. Non idem dux fuit, nisi malis *Segestanos* vel *Selinuntinos* legere. Vide Diod. 13,

43. 44. Livius, qui (21, 7 sqq.) Sagunti obsidionem tam accurate descripsit, nusquam hujus strategem meminit.

V. Liv. 24, 35. Polyæn. 5. 10, 4.

fus, simulata fuga persequentes oppidanos longius cedendo protraxit. Insidiatores prope moenia imperatum ignem acervis subjecerunt: unde obortum contemplati fumum Agrigentini, incensam civitatem suam existimaverunt, defendendaeque ejus gratia dum trepide recurrunt, obviis eis, qui insidiati juxta muros erant, & a tergo instantibus, quos persecuti fuerant, in medio trucidati sunt.

6. Viriathus, disposito per occulta milite, paucos misit, qui abigerent pecora Segobrigensium. Ad quae illi vindicanda cum frequentes procurrissent, simulantesque fugam praedatores persequerentur, deducti in insidias, caesique sunt.

7. Scordisci equites, cum Heracleae duarum partium praesidio praepositus esset Lucullus, pecora abigere simulantes, provocarunt eruptionem: fugam deinde mentiti, sequentem Lucullum in insidias deduxerunt, & octingentos cum eo milites occiderunt.

8. Chares, dux Atheniensium, civitatem aggressurus litori appositam, post quaedam promontoria occulte habita classe, e navibus velocissimam praeter hostilia praesidia ire jussit. Qua visa, cum omnia navigia, quae pro custodia portus agebant, ad persequendam evolassent, Chares in indefensum portum cum reliqua classe invectus, etiam civitatem occupavit.

a. C. 250.
U. c. 504.
199.

9. Barca, dux Poenorum, in Sicilia Lilybaeum nostris terra marique obsidentibus, partem classis suae

VII. Frenshem, in *Suppl.* ad *liv.* 63, 3. eam rem ad ann. U. c. 640 refert, *Coff. M. Atilio Balbo et C. Porcio Catone.* Hic cum Macedoniam prov. haberet, a Scordiscis eam instantibus victus est. — Alius Lucullus est is, qui U. c. 683,

cum Moesis b. gessit. *App.* II. *lyr.* 30. *Flor.* 3, 4, 6. *Pto d. partium* fortasse legendum est *d. cohortium.*

IX. b. *Pun.* I. ann. 15 sqq. Barca Hamilcar, *Nep.* in ej. vita. Polybius id de Hannibale narrat *I.* 44. cf. 56.

suae procul armatam jussit ostendi. Ad ejus conspectum cum evolassent nostri, ipse reliquis, quas in occulto tenuerat, navibus Lilybaei portum occupavit.

Cap. XI. De simulatione regressus.

1. PHORMION, dux Atheniensium, cum depopulatus esset agros Chalcidensium, legatis eorum, de ea re querentibus, benigne respondit, & nocte, qua dimissuras illos erat, finxit, literas sibi supervenisse civium suorum, propter quas redeundum haberet: ac paulum regressus, dimisit legatos. His omnia tuta, & abisse Phormionem renuntiantibus, Chalcidenses spe & oblatae humanitatis, & abducti exercitus, remissa urbis custodia, cum confestim Phormion revertisset, prohibere inexpectatam vim non potuerunt.

2. Agefilaus, dux Lacedaemoniorum, cum Phocenses obsideret, & intellexisset, eos, qui tunc praefidio illis erant, jam gravari belli incommodo, paululum regressus tanquam ad alios actus, liberam recedendi occasionem his dedit. Non multo post, milite reducto, destitutos Phocenses superavit.

3. Alcibiades, adversus Byzantios, qui semoenibus continebant, insidias disposuit, & simulato regressu, incautos eos oppressit.

4. Viriathus, cum tridui iter discedens confecisset, idem illud uno die remensus, securos Segobrigenses, & sacrificio tum cum maxime occupatos oppressit.

G 3

5

Cap. XI. I. Ad b. Athen. cum Potidaeis referendum videtur. II. Polyæn. 2. 1, 16.
Diod. 12, 34-37. Polyæn. 3. III. Xenoph. h. gr. 1, 3.
Diod. 13, 66.
f. 1.

a. C. 365.
Ol. 104, 2.

5. Epaminondas, in Mantinia, cum Lacedaemonios in subsidium hosti venisse animadverteret, ratus, posse Lacedaemonem occupari, si clam illo profectus esset: nocte crebros ignes fieri iussit, ut specie remanendi occultaret profectioem: sed a transfuga proditus, assecuto exercitu Lacedaemoniorum, itinere quidem, quo Spartam petebat, destitit: idem tamen consilium convertit ad Mantinenses. Aequae enim ignibus factis Lacedaemonios, quasi maneret, frustratus, per quadraginta millia passuum Mantiniam revertit, eamque auxilio destitutam occupavit.

*Cap. XII. Ex contrario circa tutelam obsessorum.
De excitanda cura suorum.*

c. Ol. 93. I. **ALCIBIADES** Atheniensis, civitate sua a Lacedaemoniis obsessa, veritus negligentiam vigillum, denuntiavit his, qui in stationibus erant, observarent lumen, quod nocte ostensurus esset ex arce, & ad conspectum ejus ipsi quoque lumina attollerent: in quo munere qui cessasset, poenam passurum. Dum sollicitate expectatur signum ducis, pervigilatum ab omnibus, & suspectae noctis periculum evitatum est.

a. C. 393.
Ol. 96, 4.

2. Iphicrates, dux Atheniensium, cum praesidio Corinthum teneret, & sub adventum hostium ipse vigiliis circuitet, vigilem, quem dormientem viderat, transfixit cuspide: quod factum quibusdam,

tan-

V. Tegeatibus bellum erat cum Mantiniensibus. Illi Thebanos in auxilium vocaverant. Diod. 15, 82 sqq. 13, 72. — Xenophon (h. gr. I. I, 24.) ducem Athen. Thrasylum vocat. Vide Polyæn. 1, 41, 3.

Cap. XII. I. Agis rex Laced. obsedit Athenas; sed eodem tempore Alcibiades expeditionem in Samum susceperat. Diod. II. Tuebatur Corinthum a Spartanis. Diod. 14, 91. Nep. Iphicr. 2.

tanquam saevum, increpantibus, Qualem inveni, inquit, talem reliqui.

3. Epaminondas Thebanus ide[m] fecisse dicitur.

Cap. XIII. De emittendo et recipiendo nuntio.

1. ROMANI obsessi in Capitolio, ad Camillum ab exilio implorandum miserunt Pontium Cominium: qui, ut stationes Gallorum falleret, per saxa Tarpeja demissus, transnato Tiberi, Vejos pervenit, & perpetrata legatione, similiter ad suos rediit.

a. C. 389.
U. c. 365.

2. Campani, diligenter Romanis, a quibus obsessi erant, custodias agentibus, quendam pro transfuga subornatum miserunt: qui occultatam balteo epistolam, inventa effugiendi occasione, ad Poenos pertulit.

a. C. 211.
U. c. 543.

3. Venationi quoque & pecoribus quidam insuerunt literas, membranis mandatas.

4. Aliqui & jumentum in aversam partem insulerunt, dum stationes transeunt.

5. Nonnulli interiora vaginarum inscripserunt.

6. L. Lucullus, Cyzicenos obsessos a Mithridate ut certiores adventus sui faceret, cum praefidiis hostium teneretur introitus urbis, qui unus & angustus ponte modico insulam continenti jungit, militem e suis, nandi & nauticae artis peritum, jussit insidentem duobus inflatis utribus, literas insutas habentibus, quos ab inferiore parte duabus regulis inter se distantibus commiserat, ire septem millium passuum trajectum. Quod ita perite gregalis fecit, ut cruribus, velut gubernaculis, dimissis

a. C. 74.
U. c. 680.
sq.

G 4

cur-

Cap. XIII. 1. Camillus tunc exul Ardeae degebat, et ad eundem locum pervenit Pontius; exercitus autem Rom. a Gallis victus, Vejos fugerat.

46 Plut. in Camillo 25 sq.

11. Liv 26, 4. 7. II.

V1. Sallust. hist. 3, 3. 7.

Flor. 3, 5, 15.

Liv. 5,

cursum dirigeret, & procul visentes, qui in statione erant, marinae specie beluae deciperet.

a. C. 43.
U. c. 711.

7. Hirtius Cos. ad Decimum Brutum, qui Mutinae ab Antonio obsidebatur, literas subinde misit plumbo scriptas, quibus ad brachium religatis, milites Scultennam amnem transnabant.

8. Idem columbis, quas inclusas ante tenebris et fame affecerat, epistolas seta ad collum religabat, easque a propinquo, in quantum poterat, moenibus loco emittebat. Illae lucis cibique avidae, altissima aedificiorum petentes, excipiebantur a Bruto: qui eo modo de omnibus rebus certior fiebat, utique postquam disposito quibusdam locis cibo columbas illuc devolare instituerat.

*Cap. XIV. De introducendis auxiliis, & com-
meatibus suggerendis.*

a. C. 451.
U. c. 709.

1. BELLO civili, cum Ategua urbs in Hispania Pompejanarum partium obsideretur, Munatius interim rex, tanquam Caesarianus tribuni cornicularius vigiles quosdam excitavit, e quibus aliquos evitans, constantia fallaciae suae per medias Caesaris copias praesidium Pompeji transduxit.

a. C. 216
U. c. 538.

2. Hannibale obsidente Casilinum, Romani farinam doliis secunda aqua Vulturni fluminis demittebant, ut ab obsessis exciperetur. Quibus cum objecta per medium amnem catena Hannibal obstitisset, nuces sparsere: quae cum, aqua ferente, ad oppidum defluerent, eo commeatu sociorum necessitatem sustentaverunt.

a. C. 43.
U. c. 711.

3. Hirtius Mutinensibus, obsessis ab Antonio, falem, quo maxime indigebant, cupis conditum, per amnem Scultennam intromisit.

4.

VII. Dio. 46. p. 315.

VIII. Plin. 10, 37.

Cap. XIV. 1. Caes. Hisp. 8 et

22. Dio. 43. p. 230.

II. Vid. 3. 15, 3.

4. Idem pecora secunda aqua demisit: quae ex-
cepta sustentaverunt necessariorum inopiam.

*Cap. XV. Quemadmodum efficiatur, ut, quae
deerunt, abundare videantur.*

1. ROMANI, cum a Gallis Capitolium obsidere-
tur, in extrema jam fame panem in hostem jacta-
verunt: consecutique, ut abundare com meatibus vi-
derentur, obsidionem, donec Camillus subveniret,
toleraverunt. a. C. 389.
U. c. 365.

2. Athenienses adversus Lacedaemonios idem
fecisse dicuntur.

3. Hi, qui ab Hannibale Casilini obsidebantur,
ad extremam famem pervenisse crediti, cum etiam
herbas alimentis eorum Hannibal, saepe arato lo-
co, qui erat inter castra ipsius & moenia, praeri-
peret, semina in praeparatum locum jecerunt: con-
secuti, ut habere viderentur, quo victum sustenta-
rent usque ad satorum proventum. a. C. 216.
U. c. 538.

4. Reliqui ex Variana clade, cum obsiderentur,
quia defici frumento videbantur, horrea tota nocte
circumdixerunt captivos; deinde praecisis manibus
dimiserunt. Hi circumsedentibus suis persuaserunt,
ne spem maturae expugnationis reponerent in fame
Romanorum, quibus ingens alimentorum copia
supereffet. p. C. 9.
U. c. 762.

5. Thraces in arduo monte obsessi, in quem
hostibus accessus non erat, collato viritim exiguo
tritico aut caseo paverunt pecora, & in hostium
praesidia dimiserunt: quibus exceptis & occisis, cum
frumenti vestigia in visceribus eorum apparuissent,
opinatus hostis, magnam vim tritici superesse eis,
qui inde etiam pecora pascerent, recessit ab obsi-
dione.

G 5

6.

Cap. XV. I. Liv. 5, 48.
Ovid. Fast. 6, 350.

III. Liv. 23, 17, 19.
IV. Front. 2, 7, 13.

a. C. 607.
Ol. 44, 4.

6. Thrasybulus, dux Milesiorum, cum longa obsidione milites sui angerentur ab Alyatte, qui sperabat, eos ad deditionem fame posse compelli, sub adventum legatorum Alyattis frumentum omne in forum compellere iussit, & conviviis sub id tempus institutis per totam urbem epulas praestitit: atque ita persuasit hosti, superesse ipsis copias, quibus diuturnam sustinerent obsidionem.

Cap. XVI. Qua ratione proditoribus & transfugis occurratur.

a. C. 216.
U. c. 538.

I. CL. Marcellus, cognito consilio Bantii Nolani, qui corrumpere ad defectionem populares studebat, & Hannibali gratificabatur, quod illius beneficio curatus inter Cannenses saucius, & ex captivitate remissus ad suos erat, quia interficere eum, ne supplicio ejus reliquos concitaret Nolanos, non audebat, arcessitum ad se allocutus est, dicens, fortissimum eum militem esse, quod antea ignorasset; hortatusque est, ut secum moraretur; & super verborum honorem, equo quoque donavit. Qua benignitate non illius tantum fidem, sed etiam popularium, qui ex illo pendebant, sibi obligavit.

2. Hamilcar, dux Poenorum, cum frequenter auxiliares Galli ad Romanos transirent, etiam ex consuetudine, ut focii, exciperentur, sibi fidelissimos subornavit, ad simulandam transitionem: qui Romanos, excipiendorum eorum causa progressos, occiderunt. Quae sollertia Hamilcari non tantum ad praesentem profuit successum, sed in posterum praestitit, ut Romanis veri quoque transfugae forent suspecti.

3.

VI. Herod. 1, 21. 22. Po- Plut. in Marcello 10.
lyan. 6, 47. III. Diod. 23, 9. Polyb. 1,

Cap. XVI. I. Liv. 23, 15. 18. 20.

3. Hanno, Carthaginensium imperator in Sicilia, cum comperisset, Gallorum mercenariorum circiter quatuor millia conspirasse ad transfugendum ad Romanos, quod aliquod mensium mercedes non receperant, animadvertere autem in eos non auderet metu seditionis, promisit, prolationis injuriam liberalitate pensaturum. Quo nomine gratias agentibus Gallis, per tempus idoneum datis pollicitis, fidelissimum dispensatorem ad Otacilium Cos. misit: qui, tanquam rationibus interversis transfugisset, nuntiavit, nocte proxima Gallorum quatuor millia, quæ prædatum forent missa, posse excipi. Otacilius nec statim credidit transfugae, nec tamen rem spernendam ratus, disposuit in insidiis lectissimam suorum manum. Ab ea Galli excepti, dupliciter Hannonis consilio satisfecerunt, & Romanos ceciderunt, & ipsi omnes interfecti sunt.

a. C. 260.
U. c. 493.

4. Hannibal simili consilio se a transfugis ultus est. Nam cum aliquos ex militibus suis sciret transisse proxima nocte, nec ignoraret, exploratores hostium in castris suis esse, palam pronuntiavit, non debere transfugas vocari sollertissimos milites, qui ipsius jussu exierint ad excipienda hostium consilia. Auditis, quæ pronuntiavit, retulerunt exploratores ad suos. Tunc comprehensi ab Romanis transfugae, & amputatis manibus remissi sunt.

5. Diodorus, cum praesidio Amphipolin tueretur, & duo millia Thracum suspecta haberet, quae videbantur urbem direptura, mentitus est, paucas hostium naves proximo litori applicuisse, easque diripi posse. Qua spe stimulos Thracas emisit ac deinde clausis portis non recepit.

a. C. 168.
U. c. 586.

Cap. XVII.

Cap. XVII. De eruptionibus.

- a. C. 250.
U. c. 504. I. ROMANI, qui in praesidio Panormitanorum erant, veniente ad obsidionem Hasdrubale, raros ex industria in muris posuerunt defensores: quorum paucitate contempta, cum incautus muris succederet Hasdrubal, eruptione facta, ceciderunt eum.
- a. C. 181.
U. c. 573. 2. Aemilius Paullus, universis Liguribus improvise adortis castra ejus, simulato timore militem diu continuit: deinde fatigato jam hoste, quatuor portis eruptione facta, stravit cepitque Ligures.
3. Velius, praefectus Romanorum, arcem Tarentinorum tenens, misit ad Hasdrubalem legatos, uti abire sibi incolumi liceret. Ea simulatione ad securitatem perductum hostem, eruptione facta, cecidit.
- a. C. 49.
U. c. 505. 4. Cn. Pompejus, circumfessus ad Dyrrhachium, non tantum obsidione liberavit suos, verum etiam post eruptionem, quam opportuno & loco & tempore fecerat, Caesarem ad castellum, quod duplici munitione instructum erat, avidè irrupentem, exterior ipse circumfusus corona obligavit, ut ille inter eos, quos obsidebat, & eos, qui extra circumvenerant, medius, non leve periculum & detrimentum senserit.
- a. C. 85.
U. c. 669. 5. Flavius Fimbria, in Asia, apud Rhyndacum, adversus filium Mithridatis, brachiis ab latere ductis, deinde fossa in fronte percussa, quietum in vallo militem tenuit, donec hostilis equitatus intraret angustias munimentorum: tunc, eruptione facta, sex millia eorum cecidit.
- a. C. 54.
U. c. 700. 6. C. Caesar in Gallia deletis ab Ambiorige Titurii Sabini & Cottae legatorum copiis, cum a Q. Ci-

Cap. XVII. I. b. Pun. 1. Dux Rom. erat. L. Caecil. Metellus. Polyb. I, 39. 40.

II. Liv. 40, 25 sqq. Victor. 56.

III. Quae Livius (24, 20. 25, 10. II. 26, 39) de Taren-

tinae arcis per Hannibalem expugnatione narrat, a nostro valde dissentiant.

IV. Caes. b. civ. 25.

V. App. Mithrid. 52.

VI. Caes. B. G. 5, 49-51. Dio. 40, p. 125.

Cicerone, qui & ipse oppugnabatur, certior factus cum duabus legionibus adventaret, conversis hostibus, metum simulavit, militesque in castris, quae arctiora solito industria fecerat, tenuit. Galli, praesumta jam victoria, velut ad praedam castrorum tendentes, fossas implere, & vallum detrudere coeperunt. Qua re proelio aptatos Caesar, emisso repente undique milite, trucidavit.

7. Titurius Sabinus, adversus Gallorum amplum exercitum continendo militem intra munimenta, praestitit eis suspicionem metuentis: cujus augendae causa perfugam misit, qui affirmaret, exercitum Romanum in desperatione esse, ac de fuga cogitare. Barbari oblata victoriae spe concitati, lignis sarmentisque se oneraverunt, quibus fossas complerent, ingentique cursu castra nostra in colle posita petiverunt: unde in eos Titurius universas immisit copias, multisque Gallorum caesis, plurimos in deditionem accepit.

8. Aculani, oppugnaturus oppidum Pompejo, cum paucos senes aegros in muris ostendissent, ob id securos Romanos, eruptione facta, fugaverunt.

9. Numantini obsessi ne pro vallo quidem intruxerunt aciem, adeoque se continuerunt, ut Popillio Laenati fiducia fieret scalis oppidum aggrediendi. Quo deinde suspicante infidias, quia ne tunc quidem obsistebatur, ac suos revocante, eruptione facta, averfos & descendentes adorti sunt.

Cap. XVIII. De constantia obsessorum.

1. ROMANI, assidente moenibus Hannibale, ostendendae fiduciae gratia, supplementum exercitibus, quos in Hispania habebant, diversa porta miserunt.

2.

VII. Caes. B. G. 3, 17. IX. App. Hisp. 79.
 VIII. b. Sociali. App. b. Cap. XVIII. l. Liv. 26, I. 8. II
 civ. 1, 47. 48.

2. Iidem agrum, in quo castra Hannibal habebat, defuncto forte domino, venalem ad id pretium licendo perduxerunt, quo is ager ante bellum venierat.

3. Hi, dum ab Hannibale obsidentur, & ipsi obsederunt Capuam: decreveruntque, ne, nisi capta ea, revocaretur inde exercitus.

111. Liv. 26, 11. et 8.

S. JULII FRONTINI STRATEGEMATICON LIBER QUARTVS.

P R A E F A T I O.

MULTA lectione conquisitis strategematibus, & non exiguo scrupulo digestis, ut promissum trium librorum implem, si modo implevi, in hoc exhibebo ea, quae parum apte descriptioni priorum ad speciem alligata subijci videbantur, & erant exempla potius strategicon, quam strategematicon. Quae idcirco separavi, quia, quamvis clara, diversae tamen erant substantiae: ne, si qui forte in aliqua ex his incidissent, similitudine inducti praetermissa opinarentur. Et sane velut residua expedienda sunt: in quo, sicut antea, & ipse ordinem per species servare conabor.

INDEX CAPITUM.

- Cap. I. De disciplina.*
II. De effectu disciplinae.
III. De continentia.
IV. De justitia.
V. De constantia.
VI. De affectu et moderatione.
VII. De variis consiliis.

Cap. I.

Cap. I. De disciplina.

I. P. SCIRIO ad Numantiam, corruptum superiorum ducum socordia exercitum correxit, dimisso ingenti lixarum numero, reductis ad munus quotidiana exercitatione militibus. Quibus cum frequas injungeret iter, portare complurium dierum cibaria imperabat, ita ut frigora & imbres pati, vada fluminum pedibus trajicere assuesceret miles: exprobrante subinde imperatore, timiditatem & ignaviam, frangente delicatioris usus ac parum necessaria expeditioni vasa. Quod maxime notabiliter accidit C. Memmio tribuno, cui dixisse traditur Scipio: Mihi paulisper & reipublicae, tibi semper nequam eris.

a. C. 134.
U. c. 620.

2. Q. Metellus, bello Jugurthino, similiter lapsam militum disciplinam pari severitate restituit, cum insuper prohibuisset alia carne, quam assa elixave, milites uti.

109. 645.

3. Pyrrhus delectori suo fertur dixisse, Tu grandes elige, ego eos fortes reddam.

4. L. Flacco & C. Varrone Coss. milites primo jurejurando facti sunt: ante ea enim sacramento tantummodo a tribunis rogabantur: ceterum ipsi inter se conjurabant, se fugae atque formidinis causa non abituros, neque ex ordine recessuros, nisi teli petendi, feriendive hostis, aut civis servandi causa.

216. 8.

5. Scipio Africanus, cum ornatum scutum elegantius cujusdam vidisset, dixit, non mirari se, quod tanta cura ornasset, in quo plus praesidii, quam in gladio haberet.

6.

Cap. I. I. App. Hisp. 85 sqq.
Flor. 2. 18, 9 sqq.

Paullo et C. Terentio Varr
Coss. id factum refert Livius
22, 38.

II. Sallust. Jug. 43 sqq.

IV. Non Flacco, sed Aemil.

c. Ol. 105. 6. Philippus, cum primum exercitum constitueret, vehiculorum usum omnibus interdixit, equitibus non amplius quam singulos calones habere permisit: peditibus autem denis singulos, qui molas & funes ferrent. In aestiva exeuntibus triginta dierum farinam collo portare imperavit.

7. C. Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maxime exercitus agmen oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos aptata furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset: unde & in proverbium tractum est, Muli Mariani.

8. Theagenes Atheniensis, cum exercitum Megaram duceret, petentibus ordines respondit, ibi se daturum: deinde clam equites praemisit, eosque hostium specie impetum in socios retorquere iussit: quo facto, cum, quos habebat, tanquam ad hostium incursum praepararentur, permisit ita ordinari aciem, ut, quo quis voluisset, loco consisteret: & cum inertissimus quisque retro se dedisset, strenui autem in fronte profiluissent, ut quemque invenerat stantem, ita ad ordines militiae provexit.

9. Lyfander Lacedaemonius egressum via quendam castigabat: cui dicenti, ad nullius rei rapinam se ab agmine recessisse, respondit, Ne speciem quidem rapturi praebeas, volo.

10. Antigonus, cum filium suum devertisse audisset in ejus domum, cui tres filiae insignes specie essent, Audio, inquit, fili, anguste habitare te, pluribus dominis domum possidentibus: hospitium laxius accipe. Jussoque commigrare, edixit, ne quis, minor quinquaginta annos natus, hospitio matris familias uteretur.

II.

VII. Plut. in Mario 13.

VIII. Varii fuere et Athenis et Megaræ Theagenis et Theo-

gnidis nomine: plura et Athenis cum Megar. gessere bella circa Ol. 89. Polyæn. 5, 28.

11. Q. Metellus Cos. quamvis nulla lege impediretur, quin filium contubernalem perpetuum haberet, maluit tamen, eum in ordine merere.

12. P. Rutilius Cos. cum secundum leges in contubernio suo filium habere posset, in legione militem fecit. a. C. 105.
649.

13. M. Scaurus filium, quod in saltu Tridentino loco hostibus cesserat, in conspectum suum venire vetuit. Adolescens verecundia ignominiae pressus, mortem sibi conscivit. U. c. 653.

14. Castra antiquitus Romani, ceteraeque gentes, passim per corpora cohortium velut mapalia constituere soliti erant, cum solos urbium muros nosset antiquitas. Pyrrhus, Epirotarum rex, primus totum exercitum sub eodem vallo continere instituit. Romani deinde, victo eo in campis Arusinis circa urbem Beneventum, castris ejus positi, & ordinatione notata, paulatim ad hanc usque metationem, quae nunc effecta est, pervenerunt. a. C. 275.
479.

15. P. Nasica in hibernis, quamvis classis usus non esset necessarius, ne tamen desidiam milites corrumpere, aut per otii licentiam focis injuriam inferret, nares aedificare instituit.

16. M. Cato memoriae tradidit, in furto comprehensis inter commilitones dextras esse praecisas; aut, si levius animadvertere voluissent, in principis sanguinem missum.

17. Clearchus, dux Lacedaemoniorum, exercitui dicebat, imperatorem potius, quam hostem, metui debere: significans, eos, qui in proelio duam mortem timuissent, certum, si deseruissent, manere supplicium. a. C. 401.
Ol. 84, 4.

18.

XIII. b. Cimbrico, Cos. Ma-
io. Victor. 72.

XIV. Plut. Pyrrh. 25.
XV. in Hispania.

Frontinus.

H

- a. C. 280.
U. c. 474. 18. Appii Claudii sententia senatus eos, qui a Pyrrho, rege Epirotarum, capti, & postea remissi erant, equites ad peditem redegit, pedites ad levem armaturam, omnibus extra vallum jussis tendere, donec bina hostium spolia singuli referrent.
263. 491. 19. Otacilius Crassus Cos. eos, qui ab Hannibale sub jugum missi redierant, tendere extra vallum jussit, ut immuniti assuescerent periculis, & adversus hostem audentiores fierent.
138. 616. 20. P. Cornelio Nasica, D. Junio Coss. qui exercitum deseruerant, damnati, virgis caesi publice venierunt.
- (p. C. 811.) 21. Domitius Corbulo in Armenia, duas ala & tres cohortes, quae ad castellum initio hostibus cesserant, extra vallum jussit tendere, donec affido labore & prosperis excursionibus redimerent ignominiam.
252. 502. 22. Aurelius Cotta Cos. cum ad opus equites necessitate cogente, jussisset accedere, eorumque pars detractasset imperium, questus apud censores effecit, ut notarentur. A Patribus deinde obtinuit ne eis praeterita aera procederent. Tribuni quoque plebis de eadem re ad populum pertulerunt omniumque consensu stabilita disciplina est.
- a. C. 143.
U. c. 61. 23. Q. Metellus Macedonicus, in Hispania quinque cohortes, quae hostibus cesserant, testamentum facere jussas, ad locum recuperandum remisit: minatus, non nisi post victoriam receptum iri.
- a. C. 280.
U. c. 474. 24. P. Valerio Cos. senatus praecepit exercitum ad Sirim victum, ducere Firmum, ibique castrum munire, & hiemem sub tentoriis exigere. Senatus, cum turpiter fugati ejus milites essent, decrevit

XIX. Polyb. 1, 19.

XXI. Tac. Ann. 13, 36.

XXII. b. Pun. 1.

XXIII. b. Viriathico et Celti-

berico. Liv. Suppl. 53, 9. Flor

2, 17.

XXIV. Est P. Valer. Laevinus

in b. adv. Pyrrhum.

vit, ne auxilia ei submitterentur, nisi captis & victis hostibus.

25. Eis legionibus, quae Punico bello militiam detractaverant, in Siciliam velut relegatis per septem annos hordeum ex senatusconsulto datum est. a. C. 215.

26. L. Piso C. Titium, praefectum cohortis, quod loco fugitivis cesserat, cinctu togae praeciso, soluta tunica, nudis pedibus in principiis quotidie stare, dum vigiles venirent, iussit, convivisque & balneo abstinere. a. C. 133. U. c. 621.

27. Sulla cohortem & centuriones, quorum stationem hostis perurperat, galeatos & discinctos perstare in principiis iussit.

28. Domitius Corbulo in Armenia, Aemilio Rufo, praefecto equitum, quia hostibus cesserat, & parum instructam armis alam habebat, vestimenta per lictorem scidit, eidemque, ut erat foedato habitu, perstare in principiis, donec mitterentur, imperavit. c. 811.

29. Atilius Regulus, cum ex Samnio in Luceriam transgrederetur, exercitusque ejus obvius hostibus aversus esset, opposita cohorte, iussit fugientes pro desertoribus caedi. a. C. 294. U. c. 460.

30. Cotta Cos. in Sicilia, in Valerium, nobilem tribunum militum [ex gente Valeria, virgis animadvertit. 252. 502.

31. Idem P. Aurelium, sanguine sibi junctum, quem obsidioni Lipararum ipse, ad auspicia rependa Messanam transiturus, praefecerat, cum agger incensus, & capta castra essent, virgis caesum in numerum gregalium peditum referri, & muneribus fungi iussit. eod.

a. C. 174. 32. Fulvius Flaccus censor Fulvium fratrem
U. c. 680. suum, quia legionem, in qua tribunus militum
erat, injussu consulis dimiserat, senatu movit.

33. M. Cato ab hostili litore, in quo per ali-
quot dies manserat, cum ter dato profectionis si-
gno classem solvisset, & relictus e militibus qui-
dam a terra voce & gestu exostularet, uti tollere-
tur, circumacta ad litus universa classe, compre-
hensum supplicio affici jussit, & quem occisuri per
ignominiam hostes fuerant, exemplo potius im-
pendit.

a. C. 471. 34. Appius Claudius ex his, qui loco cesserant,
U. c. 283. decimum quemque militem, sorte ductum, fusti
percussit.

35. Fabius Rullus Cos. ex duabus legionibus,
quae loco cesserant, vicanos sorte ductos in con-
spectu militum securi percussit.

36. Aquilius ternos ex centuriis, quorum statio
ab hoste perrupta erat, securi percussit.

a. C. 36. 37. M. Antonius, cum agger ab hostibus in-
U. c. 718. census esset, ex his, qui in opere fuerant, dua-
rum cohortium militem decimavit, & in singulos
ex his centuriones animadvertit, legatum cum igno-
minia dimisit, reliquis ex legione hordeum dari
jussit.

a. C. 281. 38. In legionem, quae Rhegium oppidum jussu
U. c. 473. ducis diruerat, animadversum est, ita ut quatuor
millia, tradita custodiae, necarentur. Praeterea se-
natusconsulto cautum est, ne quem ex eis sepelire
vel lugere fas esset.

39.

XXXII. Liv 41, 27.
XXXIV. Liv. 2, 58. 59.
Dion. Hal. 9, 50.
XXXVI. b. fervili.
XXXVII b. Parthico apud
urbem Phraata. Plut. in Anto-

nio 39.
XXXVIII. Appian. in Ex-
cerpt. 3. Samn. 9, 1. Polyb 9,
31. Liv. Suppl. 12, 27. sqq.
Seditionis auctor Decius fuerat.

39. L. Papirius Cursor, dictator, Fabium Rulum, magistrum equitum, quod adversus dictum ejus, quamvis prospere, pugnaverat, virgis poposcit caesum, securi percussurus: nec contentioni aut precibus militum concessit animadversionem, eumque profugientem Romam persecutus est: nec ibi quidem remissionem supplicii prius meruit, quam ad genua ejus & Fabius cum patre provolveretur, & pariter senatus ac populus rogarent.

40. Manlius, cui Imperioso postea cognomen fuit, filium, quod is contra edictum patris cum hoste pugnaverat, quamvis victorem, in conspectu exercitus virgis caesum securi percussit.

41. Manlius filius, exercitu pro se adversus patrem seditionem parante, negavit tanti esse quemquam, ut propter illum disciplina corrumpetur: & obtinuit, ut ipsum puniri paterentur.

42. Q. Fabius Maximus transfugarum dexteras praecidit.

43. C. Curio Cos. bello Dardanico, circa Dyrhachium, cum ex quinque legionibus una, seditione facta, militiam detractasset, securitatemque se temeritatem ducis in expeditionem asperam & insidiosam negasset, quatuor legiones eduxit armatas, & consistere ordinibus, detectis armis velut in acie, jussit. Post haec seditionem legionem inermem procedere, discinctamque, in conspectu armati exercitus, stramenta coegit secare; postero autem die similiter fossam discinctos milites facere. Nullisque precibus legionis impetrari ab eo potuit,

H 3 ne

XXXIX. Liv. 8, 29. sqq.

XL. Bello cum Latinis. Liv. 8, 3-7. Flor. 1, 14.

XLII. Q. F. M. Servilianus Procos. in Lusitania contra Vi-riatum.

XLIII. Flor. 3, 4. 6. Liv.

Suppl. 92, 16. Sallust. fragm. 2, 1. 14. Curio id bellum gessit, anno sequenti Proconsul, adversus Dardanos in Thracia.

ne signa ejus submitteret, nomenque aboleret, milites autem in supplementum ceterarum legionum distribueret.

a. C. 212.
U. c. 542.

44. Q. Fulvio, Appio-Claudio Coss. milites ex pugna Cannensi in Siciliam ab senatu relegati postulaverunt a Cos. M. Marcello, ut in proelium ducerentur. Ille senatum consuluit. Senatus negavit, sibi placere, committi his rempublicam, quam deseruissent; Marcello tamen permisit facere, quod videretur, dum ne quis eorum munere vacaret, neve donaretur, neve quod praemium ferret, aut in Italiam reportaretur, dum Poeni in ea fuissent.

(U. c. 534)

45. M. Salinator consularis damnatus est a populo, quod praedam non aequaliter diviserat militibus.

a. C. 177.
U. c. 577.

46. Cum ab Liguribus in proelio Q. Petillius Cos. interfectus esset, decrevit senatus, uti ea legio, in cujus acie Cos. erat occisus, tota infrequens referretur, stipendium ei annum non daretur, aeraeque rescinderentur.

Cap. II. De effectu disciplinae.

a. C. 7.
U. c. 732.

I. BRUTI & Cassii exercitus, memoriae proditum est, bello civili, cum una per Macedoniam iter facerent, priorque Brutus ad fluvium, in quo pontem jungi oportebat, pervenisset, Cassii tamen exercitum & in efficiendo ponte, & in transitu maturando praecessisse. Qui vigor disciplinae effecit, ne solum in operibus, verum & in summa belli praestarent Cassiani Brutianis.

2. C. Marius, cum facultatem eligendi exercitus haberet, ex duobus, qui sub Rutilio, & qui sub Metello, ac postea sub se ipso meruerant, Rutilia

XLIV. Liv. 24, fin. 25, 3.
6. 7.

XLV. Liv. 27, 34.
XLVI. Liv. 41, 18.

tilianum, minorem quidem, quia certioris disciplinae arbitrabatur, praeoptavit.

3. Domitius Corbulo, duabus legionibus & paucissimis auxiliis, disciplina correctâ, Parthos sustinuit. p. C. 58.
U. c. 811.

4. Alexander Macedo quadraginta millibus hominum, jam inde a Philippo patre disciplinae assuefactis, orbem terrarum aggressus, innumeras hostium copias vicit.

5. Cyrus, bello adversus Persas, quatuordecim millibus armatorum immensas difficultates superavit.

6. Epaminondas, dux Thebanorum, quatuor millibus hominum, ex quibus quadraginti tantum equites erant, Lacedaemoniorum exercitum viginti quatuor millium peditum, equitum mille sexcentorum vicit, a. C. 371.
Ol. 102, 2.

7. A quatuordecim millibus Graecorum, qui numerus in auxiliis Cyri adversus Artaxerxen fuit, centum millia barbarorum proelio superati sunt. a. C. 401.
Ol. 94, 4.

8. Eadem Graecorum quatuordecim millia, proelio amissis ducibus, reditus sui cura uni ex corpore suo Xenophonti Atheniensi demandata, per iniqua & ignota loca, incolumia reversa sunt. eod.

9. Xerxes ab trecentis Lacedaemoniorum ad Thermopylas vexatus, cum vix eos confecisset, hoc se deceptum aiebat; quod multos quidem homines haberet, viros autem, disciplinae tenaces, nullos. a. C. 480.
Ol. 75, 1.

H 4

Cap. III.

Cap. II. 111. Dio. 62. p. 710.
Tacit. Ann. 13, 8. 35.

V. Ineptè ut saepius, exaggerat auctor exempla; et confuse narrat; de eadem mentionem facit 7 et 8.

VI. In pugna ad Leuctra. Xenoph. 6, 4. §. 12 sqq.

VII - VIII. Proelio ad Cynaxa. Xenoph. exp. Cyr. 8. Diod. 14, 19 sqq.

IX. Iustiq. 2, II.

Cap. III. De continentia.

1. M. Catonem vino eodem, quo remiges, contentum fuisse, traditur.

a. C. 280.
U. c. 474,

2. Fabricius, cum Cineas legatus Epirotarum grande pondus auri dono ei daret, non accepto eo, dixit, Malle se habentibus id imperare, quam habere.

3. Atilius Regulus, cum summis rebus praefuisset, adeo pauper fuit, ut se, conjugem liberosque toleraret agello, qui colebatur per unum villicum. Cujus audita morte, scripsit senatui de successore: destitutis rebus obitu servi necessariam esse praesentiam suam.

4. Cn. Scipio post res prospere in Hispania gestas, in summa paupertate decessit, ne ea quidem relicta pecunia, quae sufficeret in dotem filiarum: quas ob inopiam publice dotavit senatus.

Ol. 78, 2.

5. Idem praestiterunt Athenienses filiis Aristidis, post amplissimarum rerum administrationem in maxima paupertate defuncti.

a. C. 362.
Ol. 104, 3

6. Epaminondas, dux Thebanorum, tantae abstinentiae fuit, ut in suppellectili ejus praeter aenum & unicum veru nihil inveniretur.

7. Hannibal surgere de nocte solitus, ante noctem non quiescebat, crepusculo demum ad coenam vacabat: neque amplius, quam duobus lectis discumbebatur apud eum.

8. Idem, cum sub Hasdrubale imperatore militaret, plerumque super nudam humum, sagulo tectus, somnos capiebat.

9. Aemilianum Scipionem, traditur, in itinere cum amicis ambulantiem, accepto pane, vesci solitum.

10.

Cap. III. I. Plin. 14, 13.
II. Id responsum M. Curio datum est. Val. Max. 4. 3, 5.
Victor V. l. 33.
IV. Senatus non filias sed filiam dotavit, neque post res in

Hisp. gestas, sed dum illas gerebat. cf. Val. Max. 4. 4, 10.
V. Nep. Arist. 3.
VI. Plur. in Fabio 27.
VII. Liv. 21, 4.

10. Idem & de Alexandro Macedone dicitur.

11. Masinissam, nonagesimum ætatis annum agentem, meridie ante tabernaculum stantem, vel ambulanti capere solitum cibos, legimus.

12. M. Curius, cum, victis ab eo Sabinis, ex senatusconsulto ampliaretur ei modus agri, quem consummati milites accipiebant, grægalium portione contentus fuit: malum civem dicens, cui non esset idem, quod ceteris, satis.

13. Universi quoque exercitus notabilis sæpe fuit continentia, sicuti ejus, qui sub M. Scauro meruit. Namque memoriae tradidit Scaurus, pomiferam arborem, quam in pede castrorum fuerat complexa metatio, postero die abeunte exercitu, intactis fructibus relictam.

14. Auspiciis imperatoris Caesaris Domitiani Augusti Germanici, eo bello, quod Julius Civilis in Gallia moverat, Lingonum opulentissima civitas, quæ ad Civilem desciverat, cum adveniente exercitu Caesaris populationem timeret, quod contra expectationem inviolata, nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium redacta, septuaginta millia armorum tradidit mihi,

15. L. Mummius, qui, Corintho capta, non Italiam solum, sed etiam provinciam tabulis statisque exornavit, adeo nihil ex tantis manubiis in suum convertit, ut filiam ejus inopem senatus ex publico dotaverit.

Cap. IV. De justitia.

I. CAMILLO, Faliscos obsidenti, ludimagister liberos Faliscorum, tanquam ambulandi causa extramurum

H 5

murum

XII. Victor. 33.

XIV. Tac. 4, 12 - 37. 51 sqq. Cerealis eam seditionem jam oppresserat, cum Mucianus et Domitianus eo proficiscerentur.

Dio. 46, cf. ad 1, 1. 8.

XV. Flor. 2, 16. Plin. h. n. 35, 4.

Cap. IV. I. Liv. 5, 27. Plut. Cam. 10.

a. c.

209. U. c. 464.

a. c. 115

U. c. 639

U. c. 823

sqq.

a. c. 146.

U. c. 608.

a. c. 394.

U. c. 360.

murum eductos, tradidit, dicens repetendis eis obfidibus necessario civitatem imperata facturam. Camillus non solum sprevit perfidiam, sed & restrictis post terga manibus magistrum virgis agendum ad parentes tradidit pueris: adeptus beneficio victoriam, quam fraude non concupierat. Nam Falisci ob hanc justitiam sponte ei se dederunt.

a. C. 218.
U. c. 476.

2. Ad Fabricium, ducem Romanorum, medicus Pyrrhi, Epirotarum regis, pervenit, pollicitusque est, daturum se Pyrrho venenum, si merces sibi, in qua operae pretium foret, constitueretur. Quo facinore Fabricius egere victoriam suam non arbitratus, regi medicum detexit: atque ea fide meruit, ut ad appetendam amicitiam Romanorum compelleret Pyrrhum.

Cap. V. De constantia.

a. C. 79.
U. c. 675.

1. **CN.** Pompejus, minantibus direpturos pecuniam militibus, quae in triumpho ferretur, Servilio & Glaucia cohortantibus, ut divideret eam, ne seditio fieret, affirmavit, non triumphaturum se, sed potius moriturum, quam licentiae militum succumberet: castigatisque oratione gravi laureatos fasces objecit, ut ab illorum inciperent direptione. Ea-que invidia redegit eos ad modestiam.

(U. c. 704).

2. **C.** Caesar, seditione in tumultu civilium armorum facta, cum maxime tumentibus animis legionem totam exauctoravit, ducibus seditionis securi percussis: mox eosdem, quos exauctoraverat, ignominiam deprecantes restituit, & optimos milites habuit,

3.

II. Plut. in Pyrrho 21.
Cap. V. I. In b. civ. inter
Sullam et Marium gesto, post
reditum Pompeji ex Africa.

Plut. Pomp. 14. Plin. 7, 26.
II. Seditio ad Placentiam
facta. Diod. 41,

3. Postumius consularis cohortatus suos, cum interrogatus esset a militibus, quid imperaret, dixit, ut se imitarentur: & arrepto signo hostes primus invasit. Quem secuti, victoriam adepti sunt.

4. Cl. Marcellus, cum in manus Gallorum imprudens incidisset, circumspiciendae regionis, qua evaderet, causa, equum in orbem flexit; deinde, cum omnia esse infesta vidisset, precatus Deos, in medios hostes irrupit: quibus inopinata audacia percussis, ducem quoque eorum trucidavit, atque, ubi spes salutis vix superfuerat, inde opima retulit spolia.

a. C. 222.
U. c. 532.

5. L. Paullus, amisso ad Cannas exercitu, offe-
rente equum Lentulo, quo fugeret, superesse cladi, quamquam non per ipsum contractae, noluit; sed in eo saxo, cui se vulneratus acclinaverat, perdidit, donec ab hostibus oppressus confoderetur.

a. C. 216.
U. c. 538.

6. Varro, collega ejus, vel majore constantia post eandem cladem vixit, gratiaeque ei ab senatu & populo actae sunt, quod non desperasset rempublicam. Non autem vitae cupiditate, sed reipublicae amore se superfuisse, reliquo aetatis suae tempore approbavit. Nam & barbam capillumque submitit, & postea nunquam recubans cibum cepit; honoribus quoque, cum ei deferrentur a populo, renuntiavit, dicens, felicioribus magistratibus reipublicae opus esse.

ead.

7. Sempronius Tuditanus & C. Octavius, tribuni militum, omnibus fufis ad Cannas, cum in minoribus castris circumfederentur, suaserunt commilitonibus, stringerent gladios, & per hostium praesidia erumperent secum: id sibi animi esse, etiamsi nemini ad erumpendum audacia fuisset, affir-

ead.

man-

mantes. De cunctantibus XII omnino equitibus, Lepeditibus, qui comitari sustinuerant, repertis, incolumes Canusium pervenerunt.

8. T. Fonteius Crassus, in Hispania, cum tribus millibus hominum praedatum profectus, locoque iniquo circumventus ab Hasdrubale, ad primos tantum ordines relato consilio, incipiente nocte, quo tempore minime expectabatur, per stationes hostium erupit.

9. P. Decius, tribunus militum, bello Samnitico, Cornelio Cossio consuli, iniquis locis deprehenso ab hostibus, suavit, ut ad occupandum collem, qui in propinquo erat, modicam manum mitteret: seque ducem iis, qui mittebantur, obtulit. Avocatus in diversum hostis, emisit consulem; Decium autem cinxit obseditque. Illas quoque angustias, nocte eruptione facta, cum eluctatus esset Decius, incolumis cum militibus consuli accessit.

10. Idem fecit sub Atilio Calatino Cos. is, cujus varie traduntur nomina. Alii Laberium, nonnulli Q. Caeditium, plurimi Calpurnium Flammam vocitatum scripserunt. Hic cum demissum in eam vallem videret exercitum, cujus latera omniaque superiora hostis infederat, depoposcit, & accepit ab consule trecentos milites: quos hortatus, ut virtute sua exercitum servarent, in mediam vallem decurrit. Ad opprimendos eos undique descendit hostis, longoque & aspero proelio retentus, occasione consuli ad extrahendum exercitum dedit.

11. C. Caesar adversus Germanos & regem Ariovistum pugnaturus, confusis suorum animis, pro concione dixit, nullius se eo die opera, nisi decimae legionis, usurum: quo assecutus est, ut & decimani, tanquam praecipuae fortitudinis testimonio,

con-

concitarentur. & ceteri pudore, ne penes alios gloria virtutis esset.

12. Lacedaemonius quidam nobilis, Philippo denuntiante, multa se prohibiturum, nisi civitas sibi traderetur, Num, inquit, & pro patria mori nos prohibebit? (Ol. 110, 3)

13. Leonidas Lacedaemonius, cum dicerentur a. C. 480. Persae sagittarum multitudo nubes esse facturi, fertur dixisse: Melius in umbra propugnabimus. Ol. 75, 1.

14. L. Aelius, praetor urbanus, cum ei jus dicenti picus in capite infedisset, & haruspices respondissent, dimissa ave, hostium victoriam fore, necata, populum Romanum superiorem, at L. Aelium cum familia periturum, avem occidit, nec dare poenam dubitavit. Nostro ergo exercitu vincente, ipse cum quatuordecim Aeliis ex eadem familia in proelio est occisus. Hunc quidam non Aelium, sed Laelium fuisse, & Laelios, non Aelios periisse credunt.

15. P. Decius primo pater, postea filius in magistratu se pro republica devoverunt, admissisque in hostem equis, adepti mortem, victoriam patriae contulerunt. a. C. 340.
et 295.
U. c. 414.
et 459.

16. P. Crassus, cum bellum adversus Aristonicum in Asia gerens inter Elaeam & Myrinam in hostium copiis incidisset, vivusque abduceretur, execratus in consule Romano captivitatem, virga, qua ad equum erat usus, Thraci, a quo tenebatur, oculum eruit: atque ab eo, per dolorem concito, transverberatus, dedecus servitutis, ut voluerat effugit. a. C. 130.
U. c. 624.

17.

XII. Plut. Apoph. Lac.

XIII. Herod. 7, 205 sqq.

XV. Liv. 8, 9, 10, 28.

XVI. Suppl. in Liv. 39, 15.

49, 56, 70. Flor. 2, 20, Iust.

36, 4.

a. C. 168. 17. M. Cato Censorii filius in acie, decedente equo, prolapsus, cum se recollegisset, animadvertissetque, gladium excidisse vagina, veritus ignominiam, rediit in hostem: exceptisque aliquot vulneribus recuperato demum gladio, reversus est ad suos.

a. C. 216.
U. c. 538. 18. Petilini, a Poenis obsessi, parentes & liberos propter inopiam ejecerunt: ipsi coriis madefactis, & igne siccatis, folisque arborum & omnium animalium genere vitam trahentes, undecim menses obsidionem toleraverunt.

19. Hispani Arabricenses omnia eadem passi sunt, nec oppidum Hirtulejo tradiderunt.

a. C. 216.
U. c. 538. 20. Casilini, obsidente Hannibale, tantam inopiam perpeffi sunt, ut centum denariis murem venisse, proditum memoriae sit, ejusque venditorem fame periisse, emptorem autem vixisse: fidem tamen servare Romanis perseveraverunt.

a. C. 74.
U. c. 680. 21. Cyzicum cum oppugnaret Mithridates, captivos ejus urbis produxit, ostenditque obsessis, arbitratus futurum, ut miseratione suorum compelleret ad deditionem oppidanos. At illi cohortati ad patiendum fortiter mortem captivos, servare Romanis fidem perseveraverunt.

22. Segovientes, cum a Viriatho liberi & conjuges caederentur, praeoptaverunt spectare supplicia pignorum suorum, quam ab Romanis deficere.

23. Numantini, ne se dederent, fame mori, praefixis foribus domuum suarum, maluerunt.

Cap. VI. De affectu & moderatione.

1. Q. Fabius, hortante filio, ut locum idoneum paucorum jactura caperet, Visne, inquit, tu ex illis paucis esse? 2.

XVII. In pugna cum Perseo. XX. Liv. 23, 19. Plin. h. n. Iust. 33, 2. Plut. in Aem. 8, 57. Front. 3, 14. 15. Paulo 21. XXIII. Flor. 2, 18. 15.

XVIII. Liv. 23, 30.

2. Xenophon, cum equo veheretur, & pedites jugum quoddam occupare jussisset, unusque ex eis obmurmurando diceret, facile tam laboriosa sedentem imperare, desiluit, & gregalem equo imposuit, cursu ipse pedestri ad destinatum jugum contendens. Cujus facti ruborem cum perpeti miles non posset, iridentibus commilitonibus, sponte descendit. Xenophontem vix universi perpulerunt, ut conscenderet equum, & laborem suum in necessaria duci munera reservaret.

3. Alexander, cum hieme duceret exercitum, residens ad ignem, recognoscere praetereuntes copias coepit; cumque conspexisset quendam prope exanimatum frigore, considere loco suo jussit, dixitque ei: Si in Persis natus esses, in regia sella resedisse tibi capital foret; in Macedonia nato, conceditur.

4. Divus Augustus Vespasianus, cum quendam adolescentem, honeste natum, militiae inhabilem, angustiaram rei familiaris causa eductum ad longiorem ordinem rescisset, censu constituto, honesta missione exauctoravit.

Cap. VII. De variis consiliis.

I. CAESAR dicebat, idem sibi esse consilium adversus hostem, quod plerisque medicis contra vitia corporum, fame potius, quam ferro superandi.

2. Domitius Corbulo dolabra, id est operibus, hostem vincendum esse dicebat.

3. L. Paullus imperatorem, senem moribus dicebat esse oportere: significans moderatiora sequenda consilia.

4.

II. Xenoph. exp. Cyr. 3. 3. III. Curt. 3. 4.
fine.

4. Scipio Africanus fertur dixisse, cum eum quidam parum pugnacem dicerent, imperatorem me mater, non bellatorem, peperit.

5. C. Marius Teutono provocanti eum, & postulanti, ut prodiret, respondit: Si cupidus mortis esset, laqueo eum vitam posse finire. Cum deinde instaret, gladiatorem contemptæ staturæ & prope exactæ ætatis objecit ei, dixitque, Si eum superasset, cum victore congressurum.

6. Q. Sertorius, quod experimento didicerat, imparem se universo Romanorum exercitui, ut barbaros quoque inconsulte pugnam deposcentes, doceret, adductis in conspectum duobus equis, eorum praevalido alteri, alteri admodum exili, duos admovit juvenes similiter affectos, robustum & gracilem: ac robustiori imperavit equi exilis universam caudam abrumpere; gracili autem, valentioris per singulos pilos vellere. Cumque gracili successisset, quod imperatum erat, validissimus cum infirmi equi cauda sine effectu luctaretur: Naturam, inquit Sertorius, Romanorum virium per hoc vobis exemplum ostendi, milites. Insuperabiles sunt universos aggredienti, eosdem lacerabit & carpet, qui per pattes attentaverit.

2. C. 174.
U. c. 580.

7. Valerius Laevinus Cos. cum intra castra sua exploratorem hostium deprehendisset, magnamque copiarum suarum fiduciam haberet, circumduci eum iussit, terrendique hostis causa, exercitus suos visendos speculatoribus eorum, quoties voluissent, patere.

p. C. 9.
U. c. 762.

8. Caelius primipilaris, qui in Germania post Variam cladem obsessis nostris pro duce fuit, veritus, ne barbari ligna, quæ congesta erant, vallo admoverent, & castra ejus incenderent, simulata ligno-

VI. Vide 1, 10, 1.

in Mediceo Cod.

VII. *Patere* sc. adjecit. Sic

VIII, Cf. 3, 15. 4. Vellej. 2, 20.

lignorum inopia, missis undique qui ea furarentur, effecit, ut Germani universos truncos amolirentur.

9. Cn. Scipio, bello navali amphoras pice & taeda plenas in hostium classem jaculatus est, quarum jactus & pondere foret noxius, & diffundendo, quae continuerant, alimentum praestaret incendio. a. C. 260, U. c. 494.

10. Hannibal regi Antiocho monstravit, ut in hostium classem vascula jacularetur viperis plena, quarum metu perterriti milites a dimicatione & nauticis ministeriis impedirentur.

11. Idem fecit, jam cedente classe sua, Prusias. a. C. 184.

12. M. Porcius impetu in classem hostium cum transiluisset, deturbatis ex ea Poenis, eorumque armis & insignibus inter suos distributis, multas naves hostium, quos sociali habitu fefellerat, merisit.

13. Athenienses, cum subinde a Lacedaemoniis infestarentur, diebus festis, quos sacros Minervae extra urbem celebrabant, omnem quidem colentium imitationem expresserunt, armis tamen sub veste celatis. Peracto ritu suo, non statim Athenas reversi, sed protinus inde raptim ad Lacedaemonem versus agmine, eo tempore, quo minime timebantur, agrum hostium, quibus subinde praedae fuerant, ultro depopulati sunt.

14. Cassius onerarias naves, non magni ad alia usus, accensas opportuno vento in classem hostium misit, & incendio eam consumpsit. a. C. 48, U. c. 706.

15.

IX. Res dubia est. Duo enim Cneji h. navale gesserunt: alter Cos. cum Duilio. U. c. 494 et dux classis Rom. Alter cum classe et exercitu in Hisp. adversus Hasdrubalem U. c. 536 missus, proelium cum eo navale commisit. Cf. Polyb. I, 21 et 3, 96.

X. XI. Non Antiocho sed Prusiae id monstravit in b. ejus cum Eumene. Vide Nep. Hann. II, Iust. 32, 4.

XIV. Accendebat Caesatis classem apud Siciliam. Caes. b. civ. 3, 101.

a. C. 207.
U. c. 547. 15. M. Livius, fuso Hasdrubale, hortantibus eum quibusdam, ut hostem ad internecionem persequeretur, respondit: Aliqui & supersint, qui de victoria nostra hostibus nuntient.

16. Scipio Africanus dicere solitus est, hosti non solum dandam esse viam fugiendi, sed etiam muniendam.

a. C. 427.
Ol. 88, 2. 17. Paches Atheniensis affirmavit, incolumes futuros hostes, si deponerent ferrum: ejusque obsecutos conditionibus, universos, qui in sagulis ferreas fibulas habuissent, interfici iussit.

18. Hasdrubal, subigendorum Numidarum causam ingressus fines eorum, resistere parantibus affirmavit, ad capiendos se venisse elephantos, quibus ferox est Numidia. Ut hoc permitterent, poscentibus securitatem promisit: & ea persuasione avocato adortus, sub leges redegit.

a. C. 376.
c. Ol. 101, 1. 19. Alcetas Lacedaemonius, ut Thebanorum comineatum facilius ex inopinato aggrediretur, in occulto paratis navibus, tanquam unam omnino haberet triremem, vicibus in ea remigem exercebat: quodam deinde tempore omnes naves in Thebanos transnavigantes immisit, & comineatibus eorum potitus est.

(a. C. 321.)
(Ol. 114, 4.) 20. Ptolemaeus adversus Perdiccam, exercitum praevalentem, ipse invalidus, omne pecudum genus religatis a tergo, quae traherent, sarmentis agendum per paucos curavit equites: ipse praegressus cum copiis, quas habebat, effecit, ut pulvis quem pecora excitaverant, speciem magni frequentis exercitus moveret, cujus expectatione territus vicit hostem. 21

XVI. Liv. 27, 49.

XVII. Expeditio fortasse est haec in Mityleneaeos, quos necare omnes, Athenienses ei imperaverant. Thucyd. 3, 36. 49. 50. Diod. 12, 55.

XIX. Inter motus belli, de duro Lacedaemoniorum Graeciae imperio, orti Xenoph. 5, 4. 56. Diod. 15, 30-34.

XX. Diod. 18, 34. Polyaeus, 4, 18.

21. Myronides Atheniensis adversus Thebanos, a. C. 456. Ol. 81, 1-
 equitatu praevalentes, pugnaturus, in campis suos
 edocuit, manentibus esse spem aliquam salutis, ce-
 dentibus autem perniciosissimum. Qua ratione con-
 firmatis militibus, victoriam consecutus est. 199.

22. L. Pinarius in Sicilia praesidio Hennae prae- a. C. 214. U. c. 540.
 positus, claves portarum, quas penes se habebat,
 repositis magistratibus Hennensium, quod sus-
 pectos eos, tanquam transitionem ad Poenum pa-
 rarent, habebat, petiit unius noctis ad deliberatio-
 nem spatium: indicataque militibus fraude Graeco-
 rum, cum praecepisset, ut parati postera die signum
 expectarent, prima luce assistentibus redditurum se
 claves dixit, si idem omnes Hennenses censuissent.
 Ob eam causam universa multitudo convocata in
 theatrum, & idem flagitante, manifesta desistendi
 voluntate, signo militibus dato, universos Hennen-
 ses cecidit.

23. Iphicrates, dux Atheniensium, classem suam a. C. 357. Ol. 105, 4.
 hostili habitu instruxit, & ad eos quos suspectos
 habebat, invecus, cum effuso studio exciperetur,
 prehensa eorum perfidia, oppidum diripuit.

24. Ti. Gracchus, cum edixisset futurum, ut ex a. C. 214. U. c. 540.
 volonum numero fortibus libertatem daret, igna-
 ros crucibus affigeret, & quatuor millia ex his,
 qui segnius pugnaverant, metu poenae in quendam
 montem collem coissent, misit, qui eis dicerent,
 ut sibi exercitum volonum vicisse videri, quod
 hostes fugissent: & sic eos, & sua fide, & ipsorum
 metu exsolutos, recepit..

I 2

25.

XXI. Thebani, quod Xerxi
 auxilia praestiterant, ab Athe-
 ensibus imperio Boeotico pri-
 vati erant, Spartani tunc iis auxi-
 a miserunt. Thucyd. 1, 108.
 109. 11, 81-83.

XXII. Liv. 24, 37.

XXIII. Res acta adversus
 Chios, Rhodios, et Coos,
 qui rebellaverant contra Athe-
 nenses. Diod. 16, 21.

XXIV. Liv. 24, 16.

- a. C. 217.
U. c. 537. 25. Hannibal post proelium, quo ingentem cladem ad Thrasymenum Romani acceperunt, cum sex millia hostium, interposita pactione, in potestatem suam redegit, socios Latini nominis benignè in civitates suas dimisit, dicitans, se Italiae liberandae causa bellum gerere: eorumque opera aliquot populos in deditionem accepit.
- a. C. 208
U. c. 546. 26. Mago, cum Locri obsiderentur a Crispino classis nostrae praefecto, diffudit ad Romana castrorum, Hannibalem, caeso Marcello, ad liberandos obsidione Locros venire: clam deinde equites emissos iussit a montibus, qui in conspectu erant se ostendere. Quo facto effecit, ut Crispinus, Hannibalem adesse ratus, conscenderet naves, ac fugeretur.
- a. C. 133.
U. c. 621. 27. Scipio Aemilianus, ad Numantiam, omnibus non cohortibus tantum, sed centuriis sagittarios & funditores interposuit.
- a. C. 368.
(Ol. 103.) 28. Pelopidas Thebanus, cum a Thessalis in fugam versus, flumen, in quo tumultuarium fecerant pontem, liberasset, ne sequentibus hostibus idem transitus maneret, novissimo agmini praecipit, incenderent pontem.
- a. C. 211.
U. c. 543. 29. Romani cum Campanis equitibus nulli modo pares essent, Q. Naevius centurio in exercitu Fulvii Flacci Procos excogitavit, ut delectos ex toto exercitu, qui velocissimi videbantur, & mediocres erant staturae, parvulis non amplis, & glaucis gladiisque, ac septenis singulos hastis quaternorum circiter pedum armaret, eosque, adjunctos equitibus, juberet usque ad moenia provehi: deinde ibi positos nostris equitibus, incipere inter hostium equitatum proeliari. Quo facto vehementer

XXV. Liv. 22, 6, 7.

XXVI. Liv. 27, 28.

XXVIII. Bello adversus tyran-

num Phraeorum, Nepos Pel.

XXIX. Inter obsidionem Ca-

puae. Liv. 26, 4.

ter & ipsi Campani afflicti sunt, & maxime equi
 eorum: quibus turbatis, prona nostris victoria fuit.

30. P. Scipio in Lydia, cum die ac nocte imbre
 continuo vexatum exercitum Antiochi videret, nec
 homines tantum aut equos deficere, verum arcus
 quoque madentibus nervis inhabiles factos, exhor-
 tatus est fratrem, ut postero, quamvis religioso,
 die committeretur proelium. Quam sententiam se-
 cuta victoria est.

a. C. 190.
 U. c. 564.

31. Catonem, vastantem Hispaniam, legati Ille-
 rgetum, qui sociorum populus erat, adierunt, ora-
 veruntque auxilia. Ille, ne aut abnegato adjutorio
 socios alienaret, aut diducto exercitu vires minue-
 ret, tertiam partem militum cibaria parare, & na-
 ves ascendere iussit, dato praecepto, ut causati ven-
 tos, retro redirent. Praecedens interim adventantis
 auxilii rumor, ut Illegetum excitavit animos, ita
 nostium consilia discussit.

a. C. 195.
 U. c. 559.

32. C. Caesar, cum in partibus Pompejanis ma-
 gna equitum Romanorum esset manus, eaque ar-
 morum scientia milites conficeret, ora oculosque
 eorum gladiis peti iussit: & sic averfam aciem ce-
 dere coegit.

a. C. 49.
 U. c. 705.

33. Vaccaeii, cum a Sempronio Graccho collatis
 ignis urgerentur, universas copias cinxere plau-
 stris, quae impleverant fortissimis viris, muliebri
 veste tectis. Sempronium quoque, tanquam adver-
 sus feminas, audentius ad obsidendos hostes con-
 surgentem, hi, qui in plaustris erant, aggressi fu-
 gaverunt.

a. C. 178.
 U. c. 574.

I 3

34.

XXX. P. Scipio frater Con-
 sulis Scip. tum, cum proe-
 lium in Lydia circa Thyatira,
 prope fl. Phrygium committeba-
 tur, aeger Elaeae erat. Liv. 37,
 371qq. Appian. Syr. 29 1qq.

XXXI. Liv. 34, 11.
 XXXII. In pugna Pharsalica.
 Plut. in Caes. 44.
 XXXIII. Suppl. in Liv. 41, 4,
 Victor. V. I. 57.

a. C. 320.
Ol. 115, 1.

34. Eumenes Cardianus ex successoribus Alexandri, in castello quodam clausus, quo exercere equos non poterat, certis quotidie horis ita suspendebat, ut posterioribus pedibus innixi, prioribus allevatis, dum naturalem assistendi appetur consuetudinem, ad sudorem undique crura jactarent.

a. C. 195.
U. c. 559.

35. M. Cato, pollicentibus barbaris duces itinerum, & insuper praesidium, si magna summa e promitteretur, non dubitavit polliceri: quia a victoribus ex spoliis hostilibus poterat dare, a interfectis, exsolvebatur promisso.

36. Q. Maximus transfugere ad hostes volentes Statilium, nobilem clarae operae equitem, vocat ad se iussit, eique excusavit, quod, invidia comilitonum, virtutes illius ad id tempus ignorasset. donato ei equo, pecuniam insuper largitus, obtinuit, ut, quem ex conscientia trepidum arcesserat, laetum dimitteret, & ex dubio in reliquum non minus fidelem, quam fortem, haberet equitem.

37. Philippus cum audisset, Pythiam quandam bonum pugnatorem, alienatum sibi, quod tres filias inops vix aleret, nec a rege adjuvaretur, mentibus quibusdam, uti eum caveret: Quid si, inquit, partem corporis aegram haberem, absciderem potius, quam curarem? Deinde familiariter secreto elicitum Pythiam, accepta difficultate necessitatum domesticarum, pecunia instruxit: ac meliorem fidelio remque habuit, quam habuerat, antequam offenderet.

a. C. 208.
U. c. 546.

38. T. Quinctius Crispinus, post infaustam adversus Poenos dimicationem, qua collegam Marcellum amiserat, cum comperisset, potitum annulo interfecti Hannibalem, literas circa municipia totius

XXXIV. Plut. et Nep. in ej. 1, 1.
vitis. Diod. 18; 42.

XXXV. Celtiberico bello cf. 1.

XXXVI. Viator. 43.

XXXVIII. Liv. 27, 28.

totius Italiae dimisit, ne crederent epistolis, si quae Marcelli annulo obfignatae perferrentur: monitione confectus, ut Salapia, & aliae urbes frustra Hannibalis dolis tentarentur.

39. Post Cannensem cladem percussis ita Romanorum animis, ut pars magna reliquiarum nobilissimis auctoribus deferendae Italiae iniret consilium, P. Scipio adolescens admodum, impetu facto, in eo ipso, in quo talia agitabantur, coetu pronuntiavit, manu se sua interfecturum, nisi qui jurasset, non esse sibi mentem destituendae reipublicae. Cumque ipse primis se religione tali obligasset, stricto gladio mortem uni ex proximis minatus, nisi acciperet sacramentum, illum metu, ceteros etiam exemplo, coegit ad jurandum.

a. C. 216,
U. C. 538.

40. Volscorum castra cum prope a virgultis silvae posita essent, Camillus ea omnia, quae conceptum ignem usque in vallum perferre poterant, incendit: & sic adversarios exiit castris.

41. P. Crassus, bello sociali, eodem modo prope cum copiis omnibus interceptus est.

42. Q. Metellus in Hispania castra moturus, cum in agmine milites* continerent se intra castra, Hermocrates detentos eos postero die habilioribus jam suis tradidit, bellumque confecit.

43. Miltiades, cum ingentem Persarum multitudinem apud Marathona fudisset, Athenienses circa gratulationem morantes compulit, ut festinarent ad opem urbi ferendam, quam classis Persarum petebat. Cumque praecurrisset, impleissetque moenia armatis, Persae rati ingentem esse numerum Atheniensium, & alio milite apud Marathona pu-

a. C. 490.
Ol. 72, 3.

I 4

gna-

XXXIX. Liv. 22, 53. Val. Max. 5, 6, 7.

XL. Cf. 2, 4, 15.

XLI. Cf. 2, 4, 16.

XLII. Hic locus mutilus est. De Hermocrate vid. 2, 9, 7.

XLIII. Herod. 6, 116. Iust. 2, 7, 8.

gnatum, alium pro muris suis opponi, circumactis extemplo navibus Asiam repetierunt.

a. C. 593.
Ol. 46, 2. 44. Pisistratus Atheniensis, cum excepisset Megarensium classem, qua illi ad Eleusin noctu applicuerant, ut operatas Cereris sacro feminas Atheniensium raperent, magnaue edita caede eorum, ultus esset suos, eadem, quae ceperat, navigia Atheniensi milite complevit. quibusdam matronis habitu captivarum in conspectu locatis. Qua facie decepti Megarense, tanquam suis, & cum successu renavigantibus, effuse obvii, inermesque, rursus oppressi sunt.

a. C. 470.
Ol. 77, 3. 45. Cimon, dux Atheniensium, victa classe Persarum apud insulam Cyprum, milites suos captivis armis induit, et eisdem barbarorum navibus ad hostem navigavit in Pamphylia apud flumen Eurymedonta. Persae, quia et navigia et habitum superstantium agnoscerent, nihil caverunt. Subito itaque oppressi, eodem die et navali et pedestri proelio victi sunt.

XLIV. Polyæn. I, 20. Ali- XLV. Thucyd. I, 100. Diod.
ter rem narrat Plut. in Solone II, 61. Plut. in Cimone 12.
8. sqq.

I N D E X

HISTORICUS ET GEOGRAPHICVS.

- Abydus** urbs in Troade ad fretum Hellepontii, Cestum contra 1. 4, 7n. *Abydeni* Alcibiadem infestant 2. 7, 6.
- Achaja propria* est pars Peloponnesi superior. Sed *Achaja provincia* Rom. totam Graeciam praeter Macedoniam continebat 2. 4, 4.
- M. Acilius Glabrio** Cos. vicit Antiochum 2. 4, 4.
- Adathas* quidam infidiatur Lucullo 2. 5, 3.
- Aegos potami* fl. supra Cestum in Chersoneso cum opp. ej. nom. clade Athen. memorabilis 2. 1, 18.
- Aegyptii* a Persis subacti (vid. Persia) saepius rebellavere 2. 3, 13; 5, 6. vincuntur a Caesare b. Alexandrino 1. 1, 6.
- L. Aelius** paetor urb. 4. 5, 14. *Aelii* ib.
- Aemilia via* a Placentia ad Ariminum ab Aem. Lepido strata, (Liv. 39, 2) 2. 5, 39.
- Aemilianus* V. P. Cornel. Scip.
- L. Aemilius Barbula** s. Papus (Paulus) Tarentinos vincit 1. 4, 1 n.
- L. Aem. Papus** Bojos vincit 1. 2, 7 et Lucanos 1. 4, 1.
- L. Aem. Paullus** Cos. cadit in pugna Cannensi 4. 5, 5 et 6.
- L. Aem. Paullus** Procos. b. cum Liguribus Ingaunis gerit 3, 17, 2, cum Perseo 2, 3, 20.
- Aem. Rufus* praef. equ. 4. 1, 28.
- M. Aem. Scaurus**, ej. disciplina 4. 1, 13. exercitus 4. 3, 13.
- Aequi* pop. Ital. inter Latium et Sabinos 2. 8; 2; 3. 1, 1.
- Aesernia* Samnit. Ital. prope fl. Vulturnum 1. 5, 17.
- Aetolia* regio Graeciae, a fl. Ache- loo ad fret. finis Corinthiaci 2. 5, 19. *Aetoli* plura bella gessere cum Maced. regibus, Antigono 2. 6, 5. et Philippo 1. 4, 6. Fuere socii Antiochi 2. 4, 4; 7, 14. eorum dux *Nicostratus*. 1. 4, 4. — 2. 5, 19.
- Afranius et Petrejus*, legati Pompeji in Hisp. sese dederunt Caesari 1. 5, 9; 8, 9; 2. 1, 11; 5, 38; 13, 6.
- Afri* dicuntur Carthaginenses 1. 8, 11. sunt mercenarii Carthaginensium 2. 2, 11; 3, 1. adversus eodem rebellant 2. 5, 12.
- Africa propria*, s. Carthaginensis, incipit a fl. Tusca, termino Numidiae, ad sinum usque Syrtis minoris, aut fl. Tritonem 1. 2, 3. dicta pro Libya 1. 7, 7. (2. 2, 10) *Africanus* V. Corn. Scip.
- Agathocles* Syracus, patre figulo, e duce tyrannus Syracusan. factus, b. cum Carthagg. gerit, ipse, dum illi Syracusas obsidebant, cum classe in Africam tra-

INDEX HISTORICUS

- trajicit, et Carthaginem oppugnaturus fuisset, nisi seditiones in Sicilia ortae eum avocassent. In illo itinere solis eclipsis erat d. XV Aug. I. 12, 9.
- Agefilaus* Laced. fil. Archidami, post fratris Agidis, natu majoris mortem rex factus, expedit. in Asiam adversus Persas suscipit et rem bene gerit I. 8, 12; II, 17. concitatis autem a Dario Graecis ad b. Lacedaemoniis inferendum, revocatus est, et praeda onustus ex Asia rediit; in itinere ei sese Thebani aliique opposuere, quos vicit I. 4, 2 et 3; 10, 3; II, 5; 2. 6, 6. obsedit Phocenses 3. 11, 2.
- Agrirentum* opp. Sicil. 3. 2, 6; 10, 5. eorum tyrannus Phalaris 3. 4, 6.
- Albani incolae*. *Albae Longae* in Latio, prope Romam 2. 7 I.
- Albania* regio inter m. Caspium, Iberiam, Caucasios montes et Armeniam 2. 3, 14.
- Alcetas* Laced. 4. 7, 19.
- Alcibiades* Athen. cum Lamacho et Nicia dux expeditionis Athen. in Sicil. ad auxilium Leontinis adv. Syracusanos ferendum, (potius spe potiundae hujus inf.) 3. 2, 6; 6, 6. cf. *Hermocrates*. Cum interea domi accusatus esset et revocaretur, ad Spartanos fugit, iisque Deceliam muniendi auctor fuit I. 3, 9. Inde ad Tisaphernen cum confugisset, Persasque a societate Spartanorum abducere tentaret, brevi post ab exilio revocatur et imperator factus suis in Hellesponto auxilia tulit 2. 7, 6. Min-
- darum Persasque duobus eodem die proeliis ad Aspendum et Cyzicum vincit 2. 5, 44 et 45. Cyzicum et Byzantium recepit 3. 9, 6; 11, 3. (Athinas tuetur 3. 12, 1 not).
- Alexander* rex Epirot. fil. Pyrrhi 2. 5, 10. (Leucadiam oppugnat 3. 4, 5.)
- Alexander* magnus, fil. Philippi, rex Maced. subacta Thracia et pacata Graecia, b. a patre jam paratum Persis infert I. 2, 3; 3, 1; 5, 11; 2. 11, 3; 4. 2, 4. Darium ad Arbelam vincit 2. 3, 19. post Tyri expugnationem a Carthagg. timetur I. 2, 3. per desertam Libyae ad oraculum Iovis Hammonis, cujus filium se jactabat, proficiscitur I. 7, 7. Persem regem Indorum ad Hydaspem fundit I. 4, 9 et 10. Moritur Babylone (a. C. 323) 3. 4. 5. ej. abstinentia 2. 11, 6; 4. 3, 10; 6, 3. successores I. 5, 11; 4. 7, 34. (commutatus cum Cyro 3. 7, 4). I. 11, 14; 2. 5, 17.
- Alexandria* caput Aegypti, ab Alexandro m. condita. *Alexandrinimores* molles ac corrupti. I, 5. *Alexandr. b. v. Jul. Caesar.*
- Alyattes* s. *Halyattes* rex Lydiae, pacem cum Milesiis post diuturna bella facit 3. 15, 6.
- Ambiorix* princeps Eburonum, pop. inter Mosam et Rhenum, vincit legatos Caesaris bello Gall. 3. 17, 6.
- Ambracia* urbs Epiri cum portu ad sinum Ambracium ab Actolis obsessa; cum his in ditionem Rom. venit 2. 7, 14.
- Amphipolis* colon. Atheniensium in

- in Thracia ad fl. Strymona, a Laced bello petita 1. 5, 23. eorum praef. Diodorus 3. 16, 5.
- Anaxibius* Laced. dux ad Hellefp. contra Iphicratem 1. 4, 7. n. 2. 5, 42.
- Antigonus* fil. Demetrii Poliorcettis, r. Maced. (Ol. 175, 4) cogn. Gonatas, gessit b. cum Alexandro, Pyrrhi filio, Aetolisque ejus sociis 2. 6, 5. Graecorum civitates subigere tentat v. c. Athen. 3. 4, 2. ej. vel Antigoni, reg. Syriae severitas in filium 4. 1, 10.
- Antiochus* rex Syriae propter potentiam magnus dictus, bello Asiam Graeciamque petit, et ab Hannibale, qui exul ad eum fugerat, Aetolisque adversus Romanos incitatur 1. 8, 7; 4. 7, 10; 3. 2, 9. Ephesum occupat 3. 9, 10. b. cum Romanis, quos Achaei in auxilium vocaverant, gerit. ab Acilio Glabrione in Graecia 2. 4, 4. a P. Corn. Scip. Asiatico in Asia victus est 4. 7, 30.
- Antiochus Sidetes*, fil. Demetrii Soteris, rex Syriae, in Tryphonem aemulum regni b. gerit 2. 13, 2.
- Antipater* praef. Macedoniae a Philippo et Alexandro constitutus 1. 4, 13 Thracum Graecorumque motus, audita Alex. morte, opprimit, Agidemque Laced. fundit 2. 11, 4.
- Antium* Volscor. urbs 3, 1, 1.
- M. Antonius* b. civ. aggreditur cum Caesaris intersectoribus. Decimum Brutum Gallia excedere jussum, Mutinae obsidet 3. 13, 7; 14, 3. Pausam Cos. fundit 2. 5, 39. ab altero vero Cos. Hirtio et Octaviano victus obsidionem Mutinae tollit 1. 7, 5. Triumviratum cum Octaviano et Lepido init, copias cum Octav. in Maced. transmittit, et pugna Philippensi Cassium et Brutum vincit. — Ventidium adv. Parthos mittit, et rebus ab hoc prospere gestis, ipse ad expedit. Parthicam proficiscitur; sed res male processit 2. 3, 15; 13, 7. c. discipl. 4. 1, 37.
- Apennini* montes a Liguria ad Siculum fretum procurrentes. Italiam in supernatam et infernatam dividunt. 1. 8, 3.
- Apollonius* praef. Saniorum 3. 3, 5.
- Appius* V. *Claudius*.
- Aquillius* procol. in Sicil. b. fervile confecit 4. 1, 36.
- Arabes* 2. 5, 16.
- Arabricenses* pop. Hisp. s. Lusitan. ad Tagum 4. 5, 19. (sed melior lectio est *Consaburense* pop. Hisp. Tarrac. inter Forletum et Laminium).
- Arbela* opp. vel vicus Assyr. prope fl. Capros et vicum Gaugamelam, victoria Alex. insignis 2. 3, 19.
- Arcadia* Pelopon. pars intima 3. 2, 7. plures continebat civitates v. c. Tegeatium Mantiniensium etc. quae et inter se et cum finitimis v. c. Laced. 1. 11, 9. Eleis, Messeniis 3. 2, 4. aliisque gessere bella Iis auxilia tulerunt Thebani. v. *Epanin*. *Archidam*.
- Archelaus* praef. Mithrid. in Capadocia. adv. Sullam dimicat. 1. 5, 18; 2. 3, 17; 8, 12. Athenas fortiter defendit 1. 11, 20.
- Archi*.

INDEX HISTORICUS

- Archidamus* Laced. fil. Agefilai gerit b. cum Arcad. qui Thebanos in Peleponn. auxilio vocaverant 1. 11, 9.
- Ardys* Illyrius b. cum Aryba gerit 2. 5, 19.
- Ariovistus* Germanorum rex, occupatis Sequanorum, soc. pop. Rom. agris, a Caesare, ob id a Sequanis accito, vincitur 1. 11, 3; 2. 1, 16; 4. 5, 11.
- Aristidis* filiae 4. 3, 5.
- Aristippus* Laced. Tegeam cepit 3. 2, 8. (Plutarchus solus Aristippi tyr. Argivorum mentionem facit. Contra Diod. (15, 59. Ol. 102, 3) refert, Agefilaum quendam copias contra Tegeatas eduxisse eorumque urbem oppugnasse.
- Aristonicus* matre Ephesia, filia citharoedi; se filium Eumenis regis Pergami professus, post Attali, regum Pergamenorum postremi, mortem, ejus regnum, cuius heres pop. Rom. constitutus erat, sibi vindicat; P. Licin. Crassum proelio fudit 4. 5, 16. a Cos, M. Perperna vero victus et Romae in carcere strangulatus est.
- Armenia major et minor.* Illius fines fuere a meridie Taurus et Mesopotamia, ab ortu Media, a septentr. Albania et Iberia, ab occ. Armenia minor 2. 1, 14; 2, 4; 5, 33; 4. 1, 21 et 28. Centrites fl. in sine Carduchorum prope Tigranocertam 1. 4, 10 n. *Armenii* ib.
- Arminius* fil. Sigimeri, principis Cheruscorum, dux Germanorum; Rom. exercitum in sylvas perductum ad Teutobur-
- gum (in comit. Lippenfi), caedit (p. C. 9) 2. 9, 4. (cf. Tac. Ann. 60, 61. Vellej. 2. 117. 119. Dio. 56, 18 (qq. Flor. 4, 12-31) V. Quintil. Varus.
- Arpi* opp. Apuliae 3. 9, 2.
- Artaxerxes* fil. Darii, cogn. Mneumon, rex Persarum; Cyrum fratrem iuniorem rebellantem vincit et ipsum occidit proelio ad Cynaxa, quamquam pars sui exercitus a Graecis, Cyri auxiliis duce Clearcho Spartano conductis, fugata erat 2. 3. 6; 4. 2, 5 et 7.
- Arusini campi* in Samnio circa Beneventum 4. 1, 14.
- Arybas* rex Molossorum 2. 5, 19.
- Asculum* alterum opp. Apuliae 2. 3, 21 alterum in Piceno 3. 17, 8. Ibi fuere capita conjunctionis in b. sociali ib.
- Asia* in citeriorem et ulteriorem vel minorem ac majorem dividi solet; illa erat Peninsula. — 2. 11, 3; 3. 17, 5; 4. 5, 16; 7, 43.
- Ategua* urbs Hisp. Baeticae 3. 14, 1.
- Atheas* rex Scytharum 2. 4, 20.
- Athenae* urbs Atticae, prope ad sinum Saronicum; ejus muri bis a Persis et Laced. dejecti, sed ab Athen. restituti 1. 1, 10 n. triplicem habuit portum Piraeum, Munychiam et Phalereum; (hic minus usitatus). Hi portus muris cum urbe conjuncti, quorum ii, qui a Piraeo ad urbem usque a Themistocle conditi erant, *Longi Muri* dicti, XL stadia habebant; et Piraei cum Munichia univ. ambitus LX stadia 1, 5, 7; 11, 20.

ET GEOGRAPHICUS.

20. Urbs capta a Sulla.
- Athenienses* bella plura gessere cum Megarensibus de insula Salamine, quam amissam Pisistratus recuperavit. V. *Pisistr.* Pisistrati filiorumque Hipparchi et Hippiae tyrannis (Ol. 55, 1 — Ol. 67, 3.) b. primum duce Hippia cum Lacedaem. rege Cleomene, qui consilium ceperat Pisistratidas Athenis expellere 2. 2. 9. Cum Hippias ad Persas fugisset, Athenienses Ioniae civitatibus, quae a Persis defecerant, auxilia tulere, Sardesque incendere, quae causa fuit *Primi b. Persici* cum Dario gesti. a. C. 494-490 cf. *Miltiad. Secundi b. Persici* cum Xerxe a. C. 480-479 cf. *Themistocl.* b. cum Persis continuatum ad Ol. 82, 4. a. C. 449. — Relicta urbe bis sese in Troezenam et alias propinquas regiones conferunt 1. 3, 6 et 7. Iterum muniunt urbem invitis Laced. 1. 1. 10. iuperium maris sibi vindicant Ol. 77, 3 — b. cum Thebanis duce *Myronide.* *Bellum Peloponnesiacum* Vide *Pelop.* cf. *Pericles, Paches, Alcibiades.* Peloponnesum cum classe infestant 1. 3, 9. Athenas capere frustra tentat Agis 3. 12. 1. proelio ad Aegos potamos a *Lysandro* victi et imperio privati 2. 1, 18. Eorum res restituta ab *Iphicrate, Timotheo, Charete, Chabria.* b. cum *Philippo* et *Antigono.* (ad b. cum Laced. pertinent 3. 15, 2; 4. 7, 13).
- Athmos* proprie est pagus Atticae, sed vide not. ad 2, 5, 26.
- A. Atilius Calatinus* Cos. 1. 5, 15; 4. 5, 10.
- M. Atilius Regulus* Cos. b. cum Samnitibus gessit 2. 8, 11; 4. 1, 29.
- M. Atil. Regulus* Cos. b. Pun. I. trajecto in Africam exercitu rem bene adv. Carthagg. gerit; tandem a Xanthippo victus et captus est 2. 3, 10. *Atilii Reguli* cujusdam continentia 4. 3, 3.
- Atrebas* V. *Commius.*
- Attalus* rex Pergami, vincit Gallograecos 2. 13, 1.
- C. Aurelius Cotta* Cos. b. Pun. I. in Sicilia rem gerit adv. Poenos. 4. 1, 22, 30 et 31. cf. *Cotta.*
- Autophradates* Perses, Lydiae praef. et dux copiarum regiarum contra Datamem, a quo vincitur 2. 7, 9. contra Pisidas rebellantes 1. 4, 5.
- Babylon*, caput Babyloniae ad fl. Euphratem, a Semiramide condita 3. 3. 4; 7, 4 et 5.
- Balears* duae insulae Hisp. in mari mediterr. quarum incolae jaculatores et funditores periti fuere 2. 3, 16.
- Banti* Nolanus 3. 16, 1.
- Barca Hamilcar* classis in Sicilia praef. 3. 10, 9.
- Beneventum* urbs in Samnio ad fl. Sabatum 4. 1, 14.
- Boeotia*, regio inter Atticam Locridem et Phocidem 2. 8, 12. cf. *Xanthus.*
- Boji* pop. Gall. Cisalp. 1. 2, 7; 6, 4.
- Brasidas* Laced. Amphipolium cepit 1. 5, 23.
- Britannia* 2. 13, 11.

INDEX HISTORICUS

- Brundisium* urbs Messapiae s. Calabriae, ubi transitus commodissimus in Graeciam, praesertim versus Dyrhachium erat 1. 5, 5.
- Bruttii* pop. Italiae infer. ad mare 2. 3, 21.
- D. Brutus* Galliae Cisalp. praef. unus ex interfectoibus Caesaris, ab Antonio provincia excedere iussus Mutinae obsidetur, et a Coss. liberatur 3. 13, 7 et 8.
- M. Brutus* praetor urb. Caesarem interfecit, et hostis patriae damnatus, ab Antonio et Octaviano ad Philippos in Macedonia victus sese ipsum perfodit 4. 2, 1. *Brutiani* ib.
- Byzantium* urbs nobilis in Bosphoro Thracico ad Hellesp. nunc Lacedaemoniorum nunc Athen. juris plerumque tamen libera erat 1. 3, 4; 4. 13; 3. 11, 3.
- Cadurcorum* civitas in Gallia Aquitan. 3. 7, 2.
- C. Caecilius Metellus* Cof. in Sicilia, vincit Carthagg. 2. 5, 4; 1. 7, 1.
- Q. Caec. Metellus Macedonicus* imperator in Hisp. adv. Celtiberos 1. 1, 12; 3. 7, 3; 4. 1, 23.
- Q. Caecil. Metell. Numidicus* b. cum Iugurthagerit 1, 8, 8; 4. 1, 2; (ej. dilcipl. 4. 1, 11. exercitus 4. 2, 2).
- Q. Caec. Met. Pius* imp. contra Sertorium et Hirtulejum 2. 1, 2 et 3; 3, 5; 13, 3.
- (*Q. Caecil. Metellus* imp. in Hispania. 4. 7, 42).
- Q. Caeditius* 1. 5, 15.
- Caesar* vide *Iulius*.
- Calamarcus*, nomen ignotum; potius Calamatium, montem Lucaniae, intelligas 2. 4, 7.
- Callidromus* mons Graeciae intra Thessaliam Thermopylas et Oetam. 2. 4, 4.
- Calpurnius Flamma*. 1. 5, 15; 4. 5, 10.
- Camertes* pop. Umbriae 1. 2, 2.
- Camillus* vid. *Furius*.
- Campania* regio Italiae, intra Latium Samnium ac mare 1. 9, 1; 3. 4, 1; 13, 2; 4. 7, 29.
- Cannae*, vicus Apuliae ad fl. Aufidum 2. 2, 7; 3, 7; 5, 27; 4. 5, 5 et 7; 7, 39. Clade Rom. insignis. ib. 4. 1, 44; 3. 16, 1.
- Canusium* opp. Apuliae ad fl. Aufidum 4. 5, 7.
- Capitolium* arx Romae, a Tarquin. Superbo exstructa 3. 13, 1; 15, 1.
- Cappadocia* regio Asiae minoris ad Taurum, inter Armen. Ciliciam, Phryg. et Pontum. 1. 1, 6; 5, 18; 2. 2, 2; 7, 9; 3. 2, 9.
- Capua*, Caput Campaniae. 3. 18, 3.
- Cardianus* e Cardia, urbe Thraeciae ortus. 4. 7, 34 vid. *Eumenes*.
- Caria* regio Asiae minoris intra Lydiam Phryg. et mare, prope ins. Rhodum. 1. 8, 12; 3. 2, 5.
- Carpotani* pop. Hisp. Tarraconensis. 2. 7, 7.
- Carthago*, Caput Africae Carthaginensis 1. 11, 4. *Nova* urbs Hisp. Tarracon. in sinu Virgitano 3. 9, 1.
- Carthaginenses*, originem a Phoenicibus deducebant V. *Poeni*. Cum mercaturam praesertim exercerent, Sicilia et Hispania potiri

- tiri conati sunt, quae causa fuit multorum cum civitatibus Siciliae, Romanis, Hispanisque bellorum. De bellis cum Syracul. gestis cf. *Gelon, Leptines, Dionysius, Hermocrates, Hannibal, Himilco*. — Opposuerunt sese auxiliis a Laced. Syracusanis missis 1. 4, 12. (*Nisi malis id strateg. ad Timoleonem, Corinthiorum ducem, Syracusanis in auxilium venientem referre Ol. 108, 4. Diod. 16, 65 sqq. Plut. in Timol.*) mittunt Hamilcarem Rhodinum speculatorem ad Alex, m. 1. 2, 3. b. cum *Agathocle* in Sicilia et Africa. — bella cum Rom. Vide *Punica*; cum mercenariis 2. 5, 12. V. *Hiberi*. eorum *Dictatores* vel *Suffetes*, 2. 1, 4. elephantis in bello usi sunt 2. 4, 11. iniusti et immoderati 1. 11, 4. eorum legati 1. 2, 4.
- Casilinum*, Campan. opp. prope Capuam, ad fl. Vulturnum 3. 14, 2; 15, 3; 4. 5, 20. *Casilini* ab Hannibale obsessi ib.
- C. Cassius Longinus*, quaestor Crassi, et post ej. cladem in Syria imp. Rom. factus exercitum Parthorum a Pacoro ibi relictum, prorsus fundit 2. 5, 35. Postea cum Bruto in Caesarem conjurat, eumque interficit. Inde in Syriam profectus, cum a Triumviris hostis patriae damnatus esset, ex Oriente copias in Thraciam et Macedon. transducit, et pugna Philippeni priore ab Antonio victus, armigero occidendum se praebuit 4. 2, 1.
- Castus et Gannicus* dnces Gallorum et Germanorum ex factione Spartaci 2. 4, 7; 5, 34.
- Cathena* mons pro *Calamatio* dictus videtur. Vid. *Calamarcus* 2. 5, 34.
- Catina* vel *Catana* urbs Siciliae, vicina Aetnae 3. 6, 6. *Catinienses* ib.
- Cato V. Porcius*.
- Catti* Germaniae amplissima natio et late diffusa ab ortu usque Salamannem, a septentr. in Westphaliam et praeter Hassiam, Wetteraviam et partem Rhemani tractus. 2. 3, 23.
- Catulus V. Lutatius*.
- Caudium* opp. Samnii inter Calatiam et Beneventum, prope quod *Furculae Caudinae*, locus angustus, duobus montibus perpetuis, silvisque altis clausus, Romanorum clade insignes 1. 5, 16.
- Celtiberi*, pop. Hisp. *Tarracon.* 2. 5, 3 (et 7) *Celtibericum* b. 2. 5, 8. V. *Hisp.*
- Chabrias* Athen. portum Samiorum occupat 1. 4, 14. — 1. 12, 12.
- Chaeronea* urbs Boeot. ad quam Philippus Athenienses et Sulla Archelaum vicere 2. 1, 9.
- Chalcidice* regio Maced. quae sinu Thermaico et Strymonio intercipitur, ita dicta ab urbe *Chalcis*, prope Olynthum ac Pottidaeam 3. 11, 1.
- Chares* dux Athen. 3. 2, 11.
- Charmades* 3. 2, 11.
- Chersonesus I. Cherron.* ea, quae juris Athen. erat, est Thracica, inter sinum Melanem et Hellesp. longe in austrum decur-

INDEX HISTORICUS

- rens ibi urbs Cestus, et Aegos fl. I. 4. 13; 2. 5. 42.
- Cicero V. Tullius.*
- Cimbri*, pop. Chersonesi Cimbricae, unde emigravere et Italiam bello petiere I. 5, 3; 2. 2, 8; 7, 12. *b. Cimbricum* a Mario et Luctatio confectum ib. I. 2, 6.
- Ciminia silva*, cum monte ac lacu ej. nominis in Etruria I. 2, 2.
- Cimon* fil. Miltiadis, Athen. dux pariter contra socios, qui defecerant, ac stipendia denegaverant, ac in Persas, quorum imperio graecas Asiae civitates eripuit 3. 2, 5 eosque victos ad fl. Eurymedonta, imperio Asiae prorsus privavit 4. 7, 45.
- Cineas* leg. Pyrrhi 4. 3, 2.
- Civile b.* praeter alia bb. civv. v. c. inter Marium et Sullam gesta, b. Caesaris et Pompeji hoc nomine insigniri solet I. 3, 2; 5, 9; 2. I, II; 5, 40; 4. 2, 1; 3. 14, 1; 4. 5, 2. (I. 10, 4) *Vig. Iul. Caes. Pompej. Anton.* etc.
- Civilis V. Iulius.*
- Appius Claudius* Cos. adv. Volscos mittitur, et in exercitum animadvertit 4. 1, 34.
- Appius Claudius*, ej. severitas in milites a Pyrrho captos 4. 1, 18; I. 4, 11.
- App. Claud.* cogn. *Caudex* Cos. b. Pun. I. I. 4, 11.
- App. Cl. Pulcher* Cos. b. Pun. II. 4 1, 44.
- M. Claud. Marcellus* Cos. cum Gallis pugnat 4. 5, 4. Bantium Nolanum sibi conciliat 3. 16, I. Cos. II. Hannibalem ad Nolanam et saepius vincit 2. 4. 8; 3. 9 cum senatu de militibus in Siciliam relegatis agit 4. I, 44. Syracusas capit 3. I, 2. Cos. V. insidiis exceptus perit, annuloque ejus potitus Hannibal 4. 7, 26 et 38.
- Marcellus* quidam, legatus Marri 2. 4, 6.
- C. Claud. Nero* praetor in Hisp. ab Hasdrubale deluditur I. 5, 19. Cos. eundem fundit I. 1, 9; 2, 9; 2 3, 8; 9, 2.
- P. Claud. Pulcher* b. Pun. I. a Poenis victus 2. 13, 9.
- Cleandridas* Laced. 2. 3, 12 n.
- Clearchus* Laced. 3. 5, 1 n. 4. I, 17.
- Cleomenes* Laced. rex b. contra Pisistratis Filios gerit 2. 2, 9. cf. *Hippias*.
- Cleonymus* (Athen) 3. 6. 7 n.
- Clisthenes* Sicyon. 3, 7, 6 n.
- Cocles* v. *Horatius*.
- Coelius* principularis 4. 7, 8 n.
- Commius Atrebas*, Atrebatium, (pop. Gall. Belg.) a Caesare victorum rex constitutus, legatus a Caesare in Britann. mittitur (Caes. B. G. 4. 21 et 35.) Post vero ex universa Galliae libertatis vindicandae consensione, dux Gallorum, praecipue Bellocorum adv. Caesarem fit (Caes. 7. 75, 76.) 2. 13, 11 not.
- Cononeus* Tarent. 3. 3, 6.
- Corbulo* v. *Domitius*.
- Corcyra* ins. maris Ionii praeter Epium I. 12, 11 n.
- Corinthus* urbs Achajae in austrina Isthmi parte, ab Iphicrate defenditur 3. 12, 2. a Rom. capta 4. 3, 15.

Corio-

ET GEOGRAPHICUS.

Coriolanus v. Marcius.

A. Cornelius Cossus mag. equ.

2. 8, 10; 1. 5, 14; 4. 5. 9.

P. Corn. Rufinus Cos. Crotona cepit 3. 6, 4.

Cn. Corn. Scipio Asina Cos. cum Duilio, et dux classis b. Pun. I et Cos. II cum Atilio Calatino 4. 7, 9.

Cn. Corn. Scipio Calvus Cos. b. Pun. II, cum classe et exercitu adv. Hasdrub. in Hisp. missus rem prospere gerit 2. 3, 1. cum fratre P deinde communi consilio b. administrat, sed occiditur cum eo 2. 6, 2; 10, 2. ej. continentia 4. 3, 4 n.

L. Corn. Scipio Cos. cum Aquilio, primam Rom. expedit. in Sardiniam et Corsicam suscepit. 3. 10, 2.

L. Corn. Scipio frater P. Corn. Cos. cum Antiocho b. gerit et in Asiam trajicit 4. 7, 30.

P. Corn. Scip. Africanus conjurationem aliquot nobilium de deferenda post cladem Cannensem Italia disturbat 4. 7, 39. Procos. in Hisp. Carthaginem Novam capit 3. 9, 1. sponsam Allucio reddit 2. 11; 5. ej. in Hisp. victoriae 2. 1, 1; 3, 1 et 4. Poenos expellit Hispania. Inde in Africam trajicit et post reditum rebelles Indibilem et Mandonium in Hisp. vincit 2. 3. 1. Romam redit, et Cos. creatus, Africam prov. obtinet. Tum in Siciliam proficiscitur 2. 7, 4. in Africam 1. 3, 8; 12, 1. Vincit Syphacem et Hasdrubalem 1. 2, 1; 2. 3, 16; 5, 29. Hannibalem 1. 9, 10; 2. 3, 16; 3. 6, 1. Pacem dat Carthaginien-
Frontinus.

sibus et cognomen Africani accipit. — ej. consilia 4. 7, 16.

P. Corn. Scip. Afric. Aemilianus b. Pun. III Carthaginem evertit. — expugnat Numantinos 2. 8, 7; 4. 1, 1; 7, 24. ej. continentia 4. 3, 9.

P. Corn. Scipio cum fratre Cn. rem in Hisp. adv. Poenos gerit 2. 1, 1. occiditur. cf. *Cn. Cornel.* et *Marcius.*

P. Corn. Scipio Nasica, II Cos. b. in Dalmatia gessit, Delminium cepit, et Dalmat. in formam provinciae redegit 3. 6, 2. (4. 1, 15.)

L. Corn. Sulla Felix, legatus S. Caesaris Cos. in b. sociali, Mutulum (U. c. 665) vincit, 1. 15, 17. Praeneste capit 2. 9, 3. Cos. Asiam cum b. Mithridatico constituit. Graecorum templa spoliatur 1. 11, 11. Athenas et Piraeum portum oppugnat et capit 1. 11, 20. vincit Arche-laumad Thurium 2. 3, 17. ad Orchomenum 2. 8, 12. cum eodem de pace colloquitur 1. 5, 18. ej. consilia 2. 7, 2 et 3. discipl. 4. 1, 27; 1, 9, 2.

Cossus v. Cornel.

Cotta leg. Caesaris, cladem in Gallia accipit 3. 17, 6. cf. *Aurelius.*

Crassus v. Licinius.

Craterus, unus e ducibus Alexandri, Antipatro succurrit in seditione Graecorum post Alexandri auditam mortem, orta 3. 6, 7.

Crisa vel *Crisa*, urbs Phocidis, a multis eadem ac *Cirrho* habetur, unde b. dictum *Crisaenum*; cum vero alii et optimi

K

inter

INDEX HISTORICUS

- inter *Cirrhā* et *Crisam* distinguant, melior lectio *Cirrhæorum* videtur 3. 7. 6 not.
- Crispinus* v. *Quintius*.
- Croesus* rex Lydiae, a Cyro vincitur 1. 5, 4; 3. 8, 3; (2. 4, 12).
- Croton* opp. Bruttiorum 3. 6, 4.
- C. Scribonius Curio* Procos. Maced. b. adv. Dardanos, qui rebellaverant, gessit 4. 1, 43. legatus Caesaris et praef. Siciliae b. in Africa contra Iubam gerit et perit 2. 5, 40.
- M. Curius Dentatus* Cos. vincit Sabinos 1. 8, 4; 4. 3, 12, et Pyrrhum 2. 2, 1.
- Cursor* v. *Papirius*.
- Cyanaeadae* parvae Insulae, quasi scopuli, proxime ad Bosphorum in Ponto; altera Europae altera Asiae adjuncta, circ. 20 stadia freto distantes 1. 4, 13.
- Cyprus* ins. in mari Cilicio 4. 7, 45.
- Cyrrhestes* natione, i. e. ex Syriae urbe *Cyrrho* vel e Syria inde dicta *Cyrrhestica* 1. 1. 6.
- Cyrus* fil. Cambysis, Persae cujusdam nobilis, et nepos Astyagis regis Medorum, factus est dux Persarum, patriam a Medorum imperio liberavit, Astyagem vicit cepitque 1. 11, 19. Tunc b. Babylonis intulit, Croesumque, qui cum exercitu magno iis in auxilium venerat, ad Thymbra superavit, Sardesque, regiam sedem, cepit 3. 8, 3. occupat Babylona 3. 7, 4. (c. Ol. 60, 3) in expedit. contra Tomyrum, Massagetarum reginam occiditur 2. 5, 5. (Ita Herod. et Justin. tradunt, aliter Xenophon). Cyrus cum Dario commutatus 3. 3, 4.
- Cyrus junior*, fil. Darii Asiae minoris praef. adv. fratrem Artaxerxen Memnona rebellat; praeter alias copias et XIII millia Graecorum conducit. Tandem proelio ad Cynaxa commisso, quamquam Graeci copias regias fugaverant, ipse cecidit manu fratris 4. 2, 5, 7 et 8.
- Cyzicum* urbs Mysiae, in Asiae citer. 3. 9, 6; 13, 6; 4. 5, 21.
- D***aci*, pop. inter Danubium et Carpathios montes, versus septentr. annē Tyra (Dniester), ab occasu Iazygis, et Metanastis terminati 1. 10, 4; 2. 4, 3.
- Dardani*, pop. Moesiae sup. adversus quos a Curio gestum in Thracia b. *Dardanicum* 4. 1, 43.
- Darius* rex Persarum. ej. in Scythas expedit. infelix (Ol. 66, 1) 1. 5, 25. cf. *Persia*.
- Datames* Perses 2. 7, 9 not.
- Decelia*, vicus ab Athenis circ. CXX stad. distans, a Spartanis Alcibiadis consilio, munitus 1. 3, 9.
- Decimus* v. *Brutus*.
- P. Decius Mus* tribunus b. Samnit. 1. 5, 14; 4. 5, 9; 1. 8, 3. sese vet. morti 4. 5, 15. *P. Dec. Mus.* ej. fil. ib.
- Delminium* urbs Dalmatiae 3. 6, 2.
- Delphi*, urbs Phocidis, Apollini oraculo celeberrima 1. 11, 11
- T. Didius* praetor b. gerit cum Scordiscis et Thracibus 1. 8, 5. Procos. adv. Celtiberos feliciter pugnat 2. 10, 1.
- Diodorus* praef. Amphipolis 3. 16, 5.

- Dionysius*, gener Hermocratis, e duce tyrannus Syracusanorum factus, multa et magna cum Poenis de imperio Siciliae gessit bella 1. 8, 11. cf. *Himilco*. Rhegium obsedit et cepit 3. 4, 3 n.
- En. Domitius Calvinus*, (alter leg. Caesaris in b. civ., alter Cos. U. c. 471. etc.) 3. 2, 1.
- Domitius Corbulo* a Nerone in Armeniam mittitur, eamque occupat 2. 9, 5; 4. 1, 21 et 28. Parthos cum pauca manu sustinet 4. 2, 3. ej. consilia 4. 7, 2.
- C. Duilius Cos. b. Pun. I.* classis recte fabricatae, capto collega Cn Scipione, dux 3. 2, 2. corvos excogitat 2. 3, 24. Segestanos obsidione liberat 3. 2, 2. (e portu hostili evadit 1. 5, 6 n.)
- Dyrrhachium*, urbs in ora Illyrica, in quam trajectus erat a Brundisio facilissimus 2. 7, 13; 3. 17, 4; 4. 1, 43.
- Elaea* urbs Aeoliae prope fl. Cai-cum 4. 5, 16.
- Eleusis* urbs Aehajae, in ora sinus Saronici, Cereri consecrata, mysteriis suis celebrata 4. 7, 44.
- Enipeus* fl. Thessal. Pharsalum praeterfluens 2. 3, 22.
- Epaminondas* dux Theban. Lacedaemonios, qui rege Cleombroto Boeotiam invaserant, pugna Leuctrica vicit 1. 11, 6 et 16; 12, 5; 2. 2, 12; 4. 2, 6. bis in auxilium Arcadibus contra Laced. et Eleos venit 2. 5, 26; 3. 2, 7. Tegeatibus contra Laced. et Mantinienses 3. 11, 5. proelio cum his commisso, quamvis victor, interficitur. — ej. severitas 3. 12, 3. continentia 4. 3, 6.
- Ephesus* urbs Ioniae 3. 3, 7; 9, 10.
- Ephialtes* Trachinius 2. 2, 13.
- Epicycles* praecerat custodiae urbis Syracularum, a Rom. obsessae 3. 3, 2.
- Epidaurus* incertum est, utrum ad Dalmatiae, an Argivorum, an Laconiae urbem referas strateg. 2. 11, 1.
- Epirus*, regio Graeciae ad mare Ionium; a Cerauniis montibus ad sinum Ambracium 2. 13, 8.
- Epirotica* regio 2. 5, 10.
- Epirotae* Epiri incolae, b. cum Aetolis gessere 1. 4, 4. eorum reges *Pyrrhus* et *Alexander*; — eorum copiae 2. 3, 21; 3. 3, 1.
- Erythrae*, urbs Ioniae ad mare 2. 5, 15.
- Eumenes* rex Pergami partem Asiae minoris occupavit et cum Gallis s. Gallograecis conflixit 1. 11, 15.
- Eumenes Cardianus* e successoribus Alexandri m. ab Antigono victus in castellum Noram se recipit 4. 7, 34.
- Euphrates* fl. oriens in Armenia majori, initio Pyxirates nominatur, mox, ubi Taurum perrupit, Euphrates dicitur; inde laeva Mesopot. dextera Syriam Arab. Babyloniam radens, in plures alveos dispescitur, quorum alter *regius* dictus Babylonem permeat et in paludes Chaldaicas distrahitur etc. Euphrates late diffusus in stagna piger, acceptis vero ripis, celer est. (Plin. 5, 24.) 1. 1, 6; 3. 7, 4 et 5.

INDEX HISTORICUS

- Eurymedon* fl. Pamphyliae 4. 7, 45.
- F** *Fabius Caeso* frater Q. Fab. Max. 1. 2, 2.
- M. Fab. Vibulanus* Cos. II cum Cn. Manlio Cincinnato b. adv. Hetruscos gerit 1. 11, 1; 2. 7, 11; 6, 7.
- Q. Fab. Vibulan.* illius frater, cadit in proelio 2. 6, 7. not.
- Q. Fab. Maximus Rullianus*, mag. equ. contra dictatoris Papirii Cursoris edictum cum Samnitibus pugnat 4. 1, 39. Cos. II. in b. Hetrusco Umbros Camertes in societatem Rom. compellit 2. 5, 2. Cos. v. cum Decio fundit proelio Umbros, Gallos et Hetruscos, qui Samnitibus in auxilium convenerant 2. 4, 2; 1. 8, 3; 2. 1, 8. Dictator Samnites vincit 1. 11, 21. discipl. 4. 1, 35.
- Q. Fab. Max. Verrucosus Cunctator* 1. 3, 3. legatus Carthaginem mittitur 1. 11, 4 n. Dictator Minucium, mag. equitum insidiis Hannibalis eripit 1. 5, 28; 8, 2; 2. 5, 22. vastat agrum Campan. 3. 4, 1.
- Q. Fab. Max.*, Cunctatoris fil. cepit Arpos 3. 9, 2.
- Q. Fabius Max. Servilianus* b. adv. Viriathum et Lusitanos gerit. ej. severitas 4. 1, 42.
- Q. Fabius* quidam, ej. affectus 4. 6, 1. Statilium sibi conciliat 7. 36.
- C. Fabricius Luscinus*, Pyrrhi medicum perfidum reduci jubet 4. 4, 2. responsum Cineae datum 4. 3, 2 n.
- Falisci*, pop. Etruriae, quorum opp. Falerii ad Tiberim 2. 4, 18; 5, 9; 8, 3 et 8; 4. 4, 1.
- Fidenae* Sabinorum Latii urbs prope Tiberim 2. 4, 19; 5, 1; 8, 10 (*L. Flaccus* Cos. 4. 1, 4 not.)
- C. Flaminius Nepos* Cos. ab Hannib. fugatus 2. 5, 24.
- C. Flavius Fimbria* Senator, Flaccum Cos. ad b. Mithridat. comitatus, eum occidit, et imperfo potitus, Mithridatis fil. aliquoties superat. 3. 17, 5.
- T. Flavius Vespasianus* pater et filius, Imperatores. Iudaeos superaverunt, filiusque Hierosolyma cepit 2. 11, 17. moderatio 4. 6, 4.
- T. Flav. Domitianus* illius fil. Imperator expeditionem in Catos suscipit seque Germanicum appellat 1. 3, 10; 2. 3, 23; 11, 7.
- T. Fontejus (Crassus)* dux Rom. in Hisp. 1. 5, 12 n. 4. 5, 8.
- Forum Gallorum* Cispadan. M. passus a Mutina, in via Aemilia 2. 5, 39.
- Fugitivi* dicti servi et gladiatores in b. servili, ab iis, duce Spartaco, concito 2. 4, 7; 5, 34; 4. 1, 26. V. *Spartacus*.
- Cn. Fulvius* et *L. Postum. Megellus*, propraetores stativa in Falisco et Vaticano agro habebant 1. 8, 3. Fulvius fines Etruriae et Umbriae depopulatur ib. 2. 5, 9.
- Cn. Fulvius* a frater *Q. Fulvio* Censore senatu movetur 4. 1, 32.
- Cn. Fulv. Centumalus* 1. 6, 1 n.
- Cn. Fulv. Centum.* Procos. ab Hannibale ad Herdoneam vincitur 2. 5, 21.
- Q. Fulv. Flaccus* Praetor Celtiberos vincit et triumphat 2. 5, 8. Censor 4. 1, 32.

Fulv. Nobilior l. 6, I. not; II, 2.
Furius Agrippa Cos. 2. 8, 2.
L. Furius l. 1, 11, n; 5, 13.
M. Fur. Camillus trib. mil. cos. potestate. ei Falerienses dedunt 4. 4, 1. Dictator Volscos vincit 4. 7, 40. iterum tribunus mil. Latinos, Antiates et Hernicos vincit 2. 8, 5. exul abit Ardeam, unde, Gallis Capitolium obsidentibus, revocatus et Dictator factus, Gallos superat 2. 6, 1; 3. 13; 13; 15, 1.

Gabii, Latii opp. l. 1, 4; 3. 3, 3.
Gabini, ib.

Gallia a Rom. in Cisalpinam et Transalpinam s. citeriorem et ulteriorem divisa fuit l. 1, 8. *Transalpinæ* partes fuere Narbonensis, s. Braccata, Lugdunensis et Aquitanica, quibus Belgica accedit.

G. Cisalpina Italiae superior pars erat, quam Galli occupaverant; plerumque simpliciter *Gallia* dicitur; finis ejus erat fl. Rubicon populi praecipue a Frontino memorati, sunt Ligures, Boji, Insubres, Senones, Cenomani aliique.

Galli transalpini, in quos plerumque Caesar gessit bb. Gallica 3. 17, 6 et 7. 2. 5, 20. eorum falcatae quadrigae 2. 2, 18 n. cf. *Caesar*. Galli cisalpini plura et gravia cum Rom. gessere bella cf. *Sulpicius*.

Galli Senones Clusium obsidebant. legati a Romanis pro fociis missi ius gentium violant, et eruptione facta, cum Gallis pugnant. Qui conversi statim a Clusio, Romam petunt, victisque ad Aliam fl. Romanis, urbem ca-

piunt, incendunt, et Capitolium obsident. Tandem a Camillo vincuntur 3. 13, 1; 15, 1; 2. 6, 1. —

Galli Insubres a Cl. Marcello vincuntur 4. 5, 4. Galli auxilia praestitere Etruscis et Samnitibus l. 8, 3; 2. 1, 8 mercenarii et auxiliares Hannonis, Hamilcaris et Hannibalis 3. 16, 2 et 3; 2. 3, 16. Gallorum duces *Castus* et *Gannicus* b. Spartacio 2. 4, 7; 5, 34. eorum fides Mario in b. Teutonico suspecta l. 2, 6. cf. *Forum*

Galli duce Brenno, pars in Thraciam, pars per Hellespontum in Asiam transeunt, sedes ibi petunt, et stipendium tota cis Taurum Asia exigunt. Primus Attalus et fil. ej. Eumenes sese opponunt, eosque vincunt 2. 13. I.

Gallicum b. v. *Cl. Marcell.*

Gallica via 2. 6, 1.

Gannicus v. *Castus*.

Gastron Laced. 2. 3, 13.

Gelo tyrannus Syracus. Poenos, qui duce Hamilcare, in Sicil. classem cum exercitu miserant, vincit l. 11, 18.

Germani a Caesare vincuntur 2. 5, 20; 6, 3. V. *Ariovistus*, *Arminius*, *Varus*, *Castus*.

Germanicus, appellatus praeter alios Domitianus. V. *Flav. Domit.*

Gisgon l. 3, 5.

Glaucias 4. 5, 1.

Gracchus V. *Sempron.*

Graecus miles 2. 3, 13. Graeci dicitur *Hennenses* 4. 7, 22. eorum mos consultandi 3. 2, 6. mercenarii Cyri jun. 4. 2, 7. etc.

INDEX HISTORICUS

Halys fl. a Tauro decurrens inter Paphlagoniam Cappadociamque interfluit, Lydiamque terminat 1. 5, 4.

Hamilcar dux Poenorum in Hisp. 2. 4. 17. ej. consilium de Gallis transfugis 3. 16, 2. *Rhodinus* ad Alexandrum speculatum missus 1. 3, 3.

Hannibal fil. Hamilcaris, militavit sub Hasdrubale, patris in imperio successore 4. 3, 8. Sargentum Rom. sociam urbem cepit et diripuit 3. 10, 4. cum Rom. b. *Pun II* gerit. Pyrenaeos transgressus, Galliae populos plures vel compefcit vel conciliat exercitum et elephantos. Rhodanum trajicit 1. 7, 2. Alpes transcendit et in Ital. venit 2. 7, 7. vincit Rom. ad Ticinum, ad fl. Trebiam, ad lacum Thrasymenum 2. 6, 4; 4. 7, 25. occupat Umbriam et Campan. 3. 2, 3. in Fabium Cunctatorem ej. strategg. 1. 3, 3; 5, 28; 8, 2; 3. 9, 2; 2. 5, 13. clades Rom. ad Cannas 2. 2, 7; 3, 7; 5, 27. capit Capuam, Casilinum 3. 14, 2; 15, 3; 4. 5, 20. Locros 4. 7, 26. Tarentum 3. 3, 6. ut Romanos a Capua, quam obsidebant, avertat, ipse Romanam movet, sed sine successu 3. 13, 2; 18, 1 - 3. Fulvium Centumalum vincit 2. 5, 21. a Marcello ad Numistroneum et saepius victus 2. 2, 6; 3, 9. Marcellum et Crispinum Locros obsidentes vincit, et Marcelli interfecti annulo potitus, fraudem tentat 4. 7, 38. a Claudio Nerone vincitur 1. 1, 9.

V. *Hasdrubal*. A Carthagg. ex Italia revocatur 1. 3, 8; 3. 6, 1. a Scipione proelio in Africa ad Zamam commisso vincitur 2. 3, 16; 3. 6, 1. exul Carthagine discedit ad Antiochum, quem ad b. Romanis inferendum concitat 1. 8, 7; (4. 7, 10) inde ad Prusiam se confert, et Eumenem, socium Rom. superat 4. 7, 10. Sibi ipsi, ne Romanis traderetur, veneno mortem adscivit. — ej. contentia 4. 3, 7 et 8.

Hannibal dux Poenorum in b. cum Syracus. 3. 10, 3. cf. *Otacil*. in transfugas consilium 3. 16, 4.

Hanno dux Poen. in Sicilia 3. 16, 3. (1. 5, 27) cum Cn. Scip. in Hisp. ad Scissim congregitur 2. 3, 1.

Hasdrubal dux Poen. b. *Pun*. I. in Sicil. a Metello vincitur 2. 5, 4; 3. 17, 1.

Hasdrubal imp. in Hisp. post Hamilcaris mortem 4. 3, 8.

Hasdrubal frater Hannib. imp. ab eo in Hisp. relictus, Romanos vincit, ipseque vincitur saepius a Scipionibus 2. 1, 1; 3, 4. (cf. Fontejus) eludit Cl. Nerone 1. 5, 19. cum exercitu in Ital. proficiscitur ad auxilia fratri ferenda, sed a duobus Coss. Livio et Cl. Nerone vincitur et ipse occiditur. 1. 1, 9; 2, 9; 2. 3, 8; 9, 2; 4. 7, 15. cf. *Liv.* et *Claud. Nero*.

Hasdrubal Gisgonis fil. b. *Pun*. II dux Poen. in Hisp. exercitus duorum Scipionum, vincit, ipsosque duces caedit. v. *Marcus*. sed ipse a Scip. Afric. vincitur 1. 3, 5. *Hasdrubal*

ET GEOGRAPHICUS.

- Hastdrubal* quidam dux ad Tarentum 3, 17, 3. alius Numidas subigit. 4, 7, 18.
- Helleſpontus*, fretum, quo mare inter Europam Aſiamque in ſinum Propontidem effunditur. 1, 4, 7; 2, 5, 44.
- Henna* urbs Siciliae 4, 7, 22. Henna Graeci dicti, quod Sicilia pars Graeciae magnae, vel ipſa Henna Colonia graeca erat ib.
- Heraclea Senticæ* in Macedon, prope fl. Strymona 3, 10, 7.
- Hermocrates* dux Syracuſanus claſſem Athenienſium vincit 2, 9, 7. et Carthaginienſes 2, 9, 6. (niſi malis eoſdem Athenienſes intelligere, et Carthagg. errorem auctoris habere).
- Hernici* pop. Latii. 2, 8, 2.
- Hetruſci* incolae Hetruriae, regionis Ital. med. Galliae cisalp. vicina ſub Apennino; plura cum Rom. geſſere bella v. *Fabius* 1, 2, 2; 8, 3; 11, 1; 2, 5, 2; *Cn. Manlius* 2, 6, 7; 7, 11. lingua 1, 2, 2. v. *Aemil.* 1, 2, 7. n.
- Hiberi* 2, 2, 10. n. inter mercenarios, cum quibus Carthagg. poſthac bellum habebant, fuiſſe videntur.
- Himera* urbs Sicil. 3, 4, 4; 10, 3.
- Himilco* dux Poen. in Sicil. 1, 1, 2; 3, 10, 5.
- Hippias* fil. Piſiſtrati, dux Ath. adv. Laced. 2, 2, 9.
- Au. Hirſius* Coſ. b. civ. adv. Antonium, qui Brutum Mutinae obſidebat, miſſus eſt 2, 13, 7; 3, 14, 3.
- Hirtulejus* quaeflor Sertorii. 1, 5, 8. (oppugnat Conſaburenſes 4, 5, 19.) vincitur a Q. Metello 2, 1, 3; 3, 5. interficitur 2, 7, 5.
- Hispania*, etiam Iberia dicta, ante Romanor. tempora liberis pop. inculta erat. deinde Celtæ partem eam ab iis Celtiberiam vocatam, occuparunt. Poſtea Phoenices et Carthagg. praefertim hi, duce *Hamilcare* majorem ejus ad internum mare partem ſubegerunt. 2, 4, 17. Secundo autem b. Pun., ſuperatis et expulſis Poenis, tota Rom. facta, in titeriorem et ulteriorem diviſa eſt 2, 10, 2; 3, 7, 3. cf. *Corn. Scip. Haſdrubal*, (*Fontejus*). Cum vero ſaepius ſeſe imperio Rom. ſubducere tentarent, a *Catone*, *Tib. Gracho*, *Didio*, aliisque victi ſunt. cf. *Sertorius*. *Metellus* etc. Hiſpanorum mores 2, 3, 1; 5, 31.
- Horatius Cocles*. Romam tuctur. 2, 13, 5.
- Hydaſpes* fl. Indiae 1, 4, 9.
- Iapydes* pop. Illyr. 2, 5, 28.
- Ilerda* Ilergetum Hiſp. urbs 2, 5, 38; 13, 6.
- Ilergetes* pop. Hiſp. Tarracon. 4, 7, 31; 2, 3, 1 n.
- Illyria* ea fuit regio, quae hodie Morlachiam et Dalmatiam complectitur, inter fl. Arſiam, Pannoniam et Maced. ej. pars Dalmatia erat. — *Ardys Illyrius* 2, 5, 19. Illyriorum b. cum Philippo 2, 3, 2. Epirotis 2, 5, 10 et 19.; 3, 6, 3.
- Indus* fl. Indiae 1, 4, 9.
- Indi* ab Alexandro bello petiti 1, 4, 9.

INDEX HISTORICUS.

Intibilis, Ilergaonum Hisp. Tarracon. opp. 2. 3, 1 n.

Iphicrates Athen. b. Corinthiaco Corinthum ab Agesilao defendit 2. 12, 2. missus ad Hellesp. Anaxibium vincit 1. 4, 7 n. 2. 5, 42; (4. 7, 23). in eadem expedit. b. cum Thracibus gessit 1. 5, 24; 6, 3; 2. 12, 4. — (2. 1, 5)

Isaura opp. Isauriae regionis, quae Pamphyliam et Ciliciam contingit, in Tauro fere sita, et montanae 3. 7, 1.

Italia superior a Gallis occupata, et post *Gallia Cisalpina* dicta est; *inferior* habitata coloniis graecis, unde et Graecia magna vocatur; *media* autem, proprie *Italia* dicta, continebat Etruriam, Umbriam, Picenum, Latium, Samnium, Campaniam etc.

Iuba rex Mauritaniae a parte Pompejanorum, Curionem profligat, 2. 5, 40. a Caesare vincitur.

Judaei a Vespas. superati 2. 1, 17 n.

Jugurtha a Micipsa adoptatus, fratres b. petit, Hiemsalem alterum occidit, alterum Adherbalem regno expellit. haec causa b. cum Rom. gessi 2. 1, 13. cf. *Metell. Marius*.

C. Julius Caesar, Procos. Galliae et Illyr. *Bella Gallica* per VIII annos gerit Galliamque subigit. — vincit Germanos 2. 6, 13. v. *Ariovist*. Gallos 2. 3, 18. Eburones, qui legatos ej. Sabinum, Cottamque, ceciderant, et Nervios, qui Ciceronis castra oppugna-

bant 3. 17, 6. Commium Atrebam 2. 13, 11. — Cum Pompejus m. Caesaris gloriae invideret, ejusque potentiae adversaretur, factum est, ut imperium Caesari abrogaretur, Pompejoque b. adv. eum, nisi excederet provincia, mandaretur. Hinc Caesar b. civile adoritur, transit Rubriconem, limitem prov. suae, et cedentibus Pompejo, Coss. ac Senatu, universa potitur Italia. cf. *Pompej*. Pompejum Brundisium fugientem persequitur 1. 5, 58. Romam adit et inde profectus in Hisp. Afranium et Petrejum, Pompeji legatos in deditionem accipit et universa potitur Hisp. 1. 5, 9, 8, 9; 2. 1, 11; 13. 6, 8; 5, 38. Tunc in Illyriam cum classe profectus, a Pomp. ad Dyrrhachium acie commissa vincitur 3. 17, 4. eum in campis Pharsalicis vincit 2. 3, 22; 8, 13; 4. 7, 32. in Aegyptum fugientem persequitur. ibi per IX menses moratus, contentiones Aegyptiorum de imperio componit, et b. Alexandrinum gerit 1. 1, 5, Pharnacem devincit 2. 2, 3. reliquias partium Pompejanorum, ducibus Catone, Scipione et rege Iuba, in Africa consummat. — Pompeji filios in Hisp. proelio ad Mundam superat 2. 8, 13; 3. 14, 1. tandem Romam reversus, et Dictator perpetuus factus a Bruto et Cassio, pro libertate conjuratis, interficitur U. c. 710. — ej. copiae 1. 3, 2. legiones seditionis 1. 9, 4. consilia 1. 12, 2;

ET GEOGRAPHICUS.

- 2; 4, 7, 1. *Julianus exercitus* 2. 3, 22.
- Julius Civilis*, vel potius *Claudius Civilis*, (uterque Batavorum dux), b. in Gallia movet, seque Vespasiano dedit 4. 3, 14.
- M. Junius Dictator* 2. 5, 25.
- D. Junius Cos.* 4. 1, 20.
- Laberius* I. 5, 15 et 4. 5, 10.
- T. Labienus* leg. Caesaris in b. Gall. 2. 5, 20. dein Pompeji leg. in b. civ. 2. 7, 13. ej. fil. dux Parthorum, qui partibus Pompejanis favebant, contra Antonium, a Ventidio caeditur 2. 5, 36.
- Lacedaemon* s. *Sparta*, Laconicae Pelopon. caput, ad dextram Eurotae ripam.
- Lacedaemonii* plura bb. cum Messeniis gessere iude ab Ol. 9, 2, 2. 1, 10. Pisistratidas Athenis expellere conantur. V. *Cleomenes*. — b. cum *Persis*. Trecenti ad Thermopylas duce Leonida 2. 2, 13; 4. 2, 9. V. *Leutychidas*. — b. cum Athen. 3. 15, 2; 4. 7, 13. V. *Pelopon.* b. Atheniens. colonias in Thracia infestant v. *Brasidas*. Syracusanis adv. Athen. auxilia mittunt 1. 4, 12. Deceliam communiunt 1. 3, 9. Athen. vincunt mari cf. *Clearchus*, *Lysander*, *Agefilans*. b. cum Thebanis v. *Gastrom*, *Epamin.* Mautiniensibus auxilia ferunt 3. 11, 5 cf. *Antipater*
- Lacetani* pop. Hisp. Tarracoenensis 3. 10, 1.
- Latini*, Pop. Latii I. 11, 8; 2. 8, 5. *Latina lingua* 2. 4, 10. *Latini nominis socii* dicuntur populi Latii, iique socii, quibus Romani plura ac majora jura quam ceteris sociis concesserant 4. 7, 25.
- Lauron* urbs Hisp. 5, 31.
- C. Laelius* leg. Scipionis ad Syphacem in Africam profectus I. 1, 3; 2. 1. pugnatur contra Hannib. 2. 3, 16.
- D. Laelius* leg. Pompeji 2. 5, 31; *Laelii* 4. 5, 14.
- Laevinus* V. *Valerius*.
- Lentulus* 4. 5, 5.
- Leonidas* Spartanus 4. 5, 13.
- Leptines* Syracus. frater Dionysii majoris, et classis praefectus adv. Carthagg. dimicat 2. 5, 11.
- Leucadia*, *Leucas*, peninsulae Acarnaniae, quae deinde, Isthmo perfosso insula facta est 3. 11, 7.
- Leutychidas* Laced., Persas ad Mycalen superat 1. 11, 7.
- Liburnia* Illyrici pars ab Arfia, fl. ad Titium patens 2. 5, 43.
- L. Licinius Lucullus* Cos. adv. Mithridatem missus, vincit eum, et Tigranem saepius 2. 1. 14; 2. 4. Cyzicenos obsidione liberat 3. 13, 6. ei Adathas insidiatur 2. 5, 30. ej. consil. de transfugis 2. 7, 8.
- M. Licin. Crassus*, in b. servili ei mandato, Spartacum circumvallat 1. 5, 20 et partem fugitivorum ducibus Casto et Gannico fundit 2. 4, 7; 5, 4. consil. 1. 1, 13.
- P. Licin. Procos.* in Maced. pugnatur cum Iapydibus 2. 28.
- P. Licin. Crassus Censorius* 2. 4, 16; 4. 7, 41.
- P. Licin. Crassus Procos.* in b. cum Aristonico gesto interficitur 4. 5, 26. Li-

INDEX HISTORICUS

- Ligures** pop. Liguria (regionis Ital. sup.) inter fl. Varum, Macram, mare Ligusticum et Padum fl. plenae locis montanis, itineribus arduis, angustis insidiisque infestis 1. 5, 16. populus Romanis per multos annos infestus et hostilia adv. eos agitans 1. 2, 6; 5, 26. vincuntur a Minucio Thermo 1. 5, 16. ab Aem. Paulo 3. 17, 2. interficiunt Cos. Petillium 4. 1, 46. Sunt inter auxilia Rom. 3. 9, 3. Hannibalis 2. 3, 16. eorum opp. *Luna* 3. 2, 1.
- Lilybaeum** prom. Siciliae, cum opp. et portu ej. nom. 3. 10, 9.
- Lingones** pop. Gall. Belg. circa Ararim, Mosellam, Mosam et Matronam, urbem tradidere Frontino 4. 3, 14.
- Liparae** f. *Aeoliae* ins. inter Sicil. et Ital. medio mari 4. 1, 31.
- Litana** silva Cispadan. Ital. in Bojis 1. 6, 4.
- M. Livius Salinator** Hasdrub. fundit 1. 1, 9; 2, 9; 2. 3, 8; 4. 7, 15. consularis a pop. damnatur 4. 1, 45.
- M. Livius** praef. arcis Tarentinae 3. 3, 6.
- T. Livius Patavinus** auctor citatur 2. 5, 31 et 34.
- Locri**, urbs in Bruttis Ital. ad prom. Zephyrium 4. 7, 26.
- Lucania** regio Ital. f. Graeciae magna, inter sin. Tarentin. et mare Tyrrhenum. *Lucani* vincuntur a Cleandrida 2. 3, 12. ab Aem. Papo 1. 4, 1. auxiliares Pyrrhi 2. 3, 21. cf. *Fulvius*.
- Luceria** Apul. Ital. urbs 4. 1, 29.
- Lucillus** praef. Heracleae 3. 10, 7. V. *Licin*.
- Lusitania** olim pars Hisp. ulterioris fuit; et complectebatur ferream regionem, quae hodie Portugallia dicitur. 2. 1, 4; 3. 5, 2.
- L. Lutatius Catulus** Cos. b. Cimbrico 1. 5, 3.
- Lydia** regio Asiae minoris, inter Ioniam, Phryg. Mysiam et Cariam. 1. 8, 12; 4. 7, 30.
- Lysander** Laced. vincit Athen. a Aegospotamos 2. 1, 18. capiens Athenas 1. 5, 7. disciplina 4. 1, 9.
- Lysimachus** rex Maced. 1. 5, 1. 3. 3, 7.
- Macedonia** adjecta Graeciae, supra Thessal. et Epirum. ej. terra ab occasu Illyris Graeca, a merid. Epirus et Thessalia, a ortu m. Aegeum et fl. Nessus a sept. Haemus mons. 4. 2, 6, 3. *Macedones* V. *Alexander* auxiliares Hannibalis in Africa 2. 3, 16. Luculli 2. 7, 8. V. *Perseus*. *Antig*.
- Magnetes** incolae Magnesia, regionis Thessaliae, ad mare Ioniac. eorum opp. 3. 8, 2.
- Mago** dux Carthagg. sub Hannibale 2. 5, 23. Cn. Pisonem vincit 3. 6, 6. adv. Crispinum a Locres 4. 7, 26.
- Maharbal** dux Carthagg. adv. Afros rebell. 2. 5, 12.
- Mandro** archipirata 3. 3, 7.
- A. Manlius** Cos. 1. 9, 1 not.
- Cn. Manlius Cincinnatus** Hetruscos superat 1. 11, 1; 2. 7; 7, 11. n.
- T. Manl. Imperiosus** Torquatus Cos. ej. disciplina 4. 1, 40. cf. fil. ib. 41.

Torquatus 3. 5, 3. not.

Mantinia civitas Arcadiae.

Mantinienses cum Pisæis communi auctoritate ludos Olymp. procuraverant, et ex templo multa ex donariis deduxerant; idcirco Tegeates b. iis intulere 3. 11, 5.

Marathon loc. Atticae circ. X mill. pass. ab Athenis. victoria Athen. duce Miltiade de Persis nobilitatus 4. 7, 43.

Marcellus V. *Claudius*.

Marcus Coriolanus tribuniciam potestatem populo per penuriam annonae eripere tentat, sed accusatus a tribunis et damnatus, in Volscos exulatum abit, eorumque adv. Rom. imperator factus, populatur agros Rom. 1. 8, 1.

L. *Marcus* eques dux exercitus in Hisp. duobus Scipionibus occisis, Poenos vincit 2. 6, 2; 10, 2.

C. (Q) *M. Rufus* leg. Crassi in b. servili. 2. 4, 7.

C. *Marius* Cos. b. adv. Iugurtham gerit 3. 9, 3; 2. 4, 10. Cos. IV. contra Cimbro et Teutonos b. parat, animosque Ligurum et Gallorum tentat 1. 2, 6. saga utitur 1. 11, 12. provocatur a Teutono 4. 7, 5. ad Aquas Sextias vincit Ambrones socios Teutonorum 2. 7, 12. Teutonos insomnes tenet 2. 9, 1. iis insidias ponit 2. 4, 6. eos caedit ac delet 2. 2, 8. Cos. V. caedit Cimbro. — ej. discipl. 4. 1, 7; 2. 2. *Mariani* muli 4. 1, 7.

Masniſſa rex Numid. primum socius Carthagg. postea Roma-

nis conciliatus, cum Scipione b. adv. Carthagg. et Syphacem gerit 2. 3, 16; 3. 6, 1. ej. contentia 4. 3, 11.

Massilia opp. Gall. Narbon. 1. 7, 4.

Mauri pop. Mauritaniae in Africa, inter auxiliares Hannib. 2. 3, 6.

Mediolanum Gall. Transpad. f. Insubr. Ital. princeps urbs 1. 9, 3.

Media terminatur a sept. parte Caspii maris, ab occ. Armenia majore, a mer. Perside, Susiana et parte Assy. — A Cyro imperio Perfarum submissa 1. 11, 19. V. *Cyrus*.

Megara urbs Atticae 4. 1, 8. Megarenſes plura cum Athen. bella gessere ib. 4. 7, 44. V. *Pisistr.*

Megista ins. in mari Lycio sub Ciliciam 2. 9, 5.

Melanthus Athen. cum Xantho Boeot. de urbe aliqua in finibus sita, dimicat et post Thymoetam regem, rex Athen. factus est 2. 5, 41.

Memmius trib. 4. 1, 1.

Memnon Rhodius imp. summus Perfarum (adv. Alexandrum) 2. 5, 18. dux classis ut videtur eo tempore, cum, ut Alexandrum ex Asia avocaret, in Graeciam navigaturus, insulas maris Aegaei oppugnaret et coërceret. In qua expedit. morbo decessit) 2. 6, 46.

Messana Sicil. urbs ad fretum, in quam transitus ex Italia erat 1. 4, 11; 4. 1, 31.

Messenia regio Pelopon. maritima pleraque inter Eleam et Lacon. sita. *Messenii* tria cum Laced. gessere bella 2. 1, 10. bella cum Arcadibus 3. 2, 4.

Metel-

INDEX HISTORICUS

- Metellus V. Caecil.*
Miletus urbs Ioniae 3. 9, 7;
 15, 6. V. *Thrasymb.*
Milo 3. 3, 1 n.
Miltiades dux Athen. ej. ad Ma-
 rathona de Persis victoria 4. 7,
 43.
Mindarus dux Laced. adv. Alci-
 biadem 2. 5, 44.
M. Minucius Rufus mag. equ.
 dictatore Fabio 2. 5, 22.
M. Min. Rufus fundit Scordiscos
 2. 4, 3.
Q. (L) Min. Thermus in Liguria
 rem gerit 1. 5, 16.
Q. Min. Thermus. trib. mil. sub
 Scipione. 1. 8, 10.
Mithridates rex Ponti sextus (a. C.
 124 Ol 164, 1), omnem sibi
 Asiam subjicere tentat, easque
 prov. quae vel focii Rom. vel
 ab iis libertate donatae erant, b.
 petiit, victisque Rom. legatis,
 necatisque per omnem Asiam
 Romanis, in ipsam Graeciam
 Archelaum cum exercitu mi-
 sit, Athenasque cepit. Tandem
 in eum missus Sulla cum exer-
 citu a. C. 86. (V. *Sulla*) postea
Lucullus, a C. 74) denique
Pompejus a C. 66. — Cyzicum
 oppugnat 3. 13, 6; 4. 5, 21.
Molossi pop Epiri, ad mare. 2. 5,
 19. V. *Arybas.*
Monychia vel Munychia est pro-
 prie tumulus oris angusti, a
 quo protendebatur murus XL
 stad. longit. Athenas cum Pi-
 raeco duobusque aliis portibus
 connectens; (*Monychiae* s. *Mo-
 nychia* portus, idem est ac Mu-
 nychius p. sic portus Piraei
 et Piraeus. 1. 5, 7 n.)
- L. Mummius Achaicus* Cos. Acha-
 jam prov. obtinet, Corinthum
 capit, Italiam provinciasque
 tabb. staturisque exornat. 4. 3,
 15.
L. Munatius Flaccus, a Cn. Pom-
 pejo Sexto Ateguensibus, a
 Caesare obsessis, dux (sic for-
 tasse leg. pro rex), missus est. 3.
 14, 1.
Munda opp. Hisp. Baeticae, ubi
 Caesar fill. Pompeji vicit 2. 8, 13.
Mutilus V. Papius.
Mutina Ital. Gall. Cispad. urbs
 V. *Anton.*
Myrina urbs Aeoliae As. min. 4.
 5, 16.
Myronides Ath. Thebanos (ad
 Tanagram) vincit 2. 4, 11;
 4. 7, 21.
Q. Naevius s. *Navius* centurio,
 auctor peditum equiti immi-
 scendorum 4. 7, 29.
Nasica V. Corn. Scip.
Necii 2. 11, 4 not.
Nero V. Claudius.
Nicostratus dux Aetolor. 1. 4, 4.
Nola urbs Campan. 3. 16, 1.
Numantia urbs Arevacorum Hisp.
 Tarracon. *Numantini* a Viria-
 tho ad defectionem compulsi,
 cum Rom. b. gessere, Roma-
 nosque aliquoties vicere 3. 17,
 9. tandem a Scip. Aemiliano
 eorum urbs obsessa, expugnata
 et deleta est. 4. 1, 1; 2. 8,
 7; 4. 7, 27; 5, 23.
Numidia regio Afr. inter Maurita-
 niam et Afr. propriam, ferax
 elephantis 2. 4, 10. *Numidae*
equites auxiliares Rom. 1. 5,
 16. Carthagg. 2. 2, 11; 3,
 16; 5, 23, 27 et 29. ab Ha-

Idrubale subacti 4. 7, 18. V. Iuba, Iugurtha.

Numistro Bruttior. Ital. opp. ver-
sus m. Tyrrhenum 2. 2, 6.

Octavius (trib. mil. 4. 5, 7. Grae-
cinus leg. Sertorii 2. 5, 31.

Orchomenus Boeot. urbs 1. 11, 5.

Orestes rex Mycenarum et Argo-
lidis (reg. Pelopon. sinu Ar-
golico et Saronico terminatae)

1. 2, 8.

M. Otacilius Crassus Cos. ej. di-
scipl. 4. 1, 19.

T. Otacil. Crassus Cos. adv. Han-
nonem in Sicil. 3. 16, 3.

Paches Athen. 4. 7, 17.

Pacorus fil. Orodus, rex Partho-
rum, a Ventidio acie occidi-
tur 1. 1, 6.

Palaeophasalus opp. Thessal. vi-
ctoria Caesaris de Pompejo ce-
lebre 2. 3, 22.

Pammenes Theb. auxilia tulit
Artabazo 2. 3, 3.

Pamphylia regio Asiae min. trans
Taurum 4. 7, 45.

Pannonia terminos habet ab or.
Moesiā, a merid. Dalmat. ab
occ. Noricum, a sept. Danu-
bium. Pannonii victi a Tiberio

2. 1, 15.

Panormus urbs in septentrionali
latere Siciliae cum portu 2. 5,
4; 3. 17, 1.

Pansa V. Vibius.

L. Papirius Cursor Dictator b.
cum Samnit. gerit; indignatur
in Q. Fab. Mag. equ. 4. 1,
39. ej. Al. Cos. vincit Samni-
tes 2. 4, 1. Praetor Bruttios
et Lucanos domat, ac Taren-
tum in deditionem accipit 3.
3, 1;

C. Papius Mutilus dux Italicorum
in b. sociali 1. 5, 17.

Parthia vetus vel propria com-
plectebatur regionem inter Ca-
ramaniam, Mediam, Hyrcan-
iam et m. Caspium. Partho-
rum autem imperium tantae
erat amplitudinis, ut Romi im-
perio opponeretur. Plinius eor-
um XVIII regna enumerat,
quae incipiebant a rubro mari
ad Hyrcaniam usque, et ab
Armenia ad Scythas. — Multa
et gravissima bella cum Rom.
de finibus utriusque imperii
circa Euphratem varia fortuna
gessere. cf. Licin. Crass. Cassius.
Ventidius. Anton. Labien. Pa-
corus. Corbulo.

Paullus V. Aemil.

Pelopidas Theb. Thessalis auxi-
lia tulit adv. Alexandrum 3.
8, 2 n. 4. 7, 28. res Macedo-
num componit 1. 5, 2.

Peloponnesus penins. reliquae
Graeciae ab austro adjecta,
Isthmo paucorum tantum stadd.
continenti adhaeret, inter duo
maria, Aegaeum et Ionium.
Ej. regiones erant Argolis, La-
conia, Messenia, Elis, Acha-
ja et Arcadia. — Laced. eam
ab Epaminonda defendebant
2. 5, 26. V. Athen.

Peloponnesiacum bellum initium
cepit Ol. 87, 1. et gestum est
fere per XXVIII annos ad Ol.
93, 4. — Post bella Persica
Athenienses principatum Grae-
ciae obtinebant; iis adverfa-
bantur Lacedaemonii, quamvis
non consilio, tamen fortitudine
ac viribus pares. Inter hosce

duos

INDEX HISTORICUS

duos populos omnes fere et Graeciae et Asiae civitates, et insulae veluti in duas partes divisae erant, et causa minima effecit, ut b. gravissimum ortum sit Lacedaemonii, qui in hoc bello vindicatores libertatis Graeciae videbantur, socios habebant omnes Peloponnesios, (praeter Argivos et Achacos), Megarenses, Phocenses Locrenses Boeotios etc. In *Athenensium* vero societate erant Chii, Lesbii, Plataeenses, Messenii, Acarnanii, Corcyraei, Carii, Thracae omnesque fere insulae. Laced. rex erat *Archidamus*. Athen. dux *Pericles*, quorum ille anno I. b. Pel. Atticam, hic Pelop. depraedatus est. I. 3, 7. *Ann.* 2. quamquam Pestilentia Athen. consumserat tamen Pelop. cum classe devastant *Ann.* 2. 3 *Phormionis* in Thraciam expedit. — *Pericles* moritur. *Ann.* 5. *Pachetis* in Mitylen. expedit. *Ann.* 6. Athen. Leon- tinis adv. Syracus. auxilia ducibus Lachete et Charoea mittunt — *Ann.* 7. Agis Athenas sed frustra aggreditur. *Ann.* 8. *Brasidae* expedit in Athen. colonias Thraciae. *Ann.* 10. pax Lannorum facta sed anno XIII, praesertim consiliis *Alcibiadis* rupta. *Ann.* 13 - 16 ej. variae in Argivos et Laced. expedit. *Ann.* 17 expedit. Athen. in Sicilia ducibus Nicia, Lamacho et *Alcib.* *Ann.* 18. *Decelia* a Laced. rege Agide munita, unde b. Pelop. et *Decelicum* appellatur. *Ann.* 20. expedit. Ath.

in ins. Euboeam, Chium et Lesbium, quae defecerant. *Ann.* 21. *Alcib.* ab exilio revocatur et imp. creatur. *Ann.* 22. Vincit Laced. et Persas duobus proeliis uno die. *Ann.* 23. Thrasymbuli exp. in Thracia, ad Hellesp. et Byzant. *Ann.* 25. *Alcibiade* absente, Agis Athenas aggressus rejicitur. *Ann.* 27. Ath. vincuntur a Lyandro ad *Aegospotamos*. *Ann.* 27. Athenae ab eodem captae. *Ann.* 28. pax cum Laced.

Perdiccas dux copiarum Maced. sub Alexandro et post ejus mortem, regnum Maced. sibi vindicare tentat. Sed cum ei Antipater et Craterus adversarentur, foedusque cum Ptolemaeo Lagi, Aegypti rege iniissent, in bello cum hoc gesto victus et occisus est. 4. 7, 20.

Pericles Athen. suis suavit in b. cum Laced. omnia sua vel in urbem vel circumjacentes ins. transportare I. 3, 7 oppugnat castellum in Pelopon. 3. 9, 9 et 5. clausus evadit I. 5, 10 ej. consil. I. 11, 10; 12, 10.

Perperna dux exercitus sub Sertorio, a Pompejo victus occiditur 2, 5, 32.

Persia. Persicum imperium continebat omnes terras ab Hellesp. ad ostium fl. Indi, et a Ponto ad sinum Arabicum. Divisa erat in provincias, quarum *Parthia* et *Persis* hic nominandae sunt. *Persidis* fines erant a sept. Media, ab occ. Sufiana, ab ortu Caramania, a mer. sinus Persicus.

Per-

ET GEOGRAPHICUS.

- Persae* eorum rex primus *Cyrus*. *Phalaris* tyrannus Agrigent. 3. 4, 6.
 cujus fil. *Cambyfes* Aegyptum *Phornabaxus* praefect. regis Per-
 subegit. — *Darius Hystaspis* farum in Asia, in b. Peloponn.
 (a Frontino falso *Cyrus* dictus) a parte Laced. adv. Athen. stetit
 Babylona prr Zopyrum in de- 2. 7, 6.
 dit accepit 3. 3, 4. ej. expedit. *Pharnaces* fil. Mithridatis, a Cae-
 in Scythas. b. cum Graecis gerit, quod Athenienses Ionibus sare victus 2. 2, 3 n.
 rebellantibus auxilia miserant, *Pharnaces* quidam (a Dione Chau-
 Sardesque incenderant. — Per- nacus dictus) 1. 1, 6.
 farum prima sub Mardonio in *Pharnaftanes*, vel potius *Phar-*
 Graeciam expedit Ol. 71, 3. al- *napatus*, legatus Pacori 2. 5,
 tera Ol. 72, 3 cf. *Miltiad.* 37 n
Darii fil. *Xerxes* domat Aegy- *Pharsalus*, s. *Pharsalia*, Thes-
 ptyptum. 75, 1. copias per pontem sal. in Phthiotide, cujus cam-
 trans Hellefp. ducit 2. 6, 8 n. pi acie Caesaris et Pompeji me-
 cf. Leonidas. Persae Athenas morabiles facti sunt 2. 7, 13.
 capiunt et incendunt. V. *The-* *Philippus* Amyntae fil. et frater
mistocl. Leutyehidas, Ex Cypro Perdiccae, rex Maced. Ol. 105,
 et tota Asia expelluntur V. *Ci-* 1 factus, superat Illyrios 2. 3,
mon. pax cum Athen. Ol. 82, 2. expedit. ejus in Thraciam,
 a. C. 449. V. *Cyrus jun.* — ad Hellefp. et versus Byzanti-
Tissaphernes regius praefectus nos 1. 4, 13 ab; 3. 3, 5, in
 severe imperat civitatibus Grae- Scythas 2. 8, 14. fundit Athe-
 cis in Asia; iis Laced. auxilia nienfes et Thebanos, qui ejus
 tulere sub Agefilao. — Pax potentiae adversabantur, ad
 Antalcidae inter Persas et Grae- Chaeroneam 2. 1, 9. pater
 cos Ol. 98, 2. — b. cum Ae- Alexandri m. 4. 2, 4. interfici-
 gyptiis V. *Gastron.* Artaxerxis citur Ol. 111, 1. ej. disciplina
 Ochi b. cum Satrapis rebell. 4. 1, 6; 2, 4. strateg. 3. 9,
 V. *Pammenes.* — *Darius Codo-* 8. consil. de Pythia 4. 7, 37.
mannus ab Alexandro victus Lacedaemoniis imminabat 4. 5,
 Ol. 111, 1. a. C. 336. 12.
Perses s. *Perseus*, rex Maced. *Philippus* Demetrii fil. rex Maced.
 post res cum Rom. varia fortu- cepit Prinafum 3. 8, 1. a Rom.
 na gestas ab *Aem. Paulo* vinci- vincitur in b. sociali s. Achaico
 tur 2. 3, 20. b. *Perficum* 2. 2. 13, 8.
 8, 4. *Phocis* prov. Graeciae inter Boeo-
Petilia Ital. Bruttior opp. natura tios et Locros ad sinum Corin-
 et arte munitum 4. 5, 18. thiacum. ej. urbes praecipuae
Q. Petillius Spurius Cos. 4. 1. fuere Cirrha, Crissa, et Del-
 46. phi 3. 11, 2.
Petresus V. *Afranius.* *Phornion* dux Ath. b. cum Poti-
 daeis gerit 3. 11, 1. *Phry-*

INDEX HISTORICUS

- Phrygiae* propriae termini a *sept.*
Pontus et Bithyn. ab *occ.* My-
sia, Troas, mare Aegaeum,
Lydia, Maonia et Caria. a *mer.*
Lycia, ab *or.* Pamphylia et Ga-
latia fuere, omnisque Phrygia
in majorem et minorem divisa
1. 4, 2.
- Picentes* pop. Ital. quorum terra
Picenum et Picenus ager vulgo
nominatur termini a *sept. m.*
Adriat. et a *merid.* Appennini
m. etc. 1. 12, 3.
- L. Pinarius* praef. Hennae 4. 7
22.
- Piraeus* Athen. portus 1. 11, 20.
V. *Athen.*
- Pisidia* regio Asiae inter Lydiam
Phryg. Pamphyl. et Cariam,
montosa. — *Pisidae* contra Ar-
taxerxem rebellavere 1. 4, 5.
- Pisistratus* Ath. Megarensibus inf.
Salamina eripit 4. 7, 44.
- Piso* v. *Calpurn.*
- Poeni* dicti sunt Carthagg. quia
originem a Phoenicibus duce-
bant, V. *Carthagg.* unde puni-
cus i. e. phoenicus, V. *Puni-
cum* b.
- Cn. Pompejus Strabo* pater, in
b. soc. Asculum, ubi capita con-
juratōnis erant, oppugnat et
capit 3. 17, 8.
- Cn. Pomp. Magnus* ill. fil. Syl-
lae praef. est in b. civ. Mariano,
et ab eo in Sicil. et Africam
mittitur 2. 11. 2. cum auxi-
liis Lucullo adv. Sertorium ac-
cedit, eumque vincit, V. *Ser-
tor.* confecto b. Piratico, adv.
Mithridatem mittitur V. *Mi-
thrid.* eum persequitur ad Col-
chidem, ibique Albanos Ibe-
rosque domat 2. 3, 14. — In-
- videns Caesari ob rerum in Gal-
lia gettarum gloriam, cum eo
de deponendo imperio dimit-
tendisque legionibus contendit
et b. civ. cum eo gerit V. *Iul.
Caes.* copias Brundisio prae-
mittit Dyrrhachium 1. 5, 8.
Caesarianos ibi repellit 3. 17,
4. acie Pharsalica victus et fu-
gatus, Aegyptum petit et oc-
ciditur 2. 3, 22. ej. discipl. I.
9, 3; 4, 5, 1. strateg. I. 4,
8. *Pompejanae* partes 2. 5, 31;
7, 13; 3, 14, 1; 4, 7, 32.
- C. Pomptinius* leg. Crassi 2. 4,
7.
- Pomptinus* ager Volscor. Latii 2.
6, 1.
- Pontius Cominius* 3. 13, 1.
- M. Popillius Laenas* Cos. Numan-
tinos obsedit 3. 17, 9.
- Poplonia* Etrur. Ital. urbs vicina
Telamoni 1. 2, 7.
- M. Porcius Cato* quaestor P. Sci-
pionis in ej. expedit. in Afri-
cam et praef. classis 4. 7, 12.
Cos. sortitur Prov. Hisp. et Pro-
cos. eo profectus multas domat
gentes Hispanicas I. 1, 1; 2, 5;
3, 1, 2; 10, 1; 4, 7, 31 et 35.
legatus consularis Cos. Acil.
Glabrionis in b. adv. Antio-
chum et Aetolos 2. 4, 4; 7,
14; 4. 1, 33. ej. continentia
4. 3, 1. scripta 4. 1, 16. ej.
fil. *M. Cato* pugnat adv. Persen,
Aem. Paullo Cos. 4. 5, 12.
- Lar. Porfena* rex Clusinarum He-
trur. ut Tarquinius Roma ex-
pulsos, in regnum reduceret,
b. pop. Rom. intulit, urbem-
que obsedit. sed mox pacem
facit 2. 13, 5.
- Porus* rex Indorum ab Alexan-
dro quidem victus, sed bene ha-

ET GEOGRAPHICUS.

habitus ac libertate regnoque donatus est 1. 4, 9.

A. Postumius Dictator cum Latinis ad lacum Regilli prospere pugnat 1. 11, 8.

L. Postum. Megellus Cos. Carthaginenses in Sicilia fundit 2. 1, 4 n.

L. Postum. Megellus illius pater 1. 8, 3. v. *Fulvius*.

Postumius quidam consularis. ej. constantia 4, 5, 3.

Prinasum castellum Cariae s. Peræae Rhodiorum 3. 8, 1.

Prusias rex Bythyniae ab Antiocho ad b. cum Rom. concitatus, cum Eumene Rom. socio b. gerit et Hannibalem secum habet 4. 7, 11.

Ptolemaeus: ejus nominis plures exstant reges, nec satis liquet, cui eorum strategg. 3. 2, 11 et 4. 7, 20. conveniant. Alter *Ptolemaeus Alorites* regnum Maced. cujus heres *Perdiccas*, fil. Alexandri II erat, sibi vindicavit Ol. 103, 1. et per tres annos regnavit. Alter *Ptolem. Lagi* rex Aegypt. *Perdiccam* (praef. copiarum regiarum in Maced.) qui Ol. 114, 4. bellum ei intulerat, vincit 4. 7, 20. v. *Perdiccas*.

Ptol. Epiphanes rex Aegypt. et amicus populi Rom. his in b. adv. Antiochum et Aetolos auxilia misit, ipseque in Aetoliam cum exercitu profecturum pollicitus est Ol. 149, 2. (Liv. 36, 4) 3. 2, 11.

Punicus quasi Poenicus v. *Poeni*. *Bella Punica*. — B. *Pun.* I. coeptum est geri a. C. 264 U. c. 490. Mamertini, Messana

per prodicionem occupata, ab Hierone rege Syracusanorum obsessi, Romanos adversus hunc et Carthagg. accessiverant. Carthaginenses, cum nolent concedere, Romanos rem in Sicilia habere, Messanam junctis cum Hierone viribus oppugnabant. In eos missus *App. Claud. Caudex* 1. 4, 11. *Ann. II.* Hiero sic socius Rom. IV. Romani extruunt classem 3. 2, 2. V. *Hamilcar* Gallos transfugas Romanis caedendos praebet 3. 16, 2. — *Duilius* et *Corn. Scipio* Coss. VII. *Atilius, Calatinus* cum Camarinam Siciliae urbem aggredetur, ab Hamilcare insidiis exceptus est. — *L. Corn. Scip.* occupat Sardin. IX. Romani exercitum cum Cos. *Atil. Regulo* in Africam mittunt. X. *Xanthippus* fundit Romanos. XIV. *L. Caecil. Metelius* superat *Hafdrub.* ad Panormum XV. Romani Lilybaeum obsident 3. 10, 9. *P. Claudius* ab Adherbale vincitur 2. 13, 9. XVIII. *Hamilcar* imperator factus rem bene gerit. XXIII. Romani, nova exstructa classe, Carthagg. prope ins. Aegates superant et pacem a. C. 242 faciunt his conditionibus: Carthaginenses exirent Sicilia, iisque insulis, quae inter Sicil. et Italiam essent, mille talenta statim, deinde proximo decennio duo milliaducenta solverent.

Punicum b. II *Poeni*, qui Siciliam Sardiniamque amissas dolebant, ad res Hispanicas animum converterant, multas ibi civitates subegerant, ac cum Rom. de

L

fini-

INDEX HISTORICUS

- Anibus utriusque imperii con-
venerant. Post Hasdrubalis
in Hisp. imperatoris mortem
Hannibal imp. factus, paterno
in Rom. odio flagrans b. Pun.
II a Sagunti oppugnatione coe-
pit. V. *Hannibal; Hasdrubal,*
Hanno, Scipio etc. et II. ibi
cc. gestum id b. per XVIII an-
nos. a. C. 218 — 203 in Ita-
lia, Hisp. et Africa. Pacis con-
ditiones fuere: Carthaginien-
ses manerent intra Africam,
non amplius quam X triremes
haberent, elephantos trade-
rent, intra L annos X millia
talentum solverent etc.
- Punicum b. III.* Masinissa, socius
pop Rom. b. injustum Poenis
intulerat, magnamque terra-
rum partem occupaverat, in
cujus gratiam Romani, quo-
rum principes praeterea Car-
thaginem delendam censebant,
b. denuo a. C. 149 U. c. 605 Poe-
nis indixere. Coss Carthaginem
oppugnabant. *Ann. III.* bellum
Cof. Scip. Aemiliano mandatum,
qui victo Poenorum exercitu ur-
bem expugnavit et incendio dele-
vit a. C. 146. U. c. 608 anno IV.
belli Pun. III post Carthag. con-
ditam 732. eodem anno quo
Corinthus everfa est.
- Pyrrius* rex Epirotarum, a Ta-
rentinis in auxilium vocatus,
in Italiam venit, praemisso Mi-
lone ad praesidium arcis Ta-
rent. vincit P. Val. Laevinum
Cof. praesertim usu elephanto-
rum 2. 4, 9 et 13. proelium
alterum cum Romanis ad A-
sculum dubio eventu 2. 3, 21;
4. 1, 18. ej. medici perfidia
4. 4, 2. V. *Fabricius* ej. expedi-
dit. in Siciliam. redit Taren-
tum et vincitur a M. Curio
2. 2, 1 n. revertitur in Epirum,
et in Maced. et Illyria res ge-
rit 3. 6, 2. ej. disciplina 4. 1, 3.
peritia belli 14. strateg. 2. 6, 9.
Pythias quidam 4. 7, 37.
- L. *Quinctius*, leg. Crassi 2. 5, 34.
- T. *Quinctius Barbatus Capitolinus*
Cof. II. vincit Aequos et Volscos
2. 7, 10 (3. 3, n.) 12, 1; 3. 3, 1.
- T. *Quinctius Crispus* praefectus
a Marcello classi praepositus
4. 7, 26 fraudem Hannibalis
antevertit 38.
- Regulus* v. *Atilius*.
- Rhegium* Bruttiorum Ital. urbs
cum prom. ad fretum Siculum
1. 4, 11; 4. 1, 38 expugnata
a Dionysio 3. 4, 3. n.
- Rhodus* ins. Asiae ad oram occi-
dent. sub Lycia, multis ha-
bitata urbibus et mercatura
opulentissima. *Rhodii*, eorum
naves defendunt Hellesp. a Phi-
lippo 1. 4, 13 b.) sunt in au-
xiliis Antiochi 3. 9, 10. eorum
animus 1. 7, 4.
- Rhyndacus* fl. Phrygiae 3. 17, 5.
- Roma* condita est secundum Var-
ronem Ol. 6, 3. a. C. 754.
secundum Catonem Ol. 7, 1.
a. C. 751.).
- Romani*: eorum bella continua
gesta haec fere sunt: bella re-
gum cum finitimis popp. U. c.
1. — 245. Coss. duo creantur
quotannis 247. b. cum Por-
senna de reducendo rege Tar-
quinio. Inde bb. fere continua-
tum Vejentibus, Antiatribus,
Faliscis

- Faliscis**, Gallis 364. v. *Camillus*. Samnitibus 411 sqq. Lucanis 429 sqq. Tarentinis 472 sqq. Pyrrho 473 sqq. Italia uniuersa a Rom. subacta 489. a. C. 265. V. *Bella Punica*. — b. cum Illyriis 524 sqq. cum Philippo rege Maced. 554 - 557. cum Antiocho 563 sqq. b. Macedon. II. cum Perseo 582 - 587. Macedonia provincia Romana fit. — b. cum Achaeis, qui legatos Rom. offenderant. Corinthus eversa 608. b. cum Viriatho 605 - 614. cum Numantinis — 621. Iugurtha 636 - 648. Cimbris et Teutonibus 649 - 653. sociis Italicis 663 - 665. b. civile inter Marium et Sullam 666 sqq. Mithridaticum 666 - 690. cum Spartaco — 684. piratis 687. b. civ. Caesaris et Pompeji. Antonii. — bella Imperatorum v. *Tiber. Flav. Vespas. Domit.*
- Romulus** conditor urbis, caedit Fidenates 2. 5, 1.
- Rullus** V. *Fabius*.
- P. Rutilius Rufus** Cos. 4. 1, 12; *Rutilii* exercitus 4. 2, 2.
- Sabini** pop. Ital. *Nare* fl. ab Umbriis, *Aniene* fl. a Latinis et *Apennino* Picentibus seclusi. 1. 8, 4; 2. 8, 1; 4. 3, 12.
- Sabura** 2. 5, 40.
- Saguntus** et *um*, Edetanor. Hisp. Tarracon. urbs, socia Rom. 3. 10, 4.
- Salamis**, et in inf. maris Aegaei in sinu Saronico, unde *angustiae Salam.* 2. 2, 14.
- Salapia** Apuliae Ital. opp. ad Ausidum fl. 4. 7, 38.
- Salinator** v. *Livius*.
- Sallentia** Salentinorum urbs Calabriae 2. 3, 21.
- Salvius Pelignus** 2. 3, 21.
- Samnites** pop. Ital. inter Marfos et Pelignos, fl. *Vulturnum* Volscos et Appulos. — victi a Corn. Cossio 1. 5, 14; 4. 5, 9. a Q. Fab. 1. 8, 3; 2. 1, 8; 4. 2. a Papirio 2. 4, 1. cf. *Caudium*, a M. Atilio 2. 8, 11. a Fulvio 1. 6, 1; 11, 2. fuere in auxiliis Pyrrhi 2. 3, 21.
- Samos** inf. Asiae ad oram occid. Epheso objecta, cum portu 1. 4, 14; 3. 2, 11.
- Saniorum** urbs, Sana vel Sane Thraciae inter Athon et Pallenon sita 3. 3, 5.
- Sardes** caput Lydiae, olim sedes regum 3. 8, 3.
- Sardinia** inf. maris Inferi 3. 9, 4; 10, 2. cf. *Cornel.*
- Saturni** dies Iudaeis sacer 2. 1, 17.
- Scaurus** V. *Aemil.*
- Scipio** V. *Cornel.*
- Scordisci** pop. inter Dardanos et Dalmatas ad Scodrum montem 2. 4, 3; 3. 10, 7.
- Scorylo** dux Dacorum 1. 10, 4.
- Scultenna** fl. Ital. Gall. a Pado exceptus in m. Adriat. deferretur 3. 3, 7; 14, 3.
- Scythia** nullis limitibus certis finita. Herodotus Scythiam ab Istro ad Carcinitidem urbem appellat. duplex erat, Europaea et Asiatica. Graeci post Herodotum omnes versus septentrionem sitos populos Scythas vocare solebant. — Sc. ulterior 2. 4, 20. cf. *Atheas, Philippus, Tomyris, Darius.*

INDEX HISTORICUS

- Segobriga** caput Celtiberiae in Hisp. Tarracon. haud procul Numan̄tia 3. 10, 6; 11, 4.
- Segovia** Arevacorum in Hisp. Tarracon. urbs prope Segobrigam 4. 5, 22.
- Semiramis** uxor Nini, regis Assyriae, et ipsa post ejus mortem regina, Babylona condidit, inque hac urbe lacum magnum 100 stad. longum et 35 pedes altum effodit, ut aqua fl. Euphratis in eum collecta deflueret, et cuniculis per alveum siccatum actis; communicatio inter domos regias fieret 3. 7, 5.
- P. Sempronius Tuditanus** trib. militum ad Cannas 4. 5, 7.
- Tib. Semp. Gracchus** Cos. ei exercitus volonum sorte evenit, cui libertatem dat 4. 7, 24.
- Tib. Semp. Gracchus** praetor citeriorem Hisp. sortitus, subigit Celtiberos, et egregias in Hispania gerit res 2. 5, 3 et 14; 3. 5; 4. 7, 33. (Tib. Semp. Gracch. Cos. 1. 12. 2 not.)
- Sentinus** ager Umbriae Ital. 1. 8, 3.
- Q. Sertorius** a Sulla proscriptus in Hisp. fugit, omnesque inde eos, qui Syllanarum partium erant, expellit, cum Celtiberis societatem facit et rebus varia fortuna adv. Romanos gestis, tandem a Perperna interficitur. 1. 5, 1 et 8; 2. 1, 3; 3. 11, 13, 2; 5, 31. v. *Metell. Pompej. Hirtulejus.* in tempestivam barbarorum pugnae postulationem quo modo inhibuerit 1. 10, 1; 4. 7, 6. utitur cerva candida 1. 11, 3. interpretis prodigii 1. 12, 4.
- Servile** b. f. *Fugitivorum*. v. *Spartacus Aquilius.*
- P. Servilius Vatia** Cos. caedit piratas eorumque receptacula diruit. domat Ilauros 3. 7, 1.
- Q. Servilius Priscus** dictator vincit Faliscos et Aequos 2. 8, 8.
- Servilius** leg. Pompeji 4. 5, 1.
- Sextiae aquae** Gall. Narbon. colonia 2. 4, 6.
- Sicilia** inf. multis civitatibus liberis habitata, quae tamen vel a parte Carthagg. vel Syracusanorum vel postea Romanorum steterit, absque his imperia accepere. *V. Phalaris, Dionys. Alcib. Punicum b. I. Pinarius.* — Siculum fretum 1. 7, 1.
- Sicyon** Peloponnesi civitas, olim reges habebat, postea libera, deinde inter certamina civitatum nunc Athen. nunc Spartanis adjuncta erat. eorum portus 3. 2, 10; 9, 7 not. 2. *Sicyonius V. Clisthenes.*
- Siris** fl. Lucan. in sinum Tarentinum exiens cum opp. ejusdem nom. 4. 1, 24.
- Sitium.** nulla hujus nominis existat urbs; itaque ex Livio legendum est *Clusium* 1. 8, 3.
- Sociale** b. in Italia initium cepit U. c. 663 et gestum a Rom. cum omnibus fere Italicis popp. qui civitatem Romanam petierant *V. Cn. Pompej. Sulla, Rutilius.* a Sulla finitum est U. c. 666.
- Sofistratus** Syracus. 3. 3, 2.
- Spartacus** Thrax. *fugitivorum* (sc. servorum atque gladiatorum) dux, ingenti clade vincit Coss. Rom. — a M. Crasso

INDEX HISTORICUS

- victus in Siciliam trajicere conatur, sed ab eo circumvallatur 1. 5, 20. erumpit et brevi post in acie caeditur 2. 5, 34. cf. *Licin Crassus*. exercitus ejus scuta ex vimine erant 1. 7, 6.
- Sparta* v. *Lacedaemon*.
- Spurius Nautius* 4. 7, 36.
- Statilius* 4. 7, 36.
- Statorius* 1. 1, 3 not.
- Sudines* haruspex 1. 11, 14.
- Suessitani* pop. Hisp. *Tarracon*. 3. 10, 1.
- Sulla* V. *Cornel*.
- C.** *Sulpicius Gallus* trib. mil. Cos. Aem. Paulo praedixit eclipsin lunae 1. 12, 8.
- C.** *Sulp. Peliclus* (Cos.) vincit Gallos 2. 4, 5 n.
- Sutrium* opp. Etruriae, antiqua Rom. colonia 2. 5, 2.
- Syphax* rex Numidarum; primum amicus populi Rom. ictum cum Scipione foedus rumpit, eumque in Africam trajicere vetat 2. 7, 4. cum Masinissa b. gerens, castris a Scipione exurit 2. 5, 20. cf. *Laelius*.
- Syracusae* urbs Sicil. a Corinthiis condita, V quasi urbes, *Nasum*, s. *Ortygiam*, *Achradinam*, *Tycham*, *Neapolin* et *Epipolas* complectebatur. — eiportus 1. 5, 6. V. *Lacedaem*.
- Dionys. Gelo. Agathocles, Hermocrates, Sosthratus*.
- Syria* ab *Amano* et *Tauro* montibus inter mediterr. mare et *Euphraten* in meridiem procurrit; australe ejus latus ad *Aegyptum* usque et *Arabiam Petraeam* extenditur, ita ut *Palaeestina* etiam pars *Syriae* sit, quam alii sejungunt. V. *Tryphon, Cassius*. — *Saga Syria* 1. 11, 12.
- Tarentum** Calabriae Ital. urbs antiquissima in sinu Tarentino. traditur a Milone Romanis 3. 3, 1 proditur Hannibali 3. 3, 6 *Tarentini* b. cum Rom. gerunt 1. 4, 1 n. *Pyrrhum* in auxilium vocant, V. *Pyrrhus. Velius*.
- Tarpejus** s. *Capitolinus* mons Romae. ibi *tarpeja saxa* 3. 13, 1.
- L.** *Tarquinius Priscus* *Sabinos* fundit 2. 8, 1 et 9.
- L.** *Tarquin. Superbus* rex ultimus Rom. *Gabios* fraude filii capit 1. 1, 4; 3. 3, 3.
- Sextus Tarquinius** filius *Superbi Gabios* prodit patri ib.
- Tarquitius Priscus** 2. 5, 31.
- Taurus** mons Asiae a *Caria* et *Lycia* paululum incipit, ingens vero sit a prom. *Chelidonio* 1. 1, 6.
- Tegea** Arcad. *Pelopon.* urbs, ab *Aristippo* die festo, capta 3-2, 8. cf. *Epamin.*
- C.** *Terentius Varro*. Cos. ab *Hannibale* ad *Cannas* vincitur 4. 5, 6. eo Cos. milites primum jurant.
- Teutoni** s. *Teutones*, pop. in extremo *Italiae* angulo olim habitabant, cum *Cimbris* profecti in *Italiam* immigraverunt ibique fedes quaesivere, sed a *Mario* fusi dispersique sunt. V. *Marius*. — *Teutonicum* b. 1. 2, 6.
- Theagenes** Ath. expedit ej. in *Megaram*. 4. 1, 8 n.
- Thebae** urbs *Borot.* ad fl. *Ismenum*. — *Thebani* proelio ad

ET GEOGRAPHICUS.

- Tanagram** a Myronide vincuntur 2. 4., 11; 4. 7., 21. eorum commeatus ab Alceta excepti 4. 7., 19. infestant Agefilaum ex Asia redeuntem. v. *Agefil.* (portum Sicyoniorum occupant 3. 2., 10). cf. *Epa-min. Pelopidas.*
- Themistocles** Ath. b. Persico suos incitat ad urbem relinquendam et naves conscendendas 1. 3., 6. Xerxem apud inf. Salamina superat 2. 2., 14. ejus fugae providet 2. 6., 8. suos ad restaurandos muros excitat 1. 1., 10.
- Thermopylae**, transitus inter mare Aegaeum et praeruptos montes ex Thessalia in Locridem et Boetiam, nonnullis in locis ita angustus, ut non nisi unum vehiculum capiat 1. 4., 6; 2. 2., 13; 4. 4; 4. 2., 9.
- Q. Thermus* v. *Minucius.*
- Thessalia**, ej. limites ab or. **Thermopylae** ad ostia Peuce, a merid. m. Oeta ad Pindum ab occ. Aetoli, Acarnanes et Amphiloehii. — *Thessalicum* b. a Pelopida et in Alexandrum, Pheraeorum tyrannum, et in Macedones ad componenda eorum certamina a. C. 368. gestum 1. 5., 2 n.
- Thracia**, regio inter Maced. Haemum m. Moesiam, Pontum Euxinum, Propontidem et Aegaeum mare. v. *Iphicrates.* Philippus praesidia ibi habebat 1. 4., 13. Thracia perdomita ab Alexandro 2. 11., 3. Thraces a Clearcho bello excepti 3. 5., 1 n. militant sub Aristonico 4. 5., 16. Diodoro 3. 16., 5.
- Thrasylbulus** dux Milefiorum 3. 15., 6. (3. 9., 7 not.) v. *Alyattes* (Alius praeterea Thrasylbulus fuit dux Athen. in b. Peloponn. qui multas et praeclearas res gessit). —
- Thrasymenus** lacus Hetrur. 2. 5., 24; 6. 4; 4. 7., 25.
- Tiberis** fl. Ital. oriens in Apennino, gemino ostio infra Romam Tyrrheno mari infunditur 2. 6., 1; 3. 13., 1.
- Tiberius Gracchus** v. *Sempronius.*
- Tiberius Nero** Pannonios vincit 2. 11., 15.
- Tigranes** rex Armen. gener. et socius Mithridatis, cum eo ad Tigranocertam funditur ac fugatur 2. 1., 14; 2. 4.
- Tigranocerta**, urbs amplissima Armeniae majoris, a Tigra-ne tempore belli Mithridatici, ultra Tigridis fontes versus Taurum condita 2. 1., 14.
- Timarchus** Aetolus 4. 2., 11. cf. *Ptolem.*
- Timotheus** Athen. Lacedaemonios proelio ad Leucate prom. Epiri, superat 2. 5., 47. Corcyrae auxilio mittitur 1. 12., 11.
- Tisamenus** fil. Orestis, rex Spartaee, Argolidis et Mycenarum ab Heraclidis regnis ejicitur 1. 2., 8.
- Tissaphernes** dux Persarum et praefectus Lydiae 1. 8., 12.
- C. Titius* 4. 1., 26.
- Q. Titurius Sabinus* legatus Caesaris caeditur ab Ambiorige 3. 17., 6 et 7.
- Tomyris** regina Massagetarum, Cyrum fundit 2. 5., 5.
- Torquatus** v. *Manlius.*

INDEX HISTORICUS

- Trachinia* f. *Trachiniae* cogn. *Heraclaeae* Phthiotidis Theſſal. prope finum Maliacum et Thermopylas 2. 2, 13.
- Trebia*, Umbriae Ital. urbs 2. 5, 23.
- Triballi* pop. Moesia inferioris versus occid. 2. 4, 20.
- Troëzen* Argolidis Pelopon. urbs prope Scyllaeum promont. 1. 3, 6; 3. 6, 7.
- Tryphon* praefectus Antiochiae, sibi regnum Syriam vindicat; ab Antiocho Sidete Dorae obfessus, evadit 2. 13, 2.
- Tuditanus* v. *Sempron.*
- Q. Tullius Cicero* frater Oratoris, legatus Caesaris in b. Gall. 3. 17, 6.
- Tullus Hostilius* rex Rom. supplicio afficit Mettium Fufetium, Albanorum regem ob ejus perfidiam 2. 7, 1.
- Tuscia* f. *Hetruria* Ital. regio. Tuscus habitus 1. 2, 2.
- Ubi* pop. Germaniae ad Rhenum 2. 11, 7.
- Umbri* pop. Italiae, 1. 1, 9; 8, 3. *Camertes* ita ab urbe *Camertino* dicti 1. 2, 2.
- Vascae* pop. Hisp. *Tarraconensis* 4. 7, 33.
- Valerius* trib. militum 4. 1, 30. (*M. Val. Laevinus* 2. 11, 1 not.)
- P. Valer. Laevinus* Cos. vincitur a Pyrrho 2. 4, 9; 4. 7, 7.
- Valeria* gens 4. 1, 30.
- Variana* clades est ea, quam Romanorum dux *Varus* in Germania ab Arminio accepit 3. 15, 4; 4. 7, 8. v. *Armin.*
- P. Varinius* praetor (Cos.) vincitur a Spartaco 1. 5, 22.
- Varro* v. *Terent.*
- Veji*, urbs Etrur. prope Romanum 2. 4, 19; 7, 8; 3. 13, 1.
- Ventidius Bassus* (homo antea ignobilissimus et despiciatissimus, deinde Caesaris amicitia ad summos honores, ipsumque consulatum eVectus,) legatus Antonii Parthos vicit primum, antequam se Labieno junxerant, post Labienum deinde Pharnapatem, s postremo Pacorum, et primus omnium de Parthis triumphavit, ac post mortem publico funere sepultus est 2. 5, 36 et 73; 2, 5; 1- 1, 6.
- Vespasianus* v. *Flavius.*
- Vesuvius* s. *Vesuvius* mons Campaniae 1. 5, 21.
- C. Vibius Pansa* Cos. vulneratus in proelio ad Mutinam moritur 2. 5, 39.
- A. Virginus Tricoſtus* Cos. 2. 1, 7.
- Viriathus* ex pastore venator, ex venatore latro, dein dux Lusitanorum evadit; flagrabat odio in Rom. ob severum eorum ac crudele in Hisp. imperium. Vincit *C. Vetilium* praetorem 2. 5, 7; 13, 4. Caedit Segobrigenses 3. 10, 6; 11, 4. Segovientes 4. 5, 22. et Romanos saepius. Pacem cum Rom. facit, quam Caepio Cos. rumpit, ejusque legatos de pacis conditionibus missos commovet, ut Viriathum necarent U. c. 613.
- Volsi* pop. Latii, 2. 1, 7; 8, 5; 3. 1, 1; 2- 4. 15; 4. 7, 40.
- Vul.*

ET GEOGRAPHICUS.

Vulturinus fl Campan. 3. 14. 2. ventus, ab auctore nostro cum fl. confusus 2. 2. 7. n.

Xanthippus Laced. milites mercede conductos Carthaginem ducit et Regulum vincit 2. 2. 11; 3. 10.

Xanthus Boreotius 2. 5, 41. V. *Melanth.*

Xenophon Ath. reducit in patriam Graecos, qui mercede conducti sub Clearcho Spartano, Cyro adv. Artaxerxem rebelanti accesserant V. *Cyrus* 4. 2, 7 et 8. I. 4, 10. ej. moderatio 4. 6, 2.

Xerxes fil. Darii Hytaspis rex Persarum, Graecis b. intulit, quod Athenienses coloniis Graecis in Asia auxilia tulerant, Sardesque incendio deleverant. Thermopylas superat 4. 2, 9. a Themistocle victus fugit 2. 2, 14; 6, 8.

Zeugma opp. Syriae, transitu Euphratis nobile I. 1, 6 (olim et ponts catenaque ferrea ibi fuisse narrantur (cf Tacit. Ann. 12, 12.))

Zopyrus comes Darii 3. 3, 4.

INDEX RERUM AC VERBORUM ALIQUOT MEMORABILIVM.

Amicus. Amici Principum dicebantur, qui nunc Consiliarii, et proceres Principum, eorumque domestici, familiares et ministri. sic *amici regii* I. 8, 8.

Annulus. eorum praecipuus apud veteres usus erat in obsignandis litteris v. c. Marcelli Cos. annulus 4. 7, 38.

Afinorum usus in castris I. 5, 25.

Cauelorum grex ab equis timetur 2. 4, 12.

Ceres dea. ei feminae Athen. operatae 4. 7, 44.

Cerva candida I. 11, 13.

Columbarum usus ad epistolas transferendas 3. 13, 8.

Comes regis, idem fere quod *amicus* significat.

Consultationis apud Graecos mos 3. 2, 6.

Corticum usus pro scutis I. 7, 5.

Dianae templum 3, 2, 5.

Dictatores vel *Suffetes*, Carthago magistratus summus, duo erant, quotannis creati, uti Coss. apud Rom.

Dis pater i. e. Pluto. I. 11, 10.

Dolabra 4. 7, 2.

Elephanti, eorum usus in bello I. 7, 1 et 2; 2. 2, 11; 3, 16; 4, 13; 5, 4; 3, 16; 4. 7, 18.

Elleborum herba vomitoria 3. 7, 6. cf. Plin. 25, 5. Gell. 17, 15.

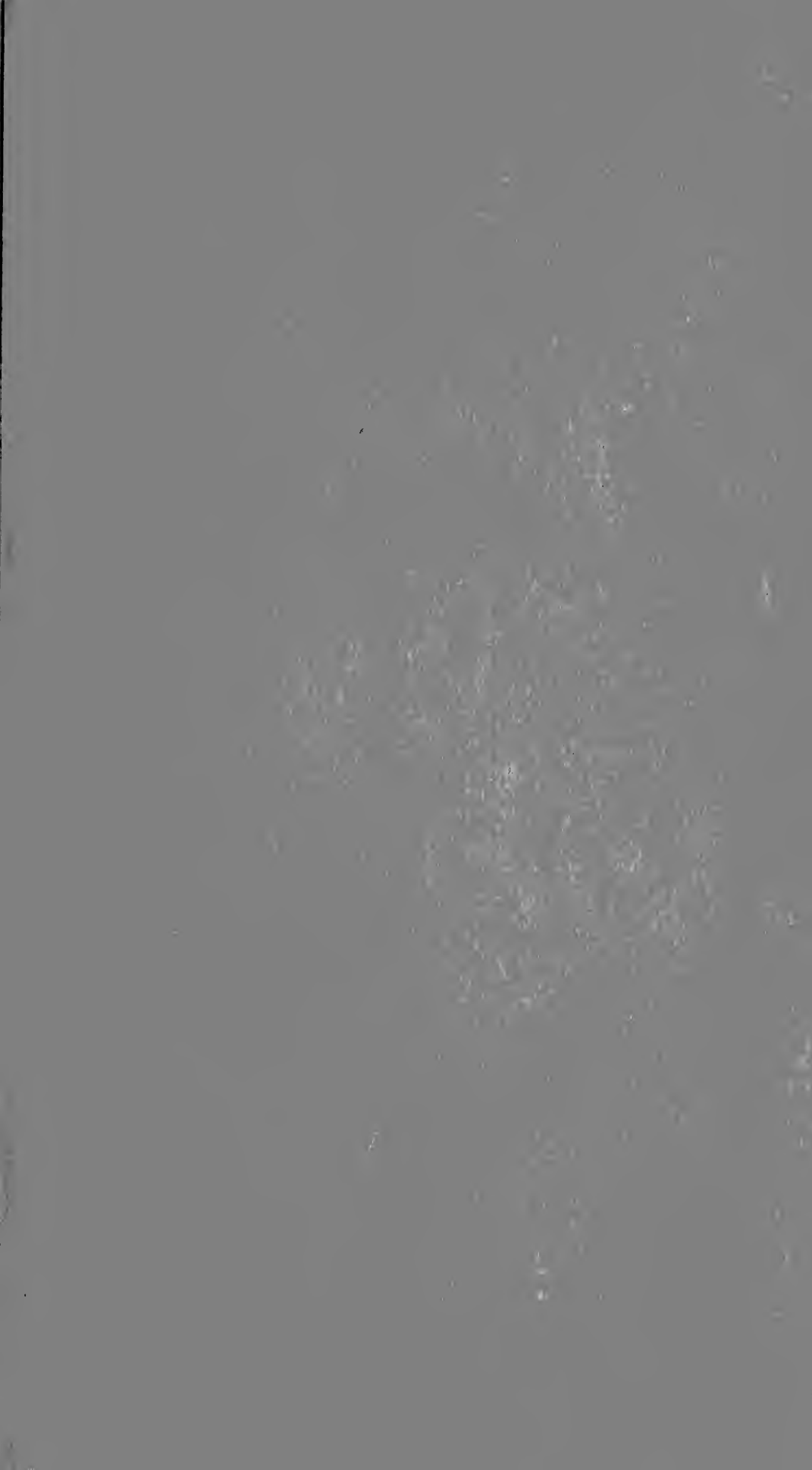
Fal-

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pag. 9. lin. 6. adde a. C. 150 U. c. 674. ib. not. Col. I.
 lin. 2. adde *b* *Pun. III: App. Pun p. 41. 42.* lin. 6. *M. Acilio Glabr.* pag 11. lin. 24. *Ol. 414.* leg. 91, 3 pag 12. not.
 II. *Boettii* leg *Boeotii.* pag. 13. lin. 10. a. C. 287. U. c. 472.
 lin. 18 adde a. C. 369. *Ol. 97,* a. Not lin. vlt.
 adde. *Diod. 14, 94, 99.* pag. 15. lin. 1. *Strategem.* pag. 22.
 lin. 21. a. C. 506. leg. a. C. 513. *Ol 66,* 4. pag 23 lin 20.
Fulvius. pag. 26 not. lin. 1. *Praeor* leg *Praetor* pag. 28.
 not. XII. adde *Plut. 9.* pag. 31. not. II 61. leg 6, 1. pag 32.
 lin. 27. *vestigi amane.* leg. *vestigia mane.* pag 33. lin 9. *ing-*
signis lege insignis pag. 40 lin. 4 a fine lege *necessitatem* ib.
 not. lin. 5. *liberas.* leg. *liberos* pag 43. not. VI. pro *Liv VI.*
 lege *Liu.* 27 pag. 44. not. XII lege *h gr. 6. 4,* § 9 pag 45.
 lin. 16 leg. *aggrederetur* pag. 52. lin 2. leg. *elephantos.*
 pag. 69 lin. 20 adde *a. C. 389.* p 73. n. VI. l. *copiis* p. 80. lin 4.
ad leg. ab. liu. 13. pro 4 leg. 4. pag. 91. not III. lin 10. leg *Sy-*
racusus p. 94. lin 1 *tesa* leg *tela* l 7. *potitus.* p. 96 l 2 a fin. l.
angusta p. 99. n IV leg *Segestanos.* p. 106. l. 4 a f *cecide-*
runt p. 107 l. 1, leg. *aliquot* p. 113 l. 10. leg. *sibi* p 119.
 l. 13. *quadringenti* p. 121. l. 5. *M.* p. 125. l. 4. *civitas* l 16.
quatuordecim p. 127. l 4 a fin. *dicebat* p. 118 l. 2. *Romana-*
rum Saepius qni, qne pro qui In *Indice* Sub tit. *Abydus Ce-*
stum leg *Sestum* -- *Aegos potamos* s. *caprae fl* -- *Afran. ded-*
leg. dediderunt. Athen. l 2 a f l. *Munychia Cleomen* l *Pisi-*
strati. M Fab. leg *Hetruscus* Cn. *Fulv* frater leg. *fratre* G.
Cisalp interpungendum post *Rubricon.* *Hetrusci:* lege *vicinae.*
Hispan. lin. 17. adde *Hispani.*

INDEX RER.

- Falcatae quadrigae* 2. 3, 17 et 13.
- Faces* de coelo lapsae 1. 12, 6.
- Fulmen*: opinio veterum de ejus causis 1. 12, 10.
- Gymnici ludi* 2. 11, 1.
- In* cum Accusat. pro *intra* v. c. in Hispaniam 1. 3, 5. in Achajam 2. 4, 4.
- Jupiter* deus maximus 1. 12, 12.
- Iurare* quando primum milites coeperint 4. 1, 4.
- Lunae defectus* 2. 1. 16; 1. 12. 8.
- Mandragora*, herba cujus vis inter soporem et venenum est. 2. 5, 12.
- Minervae* sacrum 3. 2, 8.
- Mures* veneunt, una centum denariis 4. 5, 20.
- Pagi* 2. 5, 28. vox obscura vel mendosa. fortasse leg. *paganos*.
- Pollux* et *Castor* fratres et filii Jovis. ubi visi putabantur, faustum erat omen, 1. 11, 8 et 9.
- Principia missa* idem ac *praetorium missum*, cum legati, tribuni, centuriones alique, qui in castrorum principiis, ubi signa militaria, tribunal et judicia erant, cum duce consilii communicandi aliusve rei causa esse solent, ab eo dimittuntur ac discedunt. 2. 5, 30. 4. 1, 26; 27 et 28.
- Saga* ex Syria 1. 11, 12.
- Scuta* coriis tecta 1. 7, 6. ex vimine ib. e corticibus 1. 7, 5.
- Sternutatio*, omen putatum 1. 12, 11.
- Sanguinem* mittere, poena erat militum apud Rom. 4. 1, 16.
- Solis defectus* 1. 12, 9.
- Testudo* militaris: legionarii submittentes se in genua, objiciebant scuta sua; qui a tergo horum stabant, arma tenebant super hos, ac super illos pari modo alii. quae figura est similis tecto, et munimentum praebet ad iacula arcenda 2. 3, 15.
- Theatrum* 3. 2, 6; 4. 7. 22.

PA
6389
F4S7
1798

Frontinus, Sextus Julius
Strategematicon libri IV

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 16 05 13 010 3